

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav hospodářských a sociálních dějin

Diplomová práce

Jiří Pilip

innost obvodního výboru KS

v Praze 9, v letech 1948-1953

**Activity of local Communist party of
Czechoslovakia**

in Prague 9 district in years 1948-1953

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce Jakubu Rákosníkovi za podporu a neocenitelné postřehy, které mi při vypracování práce poskytl.

Prohlá-uji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatn a výhradn s použitím citovaných pramen , literatury a dal-ích odborných zdroj .

V Praze dne 8. srpna 2016

í í í í í í í í í í í

Ji í Filip

Abstrakt

Diplomová práce usiluje o popsání fungování Obvodního výboru Komunistické strany Československa Praha 9 na lokální úrovni. Popisuje procesy, které přecházely samotnému rozhodování na konkrétních událostech jako převzetí moci Komunistickou stranou v únoru 1948. Soustředí se na témata, které Obvodní výbor na obvodu Praha 9 řešil jako bylo stranické vzdělávání i různé druhy pracovních iniciativ. Zkoumá vztahy mezi Obvodním výborem KS Praha 9 a organizacemi participujícími na tomto procesu.

Klíčová slova

Komunistická strana Československa, Praha 9, pracovní iniciativy, stranické vzdělávání, masové organizace

Abstract

Diploma thesis focus on depicting functions of Local committee of Communist Party of Czechoslovakia in district of Prague 9 on local level. It describes processes which had preceded its own decision on particular events as seizure of power by Czechoslovak Communist Party in February 1948. It centres on the issues solved by CCP as party education process or different variety of work initiatives as well as relationship between CCP Prague 9 and other organization anticipated on the process.

Key words

Communist party of Czechoslovakia, Prague 9 district, Work initiatives, , party education, social organisation,

Obsah

1.Úvodí	13
2. Povále ná situaceí	16
2.1 Obnovaí	16
2.2 Národní frontaí	17
2.3 Odsun n mc	18
2.4.Volbyí	20
2.5. Zlomí	21
2.6 Podzimní nástup a vznik levicových k ídelí	22
2.7 Únorový p evratí	24
3.Dny komunistické výchovy a Rok stranického –kolení	27
3.1 Ideologické ukotvení –koleníí	27
3.2 Po átky –kolení na Praze 9í	31
3.3 Klí ová konference-zvolení vedoucího tajemníka Taubera..í	32
3.4 Pád vedoucího tajemníka Tauberaí	48
3.5 Energický p edseda Khodlí	51
3.6 III. RS TM setrvalý pád	55
3.7 Marná snaha o zm nuí	57
3.8. Záv r RS TM	61
4 Socialistické sout fvení p ed rokem 1948í	64
4.1 Zm ny po roce 1948í	65
4.2 Pracovní iniciativy- definiceí	66

4.3 rok 1950-rozjezd	í í	.í í í í	.68
4.4 rok 1951-první neúspěchy	í í		78
4.5 rok 1952-zetelný neúspěch	í í	83
4.6 rok 1953- Katastrofální výsledky	í í		.89
4.7 Závěr konce socialistického soutěžení	í í	..í	.92
5. Závěr práce	í í		.93
6. Seznam pramenů a literatury	í í		95
6.2 Seznam zkratk	í í	99
6.2 Přílohy	í í		.100

ÚVOD

Praha 9 byla v 50. letech jedním z nejprmyslovějších krajů československé republiky. Hrdost, s níž lidé docházeli do svých zaměstnání, lze vyjádřit heslem, kterým končila každá okresní konference KSČ, toto heslo vyjadřovalo sebevědomí celého okresu: *š Praha 9 v celé Pražské kraje!* Po válce měla tato část Prahy nesmírný význam pro československý prmysl a tehdejší pováleční politici si uvědomovali její důležitost jako prmyslového srdce Prahy. Samotní lidé ve svých vystoupeních zdůrazňovali svoji příslušnost k tomuto okresu na mnoha veřejných akcích a setkáních.

V této své práci se chci zaměřit na téma lokální mikrohistorie, tedy uchopení moci komunisty na Praze 9, především na situaci těsně po převzetí moci a na stabilizaci moci na Praze 9 prvních několik měsíců po únoru 1948. Druhá část mé práce je zaměřena na stranické vzdělávání, které bylo po převzetí moci komunisty pro nově nastolený režim velmi důležitým aspektem v indoktrinaci lidstva. Tuto oblast jsem si vybral záměrně, a to proto, že Praha 9 měla výrazné postavení v rámci pražských okresů.

Na její konferenci pravidelně jezdili vrcholní komunističtí politici jako například Rudolf Slánský a Václav Nosek. Položil jsem si otázku, do jaké míry podléhal tak silně prmyslový okres komunistické indoktrinaci na počátku 50 let. Má práce je orientovaná do let 1948 až 1953. Téma stranického vzdělávání je v mé práci pojato chronologicky. Tento postup jsem ovšem zvolil záměrně nikoli náhodou, ale kvůli materiální náročnosti zvoleného tématu. Chtěl bych na tomto postupu vyzkoušet, do jaké míry ovlivňovaly švelké události první poloviny 50. let lokální politiku okresního výboru, a to nejen v politické, ale i ekonomické rovině; jak na ně vedoucí funkcionáři reagovali a s jakým úspěchem dokázali a nedokázali zvládat agendu stranického kolení a jak na tento tlak od vedení okresního výboru reagovali ostatní členové výboru.

Chtěl bych také zjistit, jak ve zkoumaném období reagovali na politiku strany obyčejní straníci v základních organizacích strany a zdali se v tomto postupu uplatňoval stalinistický přístup k tomuto tématu. Opravdu platí totalitární postup Hannah Arendtové o totalitárním postupu okresního výboru a lze na jednání okresního výboru nahlížet spíše z revizionistických a postrevizionistických pozic?

Tímto tematickým okruhem je vývoj pracovních iniciativ na okrese Praha 9. Z hlediska důležitosti je toto téma pro Prahu 9 jako pro myslivý okres velmi důležitá. Na tomto tématu bych chtěl zjistit, do jaké míry byly podobné aktivity pro dlníky důležitá, jestli se do nich zapojovali, a pokud ne, z jakých důvodů tak činili. Spolu s pracovními iniciativami bych chtěl prozkoumat i vývoj P íletého plánu a pozitivních i negativních v cí s ním spojených. Na Praze 9 ovšem nep ísobil jen okresní výbor, ale i masové organizace. Otázkou bylo, jak tyto organizace spolupracovaly s Okresním výborem a kdo z těchto aktérů byl opravdu hegemone m na okrese Praha 9.

Tato témata jsou součástí základní agendy Okresního výboru po celé sledované období. Bádáním skrze tato témata bych chtěl ov ídit funk nost Okresního výboru, který by m íl být ve zkoumaném období hegemone m. Otázkou je, jestli OV KS Praha 9 ovliv oval tato témata nebo naopak tato témata ovliv ovala okresní výbor.

Téma Prahy 9 z mikrohistorického pohledu není do hloubky prozkoumáno, a i z toho důvodu mám za to, že otázky, které jsem si položil, mohou p íst k v ítšímu v hledu do zkoumaného tématu. Z periodik jsem írpal z Rudého práva¹ a íasopisu Funkcioná ²

Pokud jde o literaturu, tématu pro myslivého d lnictva se v íeském prost edí v tomto období v noval například Karel Kaplan³, který důkladn ě zkoumal povále né uspo řádání a po áte ní fázi komunistického panství v íeskoslovensku v 50. letech. Spolu s Karlem Kaplanem se tomuto tématu v novala i Lenka Kalinová, která se zam íla na zm ny v povále né sociální struktu e a na zm ny, které nové sociální zákonodárství p íneslo. Mezi pracemi nelze pominout ani Jakuba Rákosníka, který zkoumal sov ítizaci sociálního státu v íeskoslovensku v mezinárodních souvislostech.

V mezinárodním srovnání se na sociální dynamiku íeskoslovenského d lnictva a vývoj jeho struktury zam íl n mecký historik Peter Heumos⁴; ten zkoumal situaci prvních dvaceti let po

¹ Rudé právo. 1950-1953

² *Funkcioná : íasopis pro funkcioná e KS* . Praha: Úst ední výbor KS , 1945-1954.

³ KAPLAN, Karel. Prom ny íeské spole nosti (1948-1960). íást první. Praha, 2007

⁴ HEUMOS, Peter. Vyhr me si rukávy, nefl se kola zastaví!: d lníci a státní socialismus v íeskoslovensku 1945-1968. Praha, 2006

uchopení moci komunisty. Lokální úrovni se v noval historik Václav Ka-ka⁵, který zkoumal pom ry v Brn nském kraji. V pramenech jsem erpal z Archivu hl. m sta Prahy z fondu Komunistická strana eskoslovenska-Obvodní výbor Praha 9 (1948-1982).⁶ Druhým fondem, ze kterého jsem erpal, byl národní archiv konkrétn fond KS -Úst ední výbor 1945-1989-odd lení- organiza ní odd lení, M. TMermová.⁷

⁵ HEUMOS, Peter. Vyhr me si rukávy, neř se kola zastaví!: d lníci a státní socialismus v eskoslovensku 1945-1968. Praha, 2006

⁶ AHMP, f.1207, Komunistická strana eskoslovenska - Obvodní výbor Praha 9 (1948 - 1982)

⁷ NA, f. 1261/0/11, KS -Úst ední výbor, 1945-1989, Praha óodd lení óorganiza ní odd lení. M. TMermová

2. Povále ná situace v SR-

2.1 Obnova

Povále ná orientace eskoslovenska jako jednoho z vít zných stát protihitlerovské koalice vycházela p edev-ím z geopolitických p í in. Osvobození zem Rudou armádou a p íklon ásti politické reprezentace k Sov tskému svazu nazna ovaly budoucí orientaci zem . Státoprávní uspo ádání po roce 1945 se odli-ovalo p edev-ím v nastavení povále ného politického systému tzv. lidové demokracie, která m la odli-it systém zavedený v západních demokraciích od systému nastaveného v zemích osvobozených Rudou armádou. Tento trend za al jífl v pr b hu války, a to podpisem eskoslovensko-sov tské smlouvy v roce 1943 mezi Stalinem a Bene-em. Ona smlouva se stala jakýmsi mezníkem ufl-ích vztah mezi ob ma zem mi, jefl m ly být v budoucnu utvá eny vzájemnou povále nou spoluprací a pomocí.⁸ Prezident Bene- si od této smlouvy p edev-ím sliboval ochranu p ed N meckem a lep-í vyhlídky p í mezinárodních jednáních. Sov tský svaz si smlouvou snafil zajistit dobré postavení po osvobození republiky,⁹ znamenala pro n j garanci uznání Sov tským svazem. Bene-vyjád il svoji p edstavu ohledn budoucího uspo ádání republiky v projevu o rok d íve, kdyfl prohlásil, *fl e šjsme na p elomu z jedné spole enské fáze do fáze nové, a (í) hledáme nové spole enské formy budoucnosti*, což byl odklon od politiky První republiky.¹⁰ Pozd j-ího jednání v Moskv ve dnech od 22. b ezna do 28. b ezna 1945 se zú astnilo p t komunistických zástupc , ty i sociáln demokrati tí zástupci, ty i národní socialisté, dva lidové tí zástupci a dva zástupci exilové vlády.¹¹ P íjetím Ko-ického vládního programu vyvrcholil celý proces sblifování se Sov tským svazem.

Nastavení systému lidové demokracie jako povále ného politického systému p iná-elo mnoho zm n, kup íkladu omezení volné politické sout fl e zákazem n kterých mezivále ných politických stran kup íkladu agrární strany. Základy nového lidov demokratického reffimu definoval Ko-ický vládní program, který se zabíral budoucí situací v osvobozené republice.

⁸ KABELE Ji í, HÁJEK Martin, *Jak vládli? Pr vodce hierarchiemi reálného socialismu*, Brno 2008, str. 42.

⁹ KAPLAN Karel, *Pravda o eskoslovensku 1945-1948*, Praha 1990, str. 10.

¹⁰ KABELE Ji í, HÁJEK Martin, *Jak vládli? Pr vodce hierarchiemi reálného socialismu*, Brno 2008, str. 42.

¹¹ KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, str. 19.

Byl přijat 5. dubna 1945 v jihu osvobozených slovenských Košicích. Třináct kapitol definovalo poměry po osvobození republiky. Konkrétní provedení Košického vládního programu později upesnily dekrety prezidenta republiky Beneše, které postupně vydával k jednotlivým bodům vládního programu.¹² V poválečné republice však zůstal prostor i pro zahraniční politickou orientaci na západ, ne všechny strany po osvobození totiž sdílely jen prosovetský názor.

2.2 Národní fronta

Košický vládní program také vytvořil základy politického poválečného systému, který se ustavil v systému stran Národní fronty; tvořili komunisté, národní socialisté, sociální demokraté a lidovci v českých zemích a Demokratická strana a Komunistická strana Slovenska na Slovensku. Národní fronta se jako nový politický systém pro osvobozenou republiku formovala již v průběhu druhé světové války.¹³ Jako vrcholná politická platforma měla Národní fronta své útvary nejen na centrální úrovni, ale podle potřeby i na všech stupních státní a veřejné správy.¹⁴ Národní fronta se scházela v případech, kdy se v ní sdružené strany nemohly ve vládě shodnout. Další možností řešení sporných bodů, ve kterých strany Národní fronty nenalezly shodu, byla v těchto případech komise ministrů, ve které měly zastoupení všechny strany. Teoreticky měla být Národní fronta spojnicí všech legálně uznaných politických sil, ale v praktické rovině se ukázalo, že se za proklamovanou, navenek zdánlivou jednotou skrývalo mnoho sporných bodů a mnoho praktických problémů v každodenním chodu. Tyto problémy se například projevovaly v parlamentu, popřípadě ve výborech i na plenárních schůzích. V případě, že se vláda na sporných tématech neshodla, postoupila celou záležitost na své předsednictvo, které bylo považováno za šmalouň Národní fronty.¹⁵

¹² <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/>.

¹³ KAPLAN, Karel, Národní fronta 1948-1960, Praha, 2012, str. 15-18.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

Postupem času se představy jednotlivých stran začaly rozcházet. Nekomunistické strany chápaly existenci Národní fronty spíše jako koaliční projekt, a to zhruba až do podzimu roku 1947,¹⁶ kdežto komunisté v ní viděli cestu k získání absolutní moci a postupné anihilaci politických konkurent sdružených v Národní frontě.¹⁷

Později únorový komunistický převrat byl ovlivněn mnoha faktory. Komunisté zdatně dokázali vyvíjet různé sporné body na vládní úrovni nebo na úrovni Národní fronty, kde mufl jim poslouhaly různé druhy masových organizací, jako odbory, rolnické komise, organizace mládeže, mimo jiné vyřizovací komise.¹⁸ V případě neúspěchu na obou úrovních používali různé formy nátlakových akcí: od projevů na veřejných schůzích a rezolucí až k demonstracím a sjezdům různých společenských masových organizací.¹⁹ Přehledy nad ostatními stranami Národní fronty dosahovali komunisté se sociálními demokraty také v procentuálním podílu editel podniků: 70% z nich bylo buď komunisty, nebo sociálními demokraty.²⁰

2.3 Odsun Němců

Jedním z bodů, na kterém se strany Národní fronty shodly, byl odsun občanů německé národnosti. Česká politická reprezentace v čele s prezidentem Benešem po italské s tímto plánem již za války a byl také součástí Košického vládního programu. Názor na odsun Němců i na národní otázku byl všeobecně akceptován českým veřejným míněním a projevoval se zejména v tisku, oficiálních dokumentech a různých publikacích.²¹ Názory stran Národní

¹⁶ KAPLAN, Karel, *Národní fronta 1948-1960*, Praha, 2012, str. 20-21.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ KAPLAN, Karel Kaplan, *Nekrvavá revoluce*, Praha, 1993, str. 104.

¹⁹ KAPLAN, Karel, *Národní fronta 1948*, Praha 2012, str. 22.

²⁰ KALINOVÁ, Lenka, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu: k sociálním dějům v letech 1945-1969*, Praha, 2007, str. 96.

²¹ SPURNÝ, Matěj, *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*, Praha, 2011, str. 59.

fronty byl identické, a to ve smyslu odsunu německé menšiny. Lišil se pouze v pohledech na jeho praktické provedení.

V průběhu let 1939-1946 došlo v pohraničí k přesídlení německé a její nucenému, nebo dobrovolnému²² o kole 4,5 milionu osob.²³ Po vysídlení Němců v pohraničí začala nová fáze jeho osídlování, kterou komunisté dokázali využít především skrze rozdělování půdy novým osídlencům. Osídlování pohraničí bylo jakousi sociální laboratoří pro budoucí změny nejen v pohraničí, ale i v celé republice.

Osídlení pohraničí bylo upraveno dekretem prezidenta republiky č. 27/1945 Sb., který definoval práva a pravomoci osídlovacího úřadu.²⁴ Dekret č. 28/1945 Sb. definoval konfiskaci půdy zrádcům a kolaborantům a upravoval její následné rozdělování.²⁵ Po odsunu valné většiny obyvatel německé národnosti z Čechy a německá menšina v Československu zhruba kolem 200 000 lidí.²⁶ Jednalo se především o odborníky pracující v sklářství, textilnictví, keramickém průmyslu, těžbě uhlí nebo zemědělství.²⁷

Pro Československé veřejné mínění zůstávala otázkou německé menšiny jedním z klíčových témat. K otázkám odsunu a dalším sporným bodům s ním spojeným se sice vyjadřovaly i ostatní strany Národní fronty, ovšem právě komunisté dokázali nejvíce jí využívat tohoto tématu pro své politické účely. Ve volbách tak dokázali získat nejvíce hlasů ze stran Národní fronty.

²² SPURNÝ, Matěj, Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960), Praha, 2011, str. 23-25.

²³ KALINOVÁ, Lenka, Společenské proměny v ústředí socialistického experimentu, k sociálním dějinám v letech 1945-1969, Praha, 2007, str. 96.

²⁴ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/271945.html>.

²⁵ <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/281945.html>.

²⁶ SPURNÝ, Matěj, Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960), Praha, 2011, str. 169.

²⁷ Tamtéž.

2.4. Volby

Volby v roce 1946 znamenaly další předl v pováleném uspořádání. Komunistická strana vyhrála s drtivou převahou, a a koliv sama nezískala nadpoloviční větinu hlasů, stejně se mohla cítit jako vítěz voleb. Rozdíl hlasů oproti druhým větvím, jimiž byli národní socialisté, činil necelých 20 % hlasů.²⁸ Ve volbách 1946 se bojovalo především o hlasy zakázaných stran, nejvíce o pak hlasy bývalých agrárních voličů. Hlavními volebními hesly komunistů byly dvouletý plán, nová ústava, další fáze pozemkové reformy a národní pojištění.²⁹

Ostatní strany Národní fronty vedly volební kampaň ve standardním duchu volné politické soutěže. Ve snaze porazit komunisty zaměřily kampaň obecněji a s použitím volebních hesel, která směřovala na široké pole voličské základny. Komunisté ve své kampani využili psychologického efektu a využívali známá hesla jako například: *Strana s národem o národ s námi*, *Republice více práce, to je naše agitace* nebo *Rovnoprávnost česká a Slovák zárukou státní jednoty*.³⁰ Komunisté se tak fakticky stali hegemony v systému Národní fronty.

Na vítězství KSČ ve volbách měla vliv velmi silná kampaň a rozsáhlý nábor členstva.³¹ Převaha se projevila v podobě ministerských káseel pro každou stranu. Dominovali vítězové voleb komunisté s devíti káesly, národní socialisté, lidovci a sociální demokraté získali podíl a Demokratická strana ty i. Po et ministr doplnovali dva nestraníci, kterými byli Jan Masaryk a generál Ludvík Svoboda.³²

²⁸ KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, str. 60.

²⁹ Tamtéž.

³⁰ VEBER, Václav, *Osudové únorové dny 1948*, Praha, 2008, str. 48-58.

³¹ BLAIVE, Muriel, *Promarná nepřítelost: Československo a rok 1956*, Praha, 2001, str. 269-274.

³² Tamtéž.

2.5 Zlom

V polovině roku 1947 nastal obrat, který byl předobrazem budoucích změn v Československu. Vláda na nátlak Stalina odmítla Marshallův plán. Stalin tak definitivně rozhodl o orientaci republiky a jejím budoucím směřování. Po apelu Sovětského svazu odmítly Marshallův plán všechny strany Národní fronty.³³ Československo se tak začlenilo do sovětského bloku. K pokračujícímu vývoji od léta 1947 do února 1948 přispěly několik faktorů, jež ovlivnily vnitropolitické podmínky v Československu. Zaprvé to bylo katastrofální sucho spojené s neúrodou v létě 1947 a konec dodávek UNRRA. Zajímavý je v tomto směru pohled na Laurence A. Steinhardta, který byl po válce jmenován americkým velvyslancem v Praze, což však neuspělo jeho přijezd, spíše naopak, když do Prahy dorazil až 16. července 1945, což bezprostředně po válce nahrávalo v zápase o budoucí charakter republiky spíše Sovětům než Američanům.³⁴ Steinhardt v průběhu v Praze se navíc nedal posuzovat jako aktivní, což si vyžádalo i americké ministerstvo zahraničí, které nepřímou kritizovalo velvyslance za jeho postoj v Praze ve zprávě z 16. července 1947.³⁵ To, jak Steinhardt viděl situaci v SR, bylo patrné z jeho výroku z jara 1947, kdy se nechal slyšet, že právě toto léto by mohlo být horké a klidné, jeho odpověď však nebyla vůbec správná.³⁶

Mezi velmi důležitými faktory lze též zařadit rozhodnutí ÚV KS na zasedání 21. srpna 1947 o ofenzivním nástupu k moci. Uložilo sekretariátu strany a nížejším složkám KS zpracování vlastního plánu podzimní ofenzivy.³⁷ V praxi to znamenalo instruování krajských tajemníků a posílení zpravodajské činnosti v této oblasti pomocí tajných schůzek V. oddělení generálního štábu a VII. odboru ministerstva vnitra.³⁸ K podzimní ofenzivě přispěla i ustavující schůze Informbyra v září 1947, jeho svolání mělo připravit nástup komunist

³³ KAPLAN, Karel, *Nekrvavá revoluce*, Praha, 1993, str. 76-78.

³⁴ LUKEŠ, Igor. *Československo nad propastí: selhání amerických diplomatů a tajných slibů v Praze 1945-1948*, Praha, 2014, str. 94-114.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ LUKEŠ, Igor. *Československo nad propastí: selhání amerických diplomatů a tajných slibů v Praze 1945-1948*, Praha, 2014, str. 236.

³⁷ KAPLAN, Karel, *Pět kapitol únoru*, Brno, 1997, str. 175.

³⁸ Tamtéž.

v-ech zemích východní Evropy podle sovětského vzoru.³⁹ Na tomto zasedání zaznamenala poměrně ostrá kritika především kvůli politické situaci v Československu.⁴⁰ Referát z tohoto zasedání přednesl Rudolf Slánský na schůzi strany 2. října 1947, při němž rozdělil úkoly strany do dvou oblastí – mezinárodní a domácí. V mezinárodní oblasti doporučil boj proti angloamerickému imperialismu, propagaci slovanské politiky a další omezování sblížení se Západem. Ve vnitropolitické rovině měla strana upevnit vlastní mocenskou pozici hlavně skrze ovládnutí bezpečnostních složek a armády. Jako druhý bod vytyčil vytvoření levicových frakcí v nekomunistických stranách. Na Slovensku to měla být likvidace (popřípadě diskreditace) Demokratické strany. Posledním bodem jeho referátu byl úder proti tzv. reakčním živlům, tedy odporcům politiky KS v různých sociálních skupinách obyvatelstva.

2.6 Podzimní nástup a vznik levicových křídél

Spory ohledně milionářské daně měly vliv i na vnitrostranické dělení v nekomunistických stranách Národní fronty. Nejvýznamnější otázkou se stala sociální demokracie, která se snažila navázat blízkou spolupráci s komunisty. Krize vyvrcholila mezi 4. a 9. zářím 1947 a měla v sociálně demokratické straně mnoho kritiků na různých úrovních. Mezi nejhlasitější patřil ministr pro vlivy Václav Majer, který prohlásil komunistický postup za koordinovaný s ostatními středoevropskými lidovými demokratiemi. Bohumil Lauermann uváděl například Maarska, kde sociální demokracie čelila tlaku ze strany komunistů.⁴¹ Majer se vyslovil proti přijetí dohody již na schůzi představenstva, které nakonec 11. září 1947 dohodu o spolupráci s komunisty schválilo. Spolupráce měla probíhat zejména v otázkách milionářské daně a platových úprav státních zaměstnanců. Představenstvo schválilo také Majerův návrh jednání s ostatními stranami Národní fronty. Ještě téhož večera došlo ke zveřejnění schválené dohody. Ministr Majer na protest podal demisi předsedovi Gottwaldovi, který neváhal a tentýž večer požádal předsedu sociální demokracie Fierlingera o určení nového zástupce sociální demokracie ve vládě. 12. září došlo ke zveřejnění dohody v tisku. Vedení strany bylo nuceno ustoupit kvůli nespokojenosti straníků a ministr Majer svoji demisi odvolal. Týdny poté

³⁹ SERVICE, Robert, Soudruzi: světové dějiny komunismu, Praha, 2009, str. 212.

⁴⁰ KAPLAN, Karel, Nekrvavá revoluce, Praha 1993, str. 74.

⁴¹ Tamtéž.

došlo k jednání o spolupráci s ostatními nekomunistickými stranami. Výslednou smlouvou zales proces vytváření levých křidel v nekomunistických stranách, který Gottwald posvtil 27. listopadu na zasedání ÚV KSČ. Gottwald oznámil potěbu olisty stran od tzv. reakčních funkcioá, kte í n jakým zp sobem v nekomunistických stranách nesouhlasili se sbliřováním s komunisty.⁴²

Vznik levicových křidel lze datovat od listopadu 1947 až do února 1948. V r zných stranách to bývali zpravidla vedoucí funkcioá i t chto stran, kte í se ideologicky roze-řli s politikou svých stran a cht ěli p estoupit ke komunist m nebo m ěli rozli ně proh e-ky z doby války, ěstokrát s kriminálním pozadím. Také to mohli být ělenové, kte í uv ěřili nové budovatelské rétorice komunistické strany. V sociální demokratické stran ě se jednalo o Z. Fierlingera, V. Erbana a úst edního tajemníka mládeře J. Havelku. U národních socialist ě byl to ělen p edsednictva E. Těchta a u lidovc ě A. Petr.⁴³

Porářka Fierlingera na sociální demokratickém sjezdu p ěřila k dal-řmu rozvoji m ělenky na posílení levých vedení v nekomunistických stranách. V prosinci 1947, tedy nedlouho po listopadovém usnesení ÚV KSČ vzniklo p ěř úst edním sekretariátu samostatné odd ělení pro nekomunistické strany, které m ělo za úkol koordinovat ěinnost levých vedení v nekomunistických stranách. Nejv ěřích úřp ěch dosáhli komunist ě v sociální demokracii, kde se jim poda ěřlo vytvo ěřt Klub demokratického socialismu, který zahájil ěinnost v lednu 1948,⁴⁴ a to jak na krajské, tak okresní úrovni. U národních socialist ě vzniklo lev ě k řídlo až koncem prosince 1947 a u lidovc ě se nepoda ěřlo lev ě k řídlo vytvo ěřt v ěec. Revidování strategie u lidovc ě p ěřu-řil únorový p ěvrat.

⁴² RUPNIK, Jacques, D ěřiny Komunistické strany ěskoslovenska: od po átk ě do p ěvzetí moci, Praha, 2002, str. 234-236.

⁴³ KAPLAN, Karel, Praha, 1993, str. 98.

⁴⁴ Tamt ěřl.

2.7 Únorový převrat

Na lednovém zasedání Pléna OV KS Praha 9 přednesl referát o politické situaci v SR a mezinárodní situaci krajský referent Černý, který zmínil listopadové usnesení ÚV KS a citoval slovy Rudolfa Slánského na které pasáffe.⁴⁵ Krom zmínky o socializující republice a volbách se také zmínil o ostatních stranách: *š Národní socialisté a sociální demokraté se otevřeně přihlásili k socialismu a my budeme pouze vládnout plně.*⁴⁶ Na mocenský souboj se komunisté na lokální úrovni připravovali již od ledna 1948, přičemž to, jak vážně svoji hrozbu myslí, Černý přitomným členem OV nastínil takto: *š V t-ina národa jest pro socialistickou republiku, menšina se ukáže na podání nebo bude podřízena.*⁴⁷

Na předsednictvu OV KS Praha 9 však situace vypadala úplně jinak. Jednání konané 21. 1. 1948 se zabývalo celkem pěti body. Jeden z nich byl bod Národní fronta.⁴⁸ V tomto bodě se jednalo o zisky v komisích, ve kterých by komunisté získali o deset členů více, sociální demokraté by ztratili jedenáct členů a národní socialisté by získali šest nových členů.⁴⁹ Po jednání se sociálními demokraty však komunisté od zisku nových členů komisí ustoupili, aby neoslabili sociální demokraty. Z jednání jak pléna, tak předsednictva je však patrné, že komunisté kalkulovali s tím, že především sociální demokraty přinutí v mocenském státě stát po svém boku; v důsledku toho, že i na okresní úrovni budou sociální demokraté potřebovat pomoc KS. Příklad národních socialistů oproti tomu nebyl tak jednoznačný a spíše než na spolupráci se strana připravovala na otevřený konflikt. Je to patrné i na příkladu z Prahy 9, kdy strana raději sociálním demokratům ustoupila než aby je svými kroky oslabil. Nicméně spory ohledně vládních návrhů, které přerostly v některých případech až do osobní roviny, probíhaly už v roce 1947. Konkrétně to byly spory ohledně výkupní ceny obilí a útoky komunistického ministra zemědělství na ministra výživy Václava Majera. Rozněšeny i spory ovšem pokračovaly při každém zasedání vlády. Týkaly se témat jako distribuce textilu či personální politika na ministerstvu zemědělství nebo osnovy zákona

⁴⁵ AHMP f. 1207 a.j. 731, Pléna OV KS Praha 9 od 7. 1. do 8. 12. 1948, zápis 14.1. 1948

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ AHMP f. 1207 a.j. 755, Byra OV KS Praha 9 od 21. 1. do 1. 12. 1948.

⁴⁹ Tamtéž.

o Národní bance.⁵⁰ Podobné spory na této bázi pokračovaly až do února 1948. Stranou však nezstal ani prezident Beneš, který podle paměti svého tajemníka Eduarda Táborského ujišťoval v listopadu 1948 amerického velvyslance Steindhardta na podzim 1949 o tom, že komunisté v příštích parlamentních volbách nezvítězí, stejně tak ujišťoval 12. ledna 1948 československého diplomata v Jugoslávii Josefa Korbela o tom, že nebezpečí komunistického převratu je zaflehnáno.⁵¹

Na schůzce 13. února probírala vláda na dva body. Prvním bodem byla osnova zákona o národním pojištění, a druhým zpráva ministra spravedlnosti Drtiny ohledně tzv. krámského případu. Vyhrocenosti schůzky nahrávalo mnoho faktorů. Prvním bylo nesplnění usnesení vlády z 27. ledna 1947 o vydání agenta provokatéra. Druhým faktorem byla dlouhodobá napjatost vztahů v Národní frontě, která se na přelomu ledna a února začala více prohlubovat.⁵² Na zasedání vlády 13. února se nekomunistickým stranám podařilo schválit usnesení o situaci ve Sboru národní bezpečnosti. Obsahovalo tři části. Zaprvé ministr vnitra měl zastavit výměnu oblastních velitelů Národní bezpečnosti. Zadruhé se předsednictvo vlády se mělo zabývat stíháními na bezpečnost a podat o tom zprávu do příštího zasedání vlády, tedy 24. února. Zatím před rozhodnutím vlády neměly být učiněny žádné změny ani na ministerstvu spravedlnosti ani na ministerstvu vnitra.⁵³ Naplánovaná schůzka vlády na 17. února dopadla podobně jako schůzka 13. února. Snaha o vysvětlení situace u ministra vnitra Noska opět narazila na ministrovu neústupnost, přímým jednáním vlády Gottwald přerušil probouřené diskuzi ohledně kompetencí resortních ministrů a práva vlády do jejich pravomocí ústředně zasahovat. Gottwald odjel informovat o nastalé situaci prezidenta, který Gottwaldovi přislíbil jmenovat novou vládu pouze tehdy, bude-li slovena ze zástupců všech politických stran sdružených v Národní frontě.⁵⁴ Po návštěvě prezidenta Gottwald dorazil na jednání vlády, ani v jeho odpolední části se ovšem nic zásadního nevyřešilo. Gottwald po

⁵⁰ KAPLAN, Karel, Pět kapitol o únoru, Brno, 1997, s. 270-272.

⁵¹ TÁBORSKÝ, Eduard, Prezident Beneš mezi Západem a Východem. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993, str. 253.

⁵² KAPLAN, Karel, Národní fronta 1948-1960, Praha, 2012, str.31.

⁵³ KAPLAN, Karel, Pět kapitol o únoru, Brno, 1997, s. 289.

⁵⁴ Tamtéž.

vyhýbavých odpovědí na otázky nekomunistických ministrů schůzky ukončil a přesunul další jednání na 20. únor, kdy měl podat vysvětlení ohledně situace v bezpečnosti ministr Nosek.

Jednání 20. února opět nepřineslo řešení krize. Národní socialisté a lidovci vzali Noskovu pasivitu jako potvrzení svých tezí o nesplnění uvedeného vládního usnesení. V průběhu dne 20. února došlo k podání demise demokratických ministrů všech parlamentních stran kromě sociálních demokratů a dvou nezávislých, Jana Masaryka a Ludvíka Svobody. V průběhu soboty 21. února Gottwald oznámil komunistický koncept řešení krize, dle kterého všechny nekomunistické strany měly být vyloučeny z budoucí vlády. Měla sice probíhat jednání s dosavadními vedeními stran, ale neměla být pro Gottwalda závazná, což se týkalo výběru kandidátů do nové vlády.

Pro definitivní uchopení moci komunisty byly důležitými dvě události. První z nich byl vznik Akčních výborů Národní fronty, které začali komunisté organizovat již 21. února 1948. Jejich primárním cílem byla organizace mocenských orgánů. Nová mocenská struktura měla být představena na sjezdu závodních rad 22. února 1948.⁵⁵ Sjezd závodních rad proběhl v uvedeném termínu podle komunistického scénáře. Rezoluce sjezdu podpořila komunistický výklad krize a povolila vedení utvořením Ústředního akčního výboru Národní fronty.⁵⁶ Klíčovými požadavky na sjezdu byly tři: dva, a to požadavek na další znárodňování a požadavek vyhlášení jednodinové generální stávkou.⁵⁷ Vyhlášení krize napomohla i zvýšená aktivita Státní bezpečnosti a zatýkání azylových funkcionářů nebo příslušníků nekomunistických stran. Dalším problémem bylo případné pouflití Lidových milicí. Tlak na prezidenta Beneše, na němž se soustředila očekávání nekomunistických stran, byl neúspěšný vlivu, který na celou krizi měl nebo mohl mít. Poslední kapkou byla 24. února jednodinová generální stávka, ve které byli neaktivní i komunisté. Ti ji souhlasili, jelikož měli plnou moc ve svých rukou odbory a závodní rady. 25. února v dopoledních hodinách prezident Beneš přijal na hradě Gottwalda, Zápotockého a Noska, kteří prezidentovi předložili jména rekonstruované vlády. V půl páté odpoledne prezident Beneš demisi přijal a rekonstruoval vládu podle Gottwaldových předstáv. Mezitím se k hradu přiblížila demonstrace pražských

⁵⁵ KAPLAN, Karel, Pět kapitol o únoru, Brno, 1997, str. 391-396.

⁵⁶ KAPLAN, Karel. Národní fronta 1948-1960, Praha, 2012, str. 46-47.

⁵⁷ KAPLAN, Karel, Pět kapitol o únoru, Brno, 1997, str. 391-396.

vysoko-kolák , která byla potlačena jednotkami SNB. Tímto únorová krize skončila a nastala budovatelská fáze komunistického režimu.

3.Dny komunistické výchovy a rok stranického kolení

3.1 Ideologické ukotvení kolení

Pro Komunistickou stranu Československa bylo stranické kolení nezbytnou součástí vzdělávání straníků. Po uchopení moci se KS snažila o zlepšení vzdělávání jako takového různými způsoby. Vzdělávání mělo sloužit například pro prověření členů strany a pro kádrové účely, pro prokolené straníky mohlo být kolení přínosem pro pozdější společenský vzestup. Obyvatelstvo dosud ale nemělo osvojený stranický ideologický slovník, který byl potřebný také pro každodenní komunikaci. Mnoho hesel, které strana dleňím poskytovala, nemusela být z pohledu strany správně pochopena. Do značné míry to tak mělo připomínat situaci v SSSR 30. let. VKS(b) se snažila vytvořit politický jazyk, kterým by obyvatelstvo mohlo komunikovat se stranou a naopak. Obdobný proces probíhal například v 50. letech i v Československu. V Sovetském svazu místní straníční funkcionáři organizovali pro dílenské mistry kolení semináře, ve kterých dleňím vysvětlovali „správné“ odpovědi na otázky, které se týkaly širokého rámce témat, od typicky domácích témat až po témata mezinárodní.⁵⁸ Stalinský slovník tak začal postupně pronikat do hovorové mluvy obyvatel, kteří s ním dokázali pracovat například při pojmenovávání každodenních problémů na svých pracovištích i v soukromém životě. Osvojení si tohoto ideologického diskursu bylo pro stranu stejně důležité i ve stalinském Československu, což však nebylo tak snadné především z naprosto rozdílného historického vývoje v obou zemích.

Vedení KS úřadně prosazovalo rychlé kolení obyvatelstva právě z důvodu dohnání ideologického skluzu. K dleňím se proto musely dostávat pouze ověřené informace schválené oficiální cenzurou, na druhou stranu se v této době šířily i neschválené informace tzv. „nepřímou propagandou“,⁵⁹ která putovala různými způsoby a na straníky měla leckdy velký

⁵⁸ GOLDMAN, Wendy, Vytváření nepřítelů: udávání a zastrašování ve stalinském Rusku, Praha, 2014, str. 35-37.

⁵⁹ KAPLAN, Karel, Proměny české společnosti 1948-1960 I., Praha 2007, str. 58-59.

vliv. Stranické vedení se proto rozhodlo k v t-ímu ideologickému tlaku směrem k obyvatelstvu. Samotný tlak ovšem nemohl zajistit to, čeho se d lníci za nou vyjad ovat v intencích marx-leninské ideologie. Podstatnou roli ve vyjad ování hrál jazyk, jenž byl esenciální sou ástí artikulace jejich zájm . D lníci se museli vyjad ovat t ídn ; k tomu pot ebovali nutn myslet t ídn , emufl bylo nutné z pohledu KS d lníky nau it.⁶⁰ Práv tato motivace mohla být jednou z motivací KS organizovat r zná stranická -kolení.

Jeden z nejú inn j-ích prost edk , jak p inést jednotlivá ideologická témata do místních i závodních organizací se naskytl v stranickém tisku, zejména se jedná o stranická periodika, jako bylo Rudé právo nebo asopis Funkcioná , který vycházel od roku 1945 do roku 1954 a ve sledovaném období (tedy od ledna 1949 do konce roku 1953) obsahoval lánky k r zným témat m, od typicky stranických témat týkajících se každého straníka, jako nap íklad kontroly legitimací len strany, pes ideologická témata výstavby strany afl po lánky rozebírající mezinárodní situaci.⁶¹ Tento asopis m l být n ím jako praktickou p íru kou pro funkcioná e strany pro každodenní pouflití. Rudé právo pak m lo slouflit jako hlavní masová tiskovina, a to i pro nestraníky. Krom toho se k indoktrinaci nejen len pouflívaly i jiné prost edky, nap . filmové týdeníky i divadelní hry; ve velkém nákladu se také tiskly vydané spisy prezidenta Gottwalda, ale téfl Stalinovy a Leninovy sebrané spisy, jeff se prodávaly ve vybraných prodejnách politické literatury. V okresním a krajském m ítku fungovaly téfl tzv. marx-leninské poradny a studovny, o jejichff plné vybavenosti se spekulovalo jak na okresní, tak krajské úrovni po celé sledované období. V továrnách m li d lníci p ístup do tzv. *Rudých koutk* .

Po uchopení moci začalo vedení komunistické strany organizovat -kolení straník s názvem *Dny komunistické výchovy* (DKV), které se začaly realizovat od srpna 1948 do ervna 1949. Podoba tohoto ideologického -kolení byla rozpracována jiff na podzim 1947.⁶² Dny komunistické výchovy byly jakýmsi p edstupn m v t-í stranické kampan , která na ni plynule

⁶⁰ FIDELIUS, Petr, *Československé komunistické moci*, Praha, 1998, str. 167-180.

⁶¹ Funkcioná : asopis pro funkcioná e KS Praha: Úst ední výbor KS 1945-1954.

⁶² KAŤKA, Václav, *Neukázn ní a neangaflování. Disciplinace len KS v letech 1948-1952*, Praha, 2014, s. 92-93.

navazovala. DKV měly za cíl především vzdělávat nově vstupující stranyky po roce 1948. Názvy těchto kursů nesly zněly například: *Co je KS?*, *Smysl únorových událostí* a *Na cestě k socialismu*. Tato školení se později rozšířovala na další témata: *Co je komunismus?*, *Komunismus a morálka* a *Na cestě k socialismu*.⁶³ V srpnu 1948 přijal sekretariát ÚV KS usnesení o zavedení povinného školení pro všechny členy strany právě jím pod zmíněným názvem Dny komunistického školení; toto školení zaniklo v roce 1949 usnesením ÚV KS o vzniku Roku stranického školení.⁶⁴

Generální tajemník Rudolf Slánský představil novou koncepci školení pod názvem *Rok stranického školení (RSTM)* na IX. sjezdu KS.⁶⁵ Slánský doslova uvedl: *Školením stranického školení není kolometské učení se formulím, ale pochopení živého obsahu marxismu leninismu, (Potlesk) aby členové a funkcionáři byli ideově vyzbrojeni k politické práci, aby mohli osvojené teoretické znalosti používat a konkretizovat při plnění svých velkých úkolů*.⁶⁶ Hlavním sdělením v oblasti ideologického vzdělávání straníků bylo především nastartování efektivního způsobu ideologické výchovy. Kurzy DKV měly být čtyřměsíční, a to hlavně pro vedoucí krajské tajemníky a dva jejich zástupce. Kurzy RSTM měly být dvouměsíční, s tímto účelem měly projít jejich vedoucí okresní tajemníci.⁶⁷ Mezi článkem mezi RSTM a komunisty byla marx-leninská studovna a poradna. Měla být pomocníkem instruktorem, kteří dříve v továrnách prokolovali.

Organizační stránku RSTM si každá stranická organizace upravovala podle vnitrostranických směrnic, které obdržela na základě pokynů ÚV KS a jejichž zprostředkovatelem byly podle vnitrostranické demokracie v této věci orgány, tedy v tomto případě KV KS Praha.⁶⁸

⁶³ Příruční slovník dějinám KS, svazek 1, A-O, Praha 1964, str. 145.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa : V Praze 25.-29.1949, Praha: Ústřední výbor KS, 1949, s. 152.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa : V Praze 25.-29.1949, Praha: Ústřední výbor KS, 1949, s. 152.

⁶⁸ KAPLAN, Karel, Kádrová nomenklatura 1948-1956, Seřazený ústav pro soudobé dějiny SAV, Svazek 2, Praha 1992, str. 1.

Plénum OV KS Praha 9 v usnesení z 22. února 1950 rozdělilo funkce kulturní propagačního tajemníka do tří skupin, za které byl odpovědný člen OV KS Stehno. To mělo pomoci zlepšit funkci Okresní poradny a studovny Marxismu-leninismu (OPS). Dotyčný funkcionář OV měl plénum OV informovat o případných nesrovnalostech v práci RSTM. Pracovní skupiny se dělily na technickou, ideologickou a pro výměnu zkušeností.⁶⁹ Strana toto kolení nebrala na lehkou váhu, odpovídalo tomu úsilí, které vydávala na propagaci celého RSTM. Stranická periodika informovala v láncích o zahájení kolení a o praktických krocích, jež za útku RSTM měly předcházet. Článek ze stranického časopisu Funkcionář ze začátku roku 1949 informoval o počátku RSTM z různých úhlů.⁷⁰ Velmi často se stávalo, že kolení se zahájilo, ale pro nedostatek instruktorů se zrušilo. Strana vyufflávala pro prokolení svých členů rozsáhlou instruktářní síť, která měla být jakousi informační spojnici mezi stranou a jejími členy podle vzoru VKS(b).⁷¹ Stálí instruktoři byli přidělováni z krajských organizací pro organizace okresní a totéž platilo i z okresní úrovně směrem k základním organizacím. Instruktoři měli OV posílat samy základní organizace KS. Tito vybraní funkcionáři měli navštěvovat schůzky základních organizací, kde měli instruovat funkcionáře a členy strany. Kolení se mělo pohybovat v ideologické linii strany. Přidělený instruktor vykonával širokou paletu úkolů od navštěvování schůzí, kontroly správného provedení členstvem i kontroly usnesení, také měl vysvětlovat politické linie, které organizace obdržely od vyšších stranických orgánů a pomáhat při aplikování těchto nařízení do praxe; to úzce souviselo s řešením konfliktů v základních organizacích. Instruktor měl o všech těchto včech vést záznamy a měl vystupovat v roli komunisty „nad věcí“, svoji organizaci měl tudíž perfektně znát. Měl být jakousi spojkou mezi stranou a straníky, zároveň i jakousi pojistkou, která zajišťovala stranickou disciplínu.

⁶⁹ AHMP 1207, a.j.732, Plénum OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950, zápis z 22. 2. 1950.

⁷⁰ Funkcionář : časopis pro funkcionáře KS Praha: Ústřední výbor KS 1945-1954, sv. 4 s. 861.

⁷¹ KATMKA, Václav: Neukáznost a neangaflování. Disciplinace členů KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, s. 84-85.

3.2 Po átky –kolení na Praze 9

Celá kampa probíhala od roku 1949 do roku 1952, kdy byl instruktorský systém nahrazen tzv. stranickými skupinami.⁷² Od po átku kampan se ovšem začaly objevovat první problémy v napl ování kapacit instruktor , což ohrožovalo celý systém stranického –kolení. Nejv tší překážkou v napl ování úkol instruktor byly lidské zdroje, tedy nedostatek vhodných kandidát , a to především kvůli nedostatku schopných straník . Plénum OV KS Praha 9 muselo e–it obdobné p ípady s nedostatkem instruktor , pop ípad s nekoordinovaným postupem samotných len OV. Konkrétní p ípad se objevil v zápise z jednání sekretariátu OV, konkrétn 22. února 1950. Na sekretariát OV KS Praha 9 došla stížnost z výboru dílny SAD ohledn neobsazení jejich sch ze instruktorem. Celou v c m l na starosti Alois Stehno, len OV KS , který byl v roce 1950 pov en agendou RSTM.⁷³ Delegován na tuto sch zi za OV byl referent Jaro–, který ovšem po p edchozí omluv nedorazil, jelikož obdržel pozvání na KV KS Praha, a nemohl se tudíž ve stejný as objevit na –kolení RSTM. Omluvenku ze sch ze obdržela sekretá ka Aloise Stehna TMnkorová, která polofila tuto omluvenku na st l Stehnovi, který v tu dobu nebyl na sekretariát , ale na záv ru RSTM v okresní –kole v Jevanech. Záleflitost skon ila potrestáním sekretá ky TMnkorové stranickou d tkou. Záleflitost e–il okresní politický tajemník Chrle. Ten byl po p edsedovi OV KS Praha 9 v roce 1950 druhým nejvlivn j–ím mužem v OV KS Praha 9.⁷⁴ Na svoji obhajobu TMnkorová uvedla, že v této době na sekretariátu nikdo z tajemníků nepobýval.⁷⁵ Je třeba ale konstatovat, že tento p ípad byl pouze ojedin ělou epizodou v RSTM, nikoli názorným p íkladem pro vyvozování v–eobecných záv r na Praze 9.

M síc poté probíralo bod RSTMí P edsednictvo OV KS Praha 9, které krom pro–kolování u itel vytáhlo i kádrovou kartu. Zprávu p ednesl op t kulturn propaga ní tajemník Alois Stehno.⁷⁶ Shrnu l P edsednictvu OV KS Praha 9 dosavadní výsledky RSTM a navrhl

⁷² Tamtéž.

⁷³ AHMP 1207, a.j.732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950 , zápis z 22. 2. 1950

⁷⁴ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, str. 3, projev politického tajemníka s. Chrleho.

⁷⁵ AHMP 1207, a.j.732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950 , zápis z 22. 2. 1950

⁷⁶ AHMP 1207, a. j.732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950, zápis ze zasedání 21. 3. 1950.

reorganizaci marx-leninské poradny a studovny (ML) s tím, že ML má plán na t i m síce, podle kterého se má ídit. Asi nejd lefit j-í sd lení se týkalo kádrování: „*Hlavním úkolem RSTTM je podchycení kádrových výsledk a r stu len .ō* Zápisy z pléna a z P edsednictva se v tuto chvíli pon kud li-í, centrem zájmu ohledn fungování OV KS Praha 9 jako celku. Zatímco P edsednictvo se soust edí na kádrové záleflitosti, na Plénu OV KS se spí-e nefl kádrové záleflitosti zd raz ují ideologická témata RSTTM TM kolení se podle statistiky A. Stehna zú astnilo na okrese Praha 9 za první rok zhruba 17 tisíc lidí.⁷⁷

Zvy-ování ideologické úrovn se objevovalo také ve stranickém tisku. V pr b hu února 1950 byl v Rudém právu na p ední stran vyti-t n krátký láněk, který vyzýval u itele RSTTM k hladkému startu kurz , aby v-ichni ú astníci, tedy jak lenové, tak i kandidáti strany ve stranických skupinách a kroufcích pochopili význam Roku stranického -kolení.⁷⁸

3.3 Klí ová konference-zvolení vedoucího tajemníka Taubera

Po skon ení okresní konference v dubnu 1950 do-lo ve vedení OV KS Praha 9 ke zm nám na vedoucích postech p edsedy a vedoucího tajemníka na okresní konferenci Praha 9.⁷⁹ Hodnocení kurz provedl ve svém projevu odcházející vedoucí politický tajemník Chrle ve svém úvodním projevu na po átku konference. Vedoucí tajemník v n m p es ve-kerou kampa uznal nezdar RSTTM na Praze 9, konkrétn prohlásil: *šJe beze sporu, že RSTTM má vliv na zvy-ování poltického rozhledu a úrovn lenstva strany, ale projevuje se to zatím jen v n kterých p ípadech a v n kterých organizacích.ō*⁸⁰ Politický tajemník Chrle pokračoval v hodnocení RSTTM skrze výbory organizací, jefl se podle názoru OV nestaraly o pr b h RSTTM, totéfl platilo o nejt-ích závodech na okrese tedy KD Stalingrad a KD Sokolovo, kde do-lo pouze na administrativní kontrolu a ve-kerou ideologickou a organiza ní zát fl ponechali odpov dní funkcioná i strany za RSTTM na jednotlivcích ze závodních organizací.⁸¹ Úsp ch celé kampan se odráfl na ideologické podpo e celé akce, tedy p edev-ím na

⁷⁷ Tamtéfl.

⁷⁸ Rudé právo, ro ník 32, 4. 2. 1950, íslo 89, str. 1.

⁷⁹ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, str. 9.

⁸⁰ Tamtéfl.

⁸¹ Tamtéfl.

vybavenosti celé kampaně. Bez existence a dobré vybavenosti nemohl být systém stranického kolektivního úsporného, což vedoucí tajemník neopomněl ve svém příspěvku zmínit.⁸²

Konference byly velmi důležitým místem pro projednávání RSTTM. Informace o konání okresních konferencí se objevovaly především v tištěných periodikách, například v Rudém právu 15. 4. 1950, kde se objevilo několik bodů důležitých k projednání.⁸³ V Praze se krajské orgány na tyto konference dlouhodobě a důkladně připravovaly. Na prvním místě ve zmíněném článku akcentovalo Rudé právo kritiku a sebekritiku, článkem také prochází jako ústřední téma získávání širokých mas pro politiku strany. Na druhém místě se umístila kolektivizace. Na třetím místě se co do důležitosti objevilo právě RSTTMs apelem na zvýšení ideologické úrovně členů.⁸⁴

Okresní konference strany proběhla v den vydání článku. Na této konferenci se objevila celá řada příspěvků zpochybňujících systém prokolování a instruktorský, například systém desítkových důvodníků hojně využívaný v RSTTM. Mohlo se zdát, že instruktorský systém se nepohybuje v intencích, ve kterých byl stranou vytvořen a projektován. Výtku na fungování stranického kolektivního vyjádřil Jan Hromas z 1. místní organizace: *š Uitelé Roku stranického kolektivního nenavštíví instruktáře, soudruzi nenavštíví RSTTM. Uvádí, že nedostávají hlášení RSTTM o místech kde se koná, a o změnách (snad mají strach, že by byli kontrolováni).*⁸⁵ Výtku samotnou do strany nebyla náhodná, Jan Hromas byl totiž členem OV KS Praha 9. Obracel se tedy na spolustraníky i z pozice člena OV, což nelze ze záznamu na první pohled poznat, jelikož Hromas vystupoval za svou domovskou organizaci, tedy za 1. místní organizaci Prahy 9. V druhé části svého vystoupení upozornil na zpozdilost instruktorských hlášení, která měla podle povodníhoustru přicházet maximálně do 7. dne následujícího měsíce, ale reálně přicházela v polovině měsíce, a to je třeba od neprokolených zástupců instruktorů, jejichž vzdělání pro tyto účely nebylo podle vedení OV na odpovídající úrovni.⁸⁶

⁸² Tamtéž.

⁸³ Rudé právo, ročník 32, 15. 4. 1950, číslo 89, str. 1.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15. 4. a 16. 4. 1950, str. 9, 26, 1. Den konference.

⁸⁶ Tamtéž.

Stephen Kotkin, který ve své práci sledoval případ budování Magnitogorsku v SSSR ve 30. letech 20. století, analyzoval předávání informací sovětským občanům při budování tohoto průmyslového komplexu z různých úrovní. Sovětský režim vyvíjel úsilí o pojmenování a uchopení mnoha náhodných, ale i denních problémů a snažil se tyto problémy zařadit do rámce socialismu. Tyto problémy se v SSSR týkaly mnoha okruhů od různých variací politik k běžnému obyvatelstvu až po právní problémy, například problém potratů a rozvodů v 30. letech.⁸⁷ Rostomlo podobně jako –kolení ve 30. letech 20. století v SSSR tematizovat denní témata pracujících dělníků .

Stehno ve svém příspěvku vyzdvihuje problém s instruktorskými kádry, tedy na jednu stranu je dostatek dělnických kádrů ale ne na patřičné úrovni! Apeluje tím tak na zkušené komunisty, kteří by byli schopni odpovídajícím způsobem předávat informace dál. Mofným problémem, na který poukazyval jeho příspěvek, nebyl ani tak nedostatek zkušených lidí, ale strach zkušených straníků z byrokracie a stranické kontroly na –koleních, což vyjaduje výše uvedený citát: *š í snad mají strach, že by byli kontrolováni.* Pádným argumentem je i nárocnost tchto –kolení ve volném –se dělníků , který v t–ina z nich nehodlala trávit na stranických schůzích, kterých bylo v 50. letech hojně množství.⁸⁸ Nedostatek lidí pro stranické –kolení byl jen jedním z kamíneků v mozaice problémů , které se vyskytly při konání RSTM

Sama příprava na –kolící semináře pro běžné dělníky nebyla lehkou záležitostí a pro stranu představovala zvýšené nároky na tisk stranické literatury a sebraných stranických spisů komunistických vědců , především Lenina, Stalina a Gottwalda. Odbor tohoto druhu literatury měl být pro dělníky přirozenou součástí vzdělávacího procesu, ovšem podle hodnocení jednoho z vystupujících na okresní konferenci se stal pravý opak. –len 94 . místní organizace Ha–ek –ekl: *š My musíme především a neprodleně na–e soudruhy naučit číst. Sblížit je s knihou. Zkušenost nás učí, že jen málo soudruhů jde za literaturou.*⁸⁹ V jeho diskusním

⁸⁷ KOTKIN, Stephen, *Magnetic mountain: Stalinism as a civilization*, Berkeley ; University of California Press, Los Angeles ; London, : 1997, str. 356

⁸⁸ KAŤKA, Václav, *Neukáznost a neangaflování. Disciplinace –len KS v letech 1948-1952*, Praha, 2014, s. 84.

⁸⁹ , AHMP 1207, a.j. 719, *Konference OV KS – Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950*, str.. 27

Ha–ek.

příspěvků ovšem nezůstalo pouze u hodnocení vzdělávání členů strany, ale i u hodnocení OV KS Praha 9. Přestože sekretariát OV měl k dispozici na 40 tisíc svazků, nedokázal

podle jeho vyjádření zajistit patřičnou distribuci na okrese.⁹⁰ Za hlavního viníka neoznámil OV jako takový, nýbrž okresního kulturního propagandního referenta Stehna, a navrhl, aby nastala změna na tomto postu pro příští rok.⁹¹ Okresní kulturní tajemník Stehno se obrátil k plénu okresní konference, aby vysvětlil postup OV v následujícím roce ohledně RSTM. Stehno zahájil své vystoupení klasickým postupem, tedy přes tábor míru a ohrožení imperialisty, což odpovídalo stalinistické teorii třídního boje: *„Když se kácí les tak létají třísky.“*⁹² Stehno shrnul úkony, které každý, kdo přešel i nepřešel stranickým kolením, musel splnit, a nastínil organizaci druhého RSTM, kde ovšem popsal to, co stranická organizace již udělala, nikoli to, co plánuje do dalšího roku změnit.⁹³ Rozvrhnul tyto věci do tří skupin, tedy na kroučky, skupiny a veřejné kole. Do této kategorie RSTM, tedy veřejných kole, mohli postoupit jen ti nejzkušeni. Kritiku na svoji osobu v této věci vůbec nerefletoval. Daleko větší reflexe zazněla z úst vedoucího marx-leninské poradny Jaroše, který poukázal na špatnou spolupráci okresní a krajské marx-leninské poradny: *„Prvým nedostatkem, o kterém jsme již v kraji mluvili, je v tom, že krajská poradna nedává okresním poradnám potřebný materiál včas, abychom mohli vždy předem připravit následující thema RSTM“*⁹⁴ Následně provedl sebekritické poznání o prostorové nedostatečnosti marx-leninské poradny: *„Z 28 členů poradny se v průměru sešlo 10-15 členů a to z velmi jednoduchého důvodu, v číselné stránce má více než jednu funkci, která jim nedovolila vykonávat funkce v ML. poradnách.“*⁹⁵ On osobně popsal záflitek, kdy navštívil kolení novovysočanských a libešických organizací, kam se na aktivitu dostavilo 15 z 62 straníků. Po této události se rozhodl dotyčný navštívit kolení, jehož název zněl: *Jak vybudujeme socialismus na vesnici*. Jaroš pokračoval:

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² SERVICE, Robert, Soudruzi, světové dějiny komunismu, Praha 2009, str. 165.

⁹³ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, str.27, projev člena OV Stehna

⁹⁴ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, str. 27, druhý den okresní konference, projev editel OPS Jaroše.

⁹⁵ Tamtéž.

š V místnosti, kde sedlo 22 postarších soudruhek, nechal uitel 15letého chlapce ísti kapitolu z Otázek Leninismu o obilní front . Zájem vypadal práv podle toho. V t-ina soudruhek, pokud nevnímala, nemohla se do kat konce, a p ed asn odcházela domu.đ⁹⁶ Úkol Okresní poradny a studovny (OPS) spat oval v konzultaci s nimi a p ípadné vým n t ch, kte í selhali.

Výb r nového kulturn propaga ního tajemníka v souvislosti s v-eobecn nevalnou úrovní RSTMřádal i zástupce z peka ského státního podniku Odkolek Gramovský, jenfl nezapomn l p ípomenout skupinky Roku stranického -kolení, ve kterých byli straníci -kolení, téfl i rozd lení desítkových d v rník ⁹⁷, které v této závodní organizaci provedli. Kontrast nastal p í zmínce o instruktorech a OV, na cofl si doty ný funkcioná st floval. Jednalo se p edev-ím o nevyslání instruktora do jejich organizace a s tím spojenou kontrolu stranického -kolení.⁹⁸

Jako poslední e ník diskuzi uzav el sám vedoucí tajemník Chrle, který se postaral o celkové zhodnocení I. RSTM. Vedoucí tajemník Chrle konstatoval: š*Bez roku stranického -kolení nebylo by úsp -ného pln ní P tiletého plánu nebylo by pevné org. strany, a jestliffe nepracujeme dobre v RSTMhroflujeme potom jednotu strany. RSTMná vy e-ít problém kádrové politiky.*đ⁹⁹ Okresní vedoucí tajemník poukázal skrze hodnocení RSTMna závařný problém kádr , tedy nábor nových uv dom lých lidí do strany. Okresní konference tedy konstatovala neúsp ch v nastartování procesu Roku stranického -kolení. Pomalé získávání nových instruktor , nedostate né -kolení instruktor , nezájem samotných instruktor , pop ípad nezájem í neú ast -kolených ohroflovaly úsp -nost celého projektu RSTM, které podle

⁹⁶ Tamtéfl.

⁹⁷ Desítkoví d v rníci m li v malých skupinách straník zaznamenávat a chování a jednání len vlastní deítky. Ozna ení desítky nebylo náhodné, jelikofl m la pov t-inou 8-12 len . Desítkový d v rník si m l vést zápisník o pln ní základních stranických povinností len své desítky. In KATMKA, Václav, Neukázn ní a neangaflování. Disciplinace len KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, s. 84.

⁹⁸ Konference OV KS 1950, 15 a 16.4.1950, Jaro-, druhý den okresní konference, projev zástupce ZO Odkolek, str. 33-34. Instrukto i Okresního výboru m li na závodech kontrolovat innost instruktor ze Základních organizací, v tomto p ípad v-ak OV ks Praha 9 nevyslal okresního instruktora k pro-kolení závodního instruktora, tzn. fle poté nemohlo dojít k ádné kontrole v p íslu-ném podniku

⁹⁹ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, str. 39, Jaro-, druhý den okresní konference, projev zástupce ZO Odkolek.

dosavadních výsledků a reakcí zůstatných nesplněných představy, které do ní strana vkládala.¹⁰⁰

O nastartování RSTM ve správných ideologických kolejích se měl postarat nový OV KS Praha 9 zvolený na této okresní konferenci. Nový OV měl odrážet výzvy na okresní úrovni. Volba nového vedení se uskutečnila za tichého souhlasu KV, což bylo naprosto v intencích vnitrostranické demokracie, podle které se standardně vybíraly stranictví funkcionáři. Nový OV změnil jak předsedu, tak i vedoucího tajemníka OV, což pro stranické kolení znamenalo nový impuls ve strategii jeho dalšího prosazování. Po prvním roce RSTM strana nedosahovala cílů, které si předsevzala. Nevalná úroveň se projevila ve Výroční zprávě k VI. Okresní konference v oddíle Rok stranického kolení,¹⁰¹ kde jsou uvedena statistická data ohledně stranického kolení. Po okresní konferenci v roce 1949 mělo OV KS Praha 9 zesílit aktivitu ohledně Dne komunistické výchovy.¹⁰² Účast na těchto koleních ovšem dosáhla 65%, což pro tak propracovaný okres, jakým byla Praha 9, znamenalo výrazný neúspěch, především kvůli majoritní převaze dělníků ve stranické struktuře. Samotná marx-leninská poradna trpěla nevhodnými prostorami, dost často se přesouvala po různých restauracích za úzeních nebo v případě nouze byla umístěna na samotném sekretariátu OV KS Praha 9, což je ve zprávě považováno za problém.¹⁰³

3.3 Pod vedením tajemníka Taubera

Po okresní konferenci nastal čas revidovat dosavadní úsilí OV a nastartovat v dalším roce úspěšnou etapu RSTM. Situace ze strany OV KS Praha 9 vyžadovala rychlou nápravu. Došla OV navolila konference nového předsedu a vedoucího tajemníka namísto těch dosavadních.¹⁰⁴ Po skonění konference KS Praha 9 se sešli hlavní aktéři, kteří měli

¹⁰⁰ Viz Příloha 1, Zastoupení účastníků na kurzech RSTM

¹⁰¹ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, Výroční zpráva k VI. Okresní konferenci KS , okres Praha 9, Praha, 1950.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Novým předsedou se stal Josef Kopecký a vedoucím tajemníkem Leo-Tauber.

administrovat problematiku RSTM. Jako první se 2. 5. 1950 sešlo Předsednictvo OV KS Praha 9 na svém pravidelném zasedání.¹⁰⁵ Bod RSTM se sice neumístil na prvním místě jednání, ale jeho důležitost podtrhlo usnesení ohledně ukončení prvního Roku stranického kolení. RSTM Nov zvolené POV povolilo bývalého vedoucího tajemníka a současného člena POV Chrlého spolu s nov zvoleným vedoucím tajemníkem Tauberem, aby ve vzájemné spolupráci vytvořili výstup z již zmínovaného konce I. roku RSTM. Následně se v květnu 1950 konala schůzka sekretariátu OV, jejímž účastníkem byl i nov zvolený vedoucí tajemník OV Tauber. Ten se sešel s pracovníky sekretariátu, aby navrhli ideová východiska RSTM do dalšího roku.

Člen sekretariátu Stehno přednesl přítomným účastníkům schůzky návrhy na II. ročník RSTM. Aloise Stehna stál neúspěch I. roku RSTM v pozici kulturního organizačního tajemníka, na jeho pozici nastoupil nov zvolený člen Předsednictva Josef Cílek.¹⁰⁶ Na druhou stranu zůstal Stehno členem OV a sekretariátu. Od POV KS Praha 9 dostával povolení k plnění úkolů pro OV. Sekretariát k RSTM vydal několik usnesení, které měly zkvalitnit celé kolení na schůzce 8. 5. 1950.¹⁰⁷ Ve stejné době sekretariát ÚV vydal usnesení, ve kterém nařídil dle kladné pro-kolení instrukce RSTM, což bylo v usnesení sekretariátu zdůrazněno.¹⁰⁸ Sekretariát OV KS Praha 9 přidělil členovi sekretariátu Stehnovi dva spolupracovníky, kteří se měli postarat spolu s ním o zdárné zakončení I. RSTM. Na 12. květen svolalo POV aktivní referent na kterém měli být vy-kolení ohledně konce RSTM referenti docházející na ústřední schůzku ze strany.¹⁰⁹ Totéž se mělo odehrát i s marx-leninskou poradnou a studovnou, která pozvala na kolení všechny referenty a pracovníky poradny.¹¹⁰

Konec kampaně za ukončení I. Roku stranického kolení neprobíhal pouze na lokálních stranických schůzkách, ale i na stránkách stranických periodik. Rudé právo touto dobou zásobovalo články o metodice správného kolení.¹¹¹ Na jeho stránkách se objevilo dalších

¹⁰⁵ AHMP 1207, a.j. 760 Byra OV KS Praha 9 od 2.5. do 30.5. 1950, zápis ze zasedání 2. 5. 1950..

¹⁰⁶ AHMP 1207, a.j. 732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2. do 1.12. 1950, zápis z 19. 4. 1950, str. 4

¹⁰⁷ AHMP 1207, a.j. 732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2. do 1.12. 1950, zápis 8. 5. 1950.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Rudé právo, ročník 32, číslo 113, 12. 5. 1950, str. 3.

sedm článků, které se týkaly řízení a kontroly z OV KS, významu kolení pro socialismus a dokonce i ústřední téma kvintového kolení, tedy budování strany leninského typu. Všechny tyto články se vztahovaly k jednomu vybranému kraji, v tomto případě Karlovarskému.¹¹² Informace ohledně ukončení I. roku stranického kolení měly na celookresním setkání obdržiteli referenti, kteří docházeli na jednotlivé stranické schůzky, tedy ti, jimiž měly kontrolovat správnost obsahu schůzí základních organizací nejen v továrnách, ale i v místních organizacích strany.¹¹³ Podobný článek na téma ukončení RSTTM vyšel i v časopise Funkcionář o několik měsíců dříve pod názvem *Provést Rok stranického kolení až do konce*.¹¹⁴ V článku se objevují velmi podobné apely na ideologickou výslovnost jako v článku v Rudém právu z 12. 5. 1950. Stranické kolení ovšem nebylo vyústěno pouze k čistě teoretickým otázkám ve vzdělávání členstva, ale i k informování o mezinárodních nebo národních tématech. RSTTM muselo být schopno reagovat na různé druhy témat, která KS nepřipravovala v dlouhodobé perspektivě, tedy především těch, která se vynořila ad hoc. V červnu 1950 muselo RSTTM reagovat například na proces s Miladou Horákovou a spol.¹¹⁵ K mobilizaci ve jednotě KS vyústila různé prostředky jako články v Rudém právu¹¹⁶ i různé rezoluce v továrnách nebo v místních organizacích. Na Praze 9 tento trend potvrzoval pravidlo. Resoluci přijalo jak Plénum tak i například československý svaz mládeže nebo Okresní národní výbor. K zajištění propagace procesu mezi lidmi vyústila strana vyhlášení osobních a celozávodních závazků. Vedoucí instruktorského sboru místních organizací měly zajistit kolení pro členy strany.¹¹⁷

Na svém zasedání 5. 6. 1950 povolilo Plénum OV OV KS jednoho člena, konkrétně to byl člen Předsednictva OV KS Praha 9, který měl svolat vedoucí instruktory místních organizací Prahy 9 k poučení ohledně procesu.¹¹⁸ O něm 14 dní později se vedoucí

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ AHMP 1207, a.j. 732, Pléna OV KS Praha 9 od 1. 2. do 1. 12. 1950, zápis z 8. 5. 1950

¹¹⁴ časopis Funkcionář, ročník 5, 1950, str. 239.

¹¹⁵ KAPLAN, Karel, Největší politický proces: š.M. Horáková a spol., Praha 1995, str. 87-193

¹¹⁶ Rudé právo, ročník 30, číslo 133, 6. 6. 1950, str. 1.

¹¹⁷ AHMP 1207, a.j. 732 Pléna OV KS Praha 9 od 1. 2. do 1. 12. 1950 1950, zápis 5. 6. 1950

¹¹⁸ Tamtéž.

představitelé okresu na schůzi sekretariátu rozhodli pověřit opatření sekretariátu Stehna, aby zmapoval schůze základních organizací na Praze 9 a ve spolupráci s marx-leninskou poradnou pracoval na hodnocení těchto schůzí. Hodnotitelem neměl být tedy sekretariát, ale marx-leninská poradna, která měla dodávat každodenní reporty ohledně schůzí,¹¹⁹ jelikož výsledky RSTMz předchozích měsíců a především aktuální politická situace vyžadovaly od OV rychlou reakci na aktuální dění. Po domluvě se předsednictva OV Altrichtera a vedoucího tajemníka Taubera došlo k vytvoření kulturního propagačního Byra. To se skládalo z 5 členů sekretariátu a kulturních propagandistů velkých závodů.¹²⁰ Co se týče velikosti, jednalo se o podniky KD Sokolov, KD Stalingrad, Praga, Aero a Tesla. V procesu stranického kolení měl nastat obrát, který spočíval v těsnější spolupráci mezi OV, sekretariátem, Předsednictvem a velkými podniky na okresu Prahy 9. Vedení OV předpokládalo, že těmito kroky posunulo RSTMo kus vpřed. Opak byl ovšem pravdou. Již v září 1950 se tento bod objevil na jednání sekretariátu strany, a to ve čtvrtém bodu jednání. Konkrétně se jednalo o toto usnesení: *š Vzhledem k neutěšenému stavu kulturního propagačního úseku ukládá se s. Tauberovi projednat se s. Stehнем, Hromasem a Vránovou další nejdříve úkoly na kulturním úseku.*¹²¹

Celkově se situace v Československu pociťovala již od začátku roku 1950. Nebyly to jen politické procesy jako například proces s Miladou Horákovou.¹²² Například se vyostřovaly i v oblasti kulturní politiky a ufl od ledna 1950, kdy se ve straně v boji o moc střetly dvě v této době ještě ne tak úplně znepřátelená křídla.¹²³ Konkrétně proti sobě stálo křídlo vedené ministrem informací Václavem Kopeckým a na druhé straně stranický aparát v čele s Gustavem Barešem. Z tohoto střetu vyšel jako vítěz Václav Kopecký.¹²⁴ Politika „ostrého

¹¹⁹AHMP 1207, a.j.732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950, schůze sekretariátu 12. 6. 1950. Str.4

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹AHMP 1207, a.j.732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950, zasedání sekretariátu, 4. 9. 1950, str. 3.

¹²² KAPLAN, Karel, Komunistický režim a politické procesy v Československu, Brno 2008, str. 66-69.

¹²³ KNAPÍK, Jiří, V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956, Praha 2006, str. 110-123

¹²⁴ Tamtéž.

kurzu tak v kulturní politice nabývala v t-ího významu. Radikalizace společnosti a tlak na výsledky přenesl na OV KS Praha 9 v t-í nároky na plnění předepsaných stranických cílů. Obrátli se k monopolizaci moci v kultuře a mluví o vlivu na budoucí vývoj především z hlediska definitivní podoby první garnitury kulturní politiky. V praxi to tedy znamenalo, že jediným reálným tvůrcem kulturní politiky bylo Kopeckého ministerstvo informací.¹²⁵

Ve stejnou dobu, kdy probíhala schůzka ze sekretariátu OV, spustila strana novou vlnu Roku stranického kolení, a to prostřednictvím generálního tajemníka strany Rudolfa Slánského, který ve svém projevu při zahájení kolního roku na Ústřední stranické kole KS přednesl projev ke shromážděným straníkům.¹²⁶ Slánský zdůraznil vzdělávání a členství a přenesení teoretických pouček klasik do praxe a také představil zásady finanční kulturní politiky.¹²⁷ Slánský zmínil zajímavou věc typickou pro stranické vzdělávání, a to neochotu straníků ve svém volném čase se vzdělávat. Slánského výrok zněl takto: *„Pracovníci strany, kteří se neučí, kteří si nedovedou zorganizovat práci tak, aby jim zbyl čas na vzdělávání a na pozvedávání úrovně svých spolupracovníků, nejsou a nemohou být dobrými funkcionáři.“*¹²⁸ Strana tak ústy Slánského zhodnotila dosavadní vývoj RSTM.

Předsednictvo OV KS Praha 9 muselo na nastalou situaci reagovat. Na jeho zasedání představili člen sekretariátu Stehno a vedoucí marx-leninské poradny Hromas jednu z nejrozsáhlejších zpráv ohledně RSTM. Tato zpráva byla z hlediska OV dlouho očekávaná a zabývala se nejen problémy kolení, ale dotýkala se všech možných aspektů stranického kolení. Dělela se na dvě části. Po stránce organizační zpráva uvádí, že OV na začátku přenesl neevidoval po čtyřech kurzech, tím pádem nemohl určit přesný počet učitelů RSTM.¹²⁹ Samotné zahájení kurzů probíhalo v letních měsících, tedy v době dovolených; z toho vyplynul problém učitelů, která podle Stehna byla minimální. Na organizační část zprávy navazovala část ideová, která se týkala učitelů RSTM. Instruktoři na stranická kolení vysílaly jednotlivé organizace. OV podle směrnic vnitrostranické demokracie měl tyto instruktory provázet, což se ovšem

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ Rudé právo, ročník 30, číslo 211, 6. 9. 1950 str. 1.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ AHMP 1207, a.j. 764 Byra OV KS Praha 9 od 5.9. do 29.9. 1950, zápis z 12. 9. 1950.

nedlo.¹³⁰ Po pro-kolení byli instruktoři i vysíláni do Základních organizací strany, jenomže obsah přednášek nekonzultovaly s vedením OV, čímž se kdy vznikaly bizarní situace, kdy leninská základna netužila, o čem přednášky vůbec jsou. Tyto situace nebyly ojedinělé ani v jiných krajích Československa. Pro příklad podobná situace nastala v otázce stranického kolení ve stejné době i v Brněnském kraji.¹³¹ V otázce kolení KS samozřejmě převládla sovětský vzor. Ten spočíval v placených funkcionáři strany, kteří organizovali tzv. stranický aktiv, což byl sbor členů strany, kteří ve svém volném čase implementovali stranickou politiku.¹³² Důležití, kteří byli na tuto práci doporováni svojí domovskou organizací, a u něho se jednalo o závodní organizaci v podniku či místní buňku, neměli povětšinou tolik nadšení pro výkon těchto neplacených funkcí ve svém volném čase. Práv to mohlo mít vliv na obsazování důležitých rolí instruktorů, referentů či desítkových důvodníků, tedy na všechny funkce tzv. aktivu.¹³³ A to byl pravděpodobně důvod, proč celý systém nefungoval podle představy lokálních funkcionářů.¹³⁴ Důležitou součástí celého procesu byla Okresní poradna a studovna marx-leninismu, která v ideálním případě měla poskytovat zázemí účastníkům RSTMkurzu. I v tomto případě zpráva konstatovala paralýzu OPS ke konci RSTM. Systém hodnocení učitelů měl probíhat přes zastupovatele poradny, což se nedělo. Hodnocení musel uspořádat sekretariát strany namísto OPS. Ve zprávě se mluví o předčasném ukončení činnosti OPS ke konci RSTM. Po skončení RSTM v srpnu 1950 OPS přestala fungovat úplně.¹³⁵

Selhání OPS se projevilo i na přípravě II. RSTM, jelikož konec I. RSTM byl v srpnu 1950. Přípravy měly probíhat před začátkem II. RSTM, tedy v letních měsících, kdy měl největší počet zastupovatelů strany dovolenou. Pro stranu bylo klíčovými největšími přemyslovými

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ KAŤKA, Václav, Neukáznost a neangažovaní. Disciplinace členů KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 95-96.

¹³² GETTY A.J., Origin of the great purges, the soviet communist party reconsidered, 1933-1938, Cambridge university press, 1985, str. 26.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ KAŤKA, Václav: Neukáznost a neangažovaní. Disciplinace členů KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 95-96.

¹³⁵ AHMP 1207, a.j. 764 Byra OV KS Praha 9 od 5.9. do 29.9. 1950, zápis z 12. 9. 1950.

podnik v okrese. OV KS Praha 9 musel zajistit zdárný průběh –kolení, protože tyto závody, co se týče významu a velikosti, měly velký vliv na důlnictvo na Praze 9.¹³⁶ V první polovině roku 1950 ustavilo OV KS Praha 9 informační byro, které mělo koordinovat sled všech sloftek zapojených do procesu RSTM, konkrétně členy OV, tajemníky velkých závodů a Okresní poradnu a studovnu. Poslední jmenovaná instituce v tomto procesu hrála významné postavení, především v koordinaci podnikových marx-leninských poraden a studoven. Podle zprávy její základní selhání spočívala v tom, že ke konci RSTM neprobíhala žádná spolupráce mezi OPS a těmito velkými podnikovými poradnami, což vedlo k tomu, že vedení podnikových poraden nad sebou nemělo kontrolu okresního výboru, což bylo podle stanov zásadní porušení vnitrostranické demokracie.¹³⁷ Pro vedení OV to byl viditelný neúspěch, a to i přesto, že došlo k výměnám na klíčových stranických postech, tedy na pozicích předsedy a vedoucího tajemníka OV KS Praha 9.

Vedoucím marx-leninské poradny byl v této době člen Předsednictva Jan Hromas. Ten dostal od Předsednictva OV pověření k tomu, aby provedl u ústředí v RSTM především obsah poradně-ek. Také měl zajistit –kolení ústředí v jednom z největších podniků na okrese Praze 9 v závodě KD Stalingrad.¹³⁸ Tuto zprávu předkládal člen sekretariátu OV Stehno. Odpovědnost za její plnění ufl neměl on, ale právě Hromas jako vedoucí marx.-leninské poradny. Alois Stehno měl jako člen sekretariátu a člen Pléna OV KS zodpovědnost za úspěšné plnění úkolů, jelikož právě Stehno jako člen Sekretariátu OV KS Praha 9 měl pověření za úspěšné splnění cílů v druhém Roce stranického –kolení. Hromas však zodpovídal za praktickou realizaci –kolení na závodech, vybavení knihovny marx-leninské poradny a –kolení instruktorů, tyto úkoly měla na starosti právě marx-leninská poradna a studovna.¹³⁹ Předsednictvo OV KS se celou situací snažilo řešit schválením unesení, které obsahovalo několik bodů. O průběhu RSTM na tomto zasedání za marx-leninskou poradnu a studovnu referoval Jan Hromas, který byl zodpovědný spolu s dalšími členy OV Zykou za splnění

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa : V Praze 25.-29.1949, Praha: Ústřední výbor KSČ, 1949, s. 523-530.

¹³⁸ AHMP 1207, a.j. 764 Byro OV KS Praha 9 od 2.9. do 29.9. 1950, zápis z 12. 9. 1950.

¹³⁹ Tamtéž.

v-ech bod z obou zpráv.¹⁴⁰ Hromas nechal vypracovat pro P edsednictvo OV KS statistický p ehled, ve kterém rozvedl podíl ú astníků na r zných typech RSTM.¹⁴¹ P edseda okresu a vedoucí tajemník Tauber v-ak podrobili kritice kulturn propaga ní práci, cofl lena sekretariátu Stehna jelikofl Stehno byl zodpov dný pracovník na sekretariátu za kulturn propaga ní práci. Usnesení k tomuto bodu m lo celkem 11 bod . Sekretariát m l zajistit v t-í po et u itel , jejich dostate né za-kolení a spolupráci s kulturn -propaga ním odd lením KD Stalingrad, jednoho z neju t-ích podnik ů na okrese. Usnesení se téfl týkalo individuálního studia pro vybrané u itele i zaji-t ní náhradních u itel v základních organizacích v p ípad , fle by se instruktor p id lený této základní organizaci nedostavil. Poté P edsednictvo OV KS schválilo ve v ci RSTM koncepní e-ení ve form usnesení pro Krajský výbor. M l to být návrh jak zlep-ít fungování RSTM v následujícím roce.¹⁴²

Výsledky dosažené do zá í 1950 ov-em m ly dost daleko k p vodnímu zám ru -kolení, tedy vytvo ení tzv. nových lidí, dokonalých straník .¹⁴³ Zám r vychovat z len neochv jné a pevné straníky selhával. Situace byla podobná jako v Sov tském svazu ve 30. letech, kdy se Stalin v kontextu sov tské reality snažil vytvo it tzv. *Homo Sovieticus*, tedy lov ka pln závislého a o ekávajícího uspokojení svých pot eb sov tským státem.¹⁴⁴ Navzdory v-em snahám OV KS Praha 9 do zá í 1950 v-ak tento proces nepokra oval podle vyty ené stranické linie, která je sice z dokument ů vedoucích p edstavitel ů OV patrná, ov-em v praxi stále nerealizovaná. O m síc pozd ji se se-lo roz-í ené P edsednictvo OV KS Praha 9, kde se vedoucí tajemník ve svém úvodním referátu sch ze zabýval výlu n RSTM.¹⁴⁵ Na úvod se sice zmínil o úloze strany a o úsp -ném zvládnutí celého procesu, cofl zabralo jednu stranu zápisu, ale ve zbytku referátu se zam íl na negativní stránky organiza ního procesu RSTM, cofl zabírá zhruba ty í strany zápisu, tedy pom rn v t-í ást. Ve svém p ísp vku zmínil vliv RSTM

¹⁴⁰ Tamtéfl.

¹⁴¹ Viz p íloha . 2.

¹⁴² Tamtéfl.

¹⁴³ KATMKA, Václav: Neukázn ní a neangaflování. Disciplinace len KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 80.

¹⁴⁴ FITZPATRICK, Sheila, *Everyday Stalinism: Ordinary Life in Extraordinary Times: Soviet Russia in the 1930s*, Oxford university press , 2000, str. 236

¹⁴⁵ AHMP 1207, a.j. 765 Byra OV KS Praha 9 od 3.10. do 24.10. 1950, zápis z 10. 10. 1950.

na májové oslavy, údernické hnutí a uv dom lost p i diskuzi. Na druhou stranu ov-em v podstat doslova zopakoval zá ijovou zprávu A. Stehna a J. Hromase. K zmín ným problém m pat ilo tzv. resortnictví, tedy to, fle se RSTMnev noval celý OV, ale pouze kulturn -propaga ní odd lení. Dal-ím momentem bylo fal-ování zpráv ze ZO, které m l OV kontrolovat a nekontroloval, a nakonec nefunk nost okresní poradny a studovny, s ímfl souviselo selhání vzájemné kooperace v-ech zmín ných aktér . Samotný instruktorský sbor nebyl dostate n vy-kolený. Vedoucí tajemník Tauber k tomu dodal: *šNedostate ná pé e kult. propaga ního odd lení byla p í inou, fle u itelé nebyli na úvodní p edná-ky p ipraveni a etli p ímo z broftur. D sledek toho byl, fle nevzbudili zájem u poslucha , byli zklamáni z neúsp chu a z íkali se své funkce.õ*¹⁴⁶ V kontextu situace to byl vcelku logický problém vyskytující se nikoli jako anomálie, ale jako celoplo-ný problém bez dlouhodobého e-ení, jelikofl studium povinné literatury a pravidelné studium se stalo pro v t-inu ú astník nep ekonatelnou p ekáfkou.¹⁴⁷ Podle Taubera n které ZO tento problém e-ily svérázným zp sobem, a to slu ováním men-ích, nap íklad 15 lenných skupinek do v t-ích o velikosti 30 afl 40 lidí, ímfl podle n j um le navy-ovaly ú ast na ve skupinách. Se vzd láváním instruktor souvisela funkce OPS, ta ov-em afl do íjna nefungovala pro pot eby studujících u itel ani pro pot eby d lník , cofl vyplynulo z vyjád ení vedoucího tajemníka.¹⁴⁸

Návrhy na zm nu se odráflely ve zvládnutí p edchozích bod , tedy najít kvalitní u itele, p esv d it základní organizace, fle celé -kolení má smysl a vybudovat okresní poradnu a studovnu, která na Praze 9 do podzimu 1950 nefungovala. Pro organizaci -kolení navrhl vedoucí tajemník Tauber je-t jednu novinku, a to tzv. *studijní den*. V prvním roce RSTMtento bylo tímto dnem pond lí, v druhém roce RSTMtomu m lo být také tak. V tento den nem ly být po ádané fládné sch ze v etn sch zí masových organizací jako nap íklad S SP, ROH, SM apod. Na konci svého projevu ohledn studijního dne Tauber o ekl: *šBude platit jediná zásada, v novat pond lí samostatnému studiu a tato zásada bude dodrfována.õ*¹⁴⁹ Prostor a as pro studium byl v prvním Roce stranického -kolení výzvou. Otázkou ov-em z stává fakt,

¹⁴⁶ Tamtéfl.

¹⁴⁷ KATKA, Václav, Neukázn ní a neangafvování. Disciplinace len KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 97.

¹⁴⁸ AHMP 1207, a.j. 764 Byra OV KS Praha 9 od 2.10. do 24.10. 1950, zápis z 10. 10. 1950.

¹⁴⁹ Tamtéfl.

zda dlníci, jejichfl vzdání bylo v celorepublikovém pr m ru na velmi nízké úrovni, byli ochotní ve svém volném ase, kdy se nekonaly fládné stranické sch ze ani fládné sch ze masových organizací, vzdávat se a zda m li v li a chu namísto vyuffití svého volného asu podle svých p edstav chodit na stranická –kolení. Statistiky o vzdání ú astník kurz chybí. Lze nicmén srovnat statistická ísla s frekventanty úst edních dlnických –kol, které vybrané dlníky p ípravovaly v krátkých kurzech na vedoucí místa na r zné pozice a dlnické p ípravky, které vybrané dlníky p ípravovaly na studium na vysoké –kole.¹⁵⁰ Z neúplných údaj o vzdání ú astník kurz za rok 1950 vyplývá, fl 12 % m lo pouze obecnou –kolu, 15,5 % ji nedokon ilo a 57,5 % dokon ilo m –anskou –kolu a ostatní m li nífl–í a vy–í odborné –koly; 34,6 % navíc m lo závodní odbornou –kolu.¹⁵¹ Z t chto údaj plyne, fl touha studovat vcelku náro né teoretické problémy v populaci dlník nedosahovala závratných vý–in.

OV KS vydal listopadu 1950 n kolik usnesení, v podstat totoflných se zá ijovými a íjnovými usneseními. OV také otev el poradnu a studovnu, která m la být garantem vzdávání instruktor a zorganizovala první téma stranického –kolení k mezinárodnímu tématu, a to situaci na Blízkém východ ; krom toho si nechal OV kaflkých 14 dní posílat reporty o innosti RS™od OPS.¹⁵² Ve Funkcioná i vy–el p ed koncem RS™ lánek s názvem *Rok stranického –kolení afl do konce*, který pojednává o mnoha aspektech –kolení, jefl se univerzáln objevují od za átku kampan ; je to nap íklad zaji–ování u ítel pro kampan i evidence o studujících. V lánku se objevují obvyklé problémy s RS™, které se vyskytovaly od za átku stranického –kolení. lánek ale upozor uje na znechucení n kterých ú astník , a to v p ípad , fl instruktor pouflíval cizí a pro ú astníky nesrozumitelná slova i se vyhýbal n kterým sloflitým témat m.¹⁵³ Podobná situace nastala i v jiných krajích jako nap íklad

¹⁵⁰ KAPLAN, Karel, *Prom ny eské spole nosti 1948-1960*, I. díl, Praha 2007, str. 165-172.

¹⁵¹ Tamtéfl.

¹⁵² AHMP 1207, a.j. 766 Byra OV KS Praha 9 od 3.11. do 28.11. 1950, zápis z 7. 11. 1950.

¹⁵³ asopis Funkcioná , ro ník 5, 1950, str 306-310.

v Brněnském, kde klesala a stoupala úroveň podle atraktivity daného tématu.¹⁵⁴ Úroveň se povětšinou zvyšovala, pokud se téma týkalo aktuálního praktického využití.¹⁵⁵

V Praze 9 nastal obrat v nadměru kladném hodnocení RSTM na schůzi OV KS Praha 9 dne 1. 12. 1950 na sekretariátu strany. Referát k aktuální politické situaci vedl předseda OV KS Kopecký. Kromě obvyklých mezinárodních politických témat, boji proti vnitřnímu nepříteli se předseda organizace zmínil i o problému RSTM. Kopecký uvedl: *š I v II. RSTM máme spoustu nedostatků a závad. Tomu, čemu jsme měli v novat nejvíce pozornost, tj. výbavu a údržbu a vybudování poradny a studovny, nemáme [je] ještě v takovém stavu, abychom mohli úspěšně provádět kontrolu sborem poradny a studovny, a tím pochopitelně nemůžeme ani zajistit zodpovědnost a bez obav dobrou úroveň RSTM.*¹⁵⁶ Kopecký shrnul agónii posledních měsíců roku 1950, která vrcholila rozkladem marx-leninské poradny a studovny a neschopností OV KS Praha 9 aktuální stav zlepšit. O to dříve pro předsedu OV muselo být to, že Praha 9 sdružovala v této oblasti prmyslových podniků tehdejšího pražského kraje.¹⁵⁷ V lednu 1951 se proto RSTM opět dostalo na pořadí jednání Předsednictva OV KS.¹⁵⁸ Námitky na jednání byly spíše administrativního rázu, což se týkalo především neohlášení schůzí i nevyhodnocování hlášení od výborů základních organizací. Předseda sekretariátu Stehno měl zajistit tříletý organizační tým, což do konání POV neudělal.¹⁵⁹ Až do okresní konference strany se nic podstatného nedělo.

¹⁵⁴ KATKA, Václav, Neukáznění a neangažovaní. Disciplinace členů KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 91-100.

¹⁵⁵ Tamtéž.

¹⁵⁶ AHMP 1207, a.j. 767 Byra OV KS Praha 9 od 1.12. do 31.12. 1950, 1. 12. 1950.

¹⁵⁷ Praha 9 měla na svém území pět největších prmyslových podniků tzv. Pražského kraje. Byly to tyto: KD Stalingrad, KD Sokolovo, Aero, Praga, Tesla.

¹⁵⁸ AHMP 1207, a.j. 756 Byra OV KS Praha 9 od 2.1. do 28.1. 1951, 10.1.1951

¹⁵⁹ Tamtéž

3.4 Pád vedoucího tajemníka Taubera

Zlom p i-el afl po okresní konferenci strany, kde se zm nil pom r sil ve vedení OV. Dosavadní p edseda Josef Kopecký a vedoucí tajemník Tauber jifl nebyli zvoleni do svých funkcí. Vedoucí tajemník Tauber nebyl dokonce zvolen ani do OV KS Praha 9. Na za átku této konference Tauber je-t ve fuknci tajemníka v úvodním projevu hodnotil II. rok RSTTM¹⁶⁰ Op t zmínil problém kulturn -propaga ních referent strany, kte í neplnili jim sv ené úkoly a namísto toho vykonávaly innosti, které nem li v popisu své práce, tzn. fe to nebyl fenomén jen ZO netýkalo se to i OV, který se údajn mén v noval RSTTMa více se zam oval na výrobní úkoly. Ú ast na RSTTMse v II. roce RSTTMv Praze 9 pohybovala mezi 60-65 %, cofl mezi 17 tehdej-ími pražskými okresy znamenalo 11. místo.¹⁶¹ Pro pot eby konference vytvo il OV i p ehledovou tabulku celkového po tu student na kurzech.¹⁶² Pro vedení Prahy 9 to znamenalo jifl druhý rok neúsp chu, jelikofl stranické vedení m lo v tehdej-ím pražském kraji aspirace na lep-í umíst ní nefl 11. místo ze 17. Vyhlá-ené studijní pond lí pro RSTTMov-em nedopadlo o moc lépe. Vedoucí tajemník tomu dodal: *šJak asto jsme se setkali, fe na projednávání ideologických otázek není as nebo fe musíme sch zovat i v pond lí a nedodržovat tak studijní den. Zabývali jsme se RSTTMjen po stránce ú asti anižl bychom zkoumali úrove .š*¹⁶³ Vedoucí tajemník OV KS Praha 9 tak na této konferenci p iznal zcela zjevný fakt, a to ten, fe se funkcioná i OV zabývali pov t-inou jen hospodá skými záleflitostmi a na stranické -kolení se dívali jako na nepot ebného otloukánka. Ve svém referátu také vyslovil p í iny tohoto stavu. Nazna il, fe se po et instruktor sice zv t-il, ale i p esto tyto instrukto i velmi asto m nili p id lené organizace, takfe se RSTTMnevyhnulo tzv. vysoké fluktuaci.¹⁶⁴ Úrove -kolení mezi funkcioná i OV podle vyjád ení vedoucího tajemníka nevypadala o nic lépe nefl v b flné základní organizaci. O to bolestn ji si vedoucí tajemník musel uv domovat ukotvené vedoucí poslání OV, které vyplývalo z nov

¹⁶⁰ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, 15.-16.4. 1951 str. 20-25

¹⁶¹ Tamtéfl.

¹⁶² Viz p íloha . 3

¹⁶³ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str. 20-25.

¹⁶⁴ Tamtéfl.

schváleného organizačního řádu na IX. sjezdu strany.¹⁶⁵ Na lokální úrovni často zaznívalo toto heslo: šPraž 9 došla pražského kraje, a to především na veřejných shromážděních a okresních konferencích Prahy 9 a v různých stranických materiálech. Heslo vyjadřovalo vroucnou touhu funkcionářů Prahy 9 být v jednom okrese v Praze, což se však v oblasti RSTM nedařilo plnit. V diskusi pak na konferenci vystoupilo několik desítek lidí. K tématu RSTM se jim vyslovilo pouze několik. Jedním z nich byl i zástupce Tesly Praha Panenka, který shrnul jak práci instruktora, tak i úlohu OV KS Praha 9 v záležitosti RSTM. *ŠNa závod se instruktor v minulém období dostavil jen několikrát, a když měl zajímat a pomáhat při sestavování nového výboru, nebyl přítomen ani instruktor ani člen OV, rovněž tak na výrobních zasedáních.*¹⁶⁶ OV nejenže nevysílal instruktory nebo spíše nekontroloval instruktory, ale ve spolupráci s nimi ani nekontroloval a nepomáhal základním organizacím, pro které tento servis byl samozřejmostí, ale ufl ne tak pro OV. Mezi dalšími vystupujícími byl zástupce KD Stalingrad Pokorný, který hodnotil práci instruktora takto: *ŠSoudruh Tauber zde mluvil, jak moc OV spolupracoval se závodní organizací. My jsme velmi málo viděli soudruha a ufl z Předsednictva nebo z okresního výboru u nás na závodě a víte, fl náš závod je jeden z nejdelejších na našem okrese. Měli jsme jen formálního instruktora a celý okresní výbor nezná vůbec flivou práci naší organizace.*¹⁶⁷ Oproti minulému roku se v hodnocení OV objevuje nový prvek, a to ten, fl se funkcionáři ze ZO začínají ohrazovat proti vedení OV jinými prostředky než jen obecnou kritikou, ale začínají poukazovat na konkrétní nedostatky, tak mohl Pokorný ze KD Stalingrad zkritizovat nejenom nefunkčnost stranického kolení, ale i práci OV jako takového. Na minulé konferenci 1950 se k otevřené kritice odhodlal vedoucí tajemník, nikoli však jednotliví delegáti konference, kteří sice vyslovili obecné kritických poznámek na adresu RSTM, ale nikdy tyto poznámky nespojovaly s řízením strany. V tomto případě se stranický funkcionář nebál uplatnit ve spojení s RSTM kritiku vedení. Důlníci si postupně začínali osvojovat oficiální stranický jazyk a začínali ho vyuffvat proti vedení OV. V tomto případě jsou to důlníci jako zástupci lidu a důlnická tlída, která je vedena marx-leninskou stranou, což je podle Petra Fidelia úhelným kamenem uvařování v tehdejším

¹⁶⁵ Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa: v Praze 25.-29. 5. 1949, Praha 1949 str. 527.

¹⁶⁶ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9, 14.-15. 4. 1951 str. 31.

¹⁶⁷ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951 str. 43.

systému.¹⁶⁸ V uvedeném citátu je především poslední část souvřetně nasmlouaná proti představitelům strany, tedy zástupcům OV, kteří by podle marx-leninského diskurzu měli vést masy, ale jak poznamenal delegát z KD Stalingrad „okresní výbor nezná v bec řívou práci na-í organizace“; tzn. ře nemá přehled a neví co se v organizaci děje, což bylo poruěním marx-leninských principů vedení strany, tedy vnitrostranické demokracie a demokratického centralismu ve smyslu principu podřízenosti nižších stranickým organizací tím nadřízeným.¹⁶⁹ To však nebyl poslední delegátský hlas, který se zmínil o RSTM. Delegát KD Sokolovo Alois Stehno vystoupil tentokrát z pozice druhého nejvyššího podniku v Praze 9. Na minulé konferenci měl funkci kulturně propagačního tajemníka, do které ale na konferenci 1950 nebyl znovu zvolen, z stal však členem sekretariátu a řadovým členem OV KS Praha 9. Stehno shrnul ve svém vystoupení několik bodů, tedy nedostatečnou kontrolu RSTM ze strany organizací. Typickou kontrolu ze strany OV a nestatečné přesvědování členů v otázce marxismu-leninismu. Stehno se vyjádřil k souvislosti mezi Pšitkou a RSTM „Bylo to pochopitelné vypřít aby poté následovala pasivita. Tím spí-e jsme měli spojovat e-ění výrobních úkolů s politickou prací. Ta se projevila zejména při zahájení II. RSTM jako nedostatečné provedení provřeky, což byla další chyba v na-í politické práci“¹⁷⁰

. Kádrování hrálo v systému RSTM velmi podstatnou roli. Výběr úřadníků kurzů velmi záležel na kádrových posudcích. Právě provřování členstva se v n kterých případech neprobíhalo a lidé vybraní do řkolení se v pr b hu řkolení ukázali jako nekompetentní.¹⁷¹ V 50. letech vznikaly řzné kádrové odbory na stranické i státní úrovni,¹⁷² právě úspěšnost kandidátů u provřek mohla být jedním z předpokladů úspěchu při přijetí do kurzů RSTM. Jako poslední vystoupil na okresní konferenci Jan Hromas z OPS, který si stěžoval na nadřízené orgány: „š Pomoc Mstského výboru a Krajské Poradny a Studovny není taková, jaká by měla být, nikdo se nepřijde podívat, jak na-e poradna pracuje. Dostáváme pozdě názorný materiál pro

¹⁶⁸ FIDELIUS, Petr, ě komunistické moci, Praha, 1998, str. 19-46.

¹⁶⁹ BOTTOMORE, Tom, A dictionary of Marxist thought, Oxford, 2001, str. 134-137.

¹⁷⁰ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str. 51.

¹⁷¹ KATKA, Václav, Neukáznost a neangřování. Disciplinace členů KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 90.

¹⁷² CUHRA Jaroslav, ĚRNÁ Marie, Praha 2012, str.201-215, „Nomenklatura a další mechanismy uplatňování moci KS ve společnosti“; IN ěeský a slovenský komunismus 1921-2011., KOCIÁN Jiří, KALOUS Jan (eds.), KS a její pozice v rámci kádrového systému komunistického ěkoslovenska

*-kolení.õ*¹⁷³ Ve svém příspěvku připustil jen jeden fakt, a to ten, že se krajská poradna a studovna a nadřízené orgány nestaraly o *-kolení* podřízených orgánů. Potvrzuje se zde tedy teze o nefunkčnosti subordinační, která byla pro fungování celého systému principiální.

3.5 Energický předseda Khodl

Po konferenci nastoupilo nové vedení OV KS Praha 9.¹⁷⁴ Ve vedení OV nastaly podstatné změny, které do dalších let ovlivnily směřování OV KS Praha 9. Již v srpnu 1951 se ve stranických materiálech objevila zmínka na postu kulturního propagandního pracovníka, kterým se stal člen OV Jiráček. Ve zprávě ze srpna 1951, která byla jedna z neobsáhlejších, je zachyceno několik důležitých bodů, které provázely II. RSTM. V první části zprávy byly probírány tematické okruhy od stranických důjin přes patronátní činnost na vesnicích až k tématům týkajícím se mezd. Poslední téma se týkalo stranického organizačního řádu a v-obecně vnitrostranických témat, například diktatury proletariátu, vnitrostranické demokracie a kritiky a sebekritiky.¹⁷⁵ OV vyzkoušel systém *-kolení* instruktorů pro práci, což jak uvádí ve zprávě zodpovědný člen OV za zprávu Hromas spolu s koreferentem a členem zodpovědným za kulturní propagandní práci Jiráčkem o ke kýřenému výsledku také nevedlo: *š U itelé byli po práci unavení, nevnovali -kolení dostatečnou pozornost, nkte í si ani nedlali poznámky, jiní zase p ed asn p icházeli i odcházeli (r zná pracovní doba) a také jejich výběr nebyl vřdy proveden zodpov dn .õ*¹⁷⁶ TM*-kolení* instruktorů se nedařilo plnit v intencích daných ideologickými parametry, tedy podle představy strany. Průměrná účast na kurzech RSTM činila v průměru 74,9 %.¹⁷⁷ Ke zprávě byla připojena zpráva se statistickými údaji.¹⁷⁸ To ovšem neznamenalo, že by úroveň členstva závratně vzrostla. Hodnějším jevem ve zprávě je

¹⁷³AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str. 57.

¹⁷⁴ Předsedou byl zvolen Jan Khodl (26letý, pracovník KV sekretariátu zodpovědný za tiskové strojírenství) a vedoucím tajemníkem Jiří Lukavský.

¹⁷⁵AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KS Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, rozšířené Předsednictvo 3. 8. 1951.

¹⁷⁶ Tamtéž.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Viz příloha . 4

klasické nechození na přednášky nejen ze stran instruktorů ale i účastníků, –patrně vedené záznamy o účastnících.

Novinkou, která se doposud na schůzích OV neobjevovala, byli jednotliví členové OV, kteří měli na starost různé druhy –kol od veřejných prozkoumání účastníků, kteří prošli –koleními ve skupinách na závodech, ať po tyto členy, kteří se zapojili do –kolení v závodních i místních organizacích ať po tyto i jména členů, kteří se nezapojili vůbec. Mezi těmito nezapojenými figurovalo i jméno bývalého člena zodpovědného za kulturní propagační práci v roce 1949/1950 Aloise Stehna. Podle zprávy Stehno neměl na starosti žádný kurz v jakémkoli druhu –kolení. Z 19 funkcionářů se zapojila v –tina, tedy celkově 16 z 19. OV, kromě těchto funkcionářů.¹⁷⁹ Na konci zprávy se objevil ještě jeden fakt, který mohl překvapit funkcionáře OV, a to odevzdávání hlášení o konci RSTTM. Hromas uzavírá toto téma následovně: *„Přesto, fle pro úpravu RSTTM je v nována daleko větší pozornost než v minulém roce, má ještě mnoho nedostatků. Tak ústředním sekretariátem stanovená lhůta k podávání závěrečných hlášení o –kolení na okres byla splněna pouze 10% organizací. Do konce měsíce (července) neodevzdalo hlášení 27% organizací, mezi nimi závody Stalingrad, Sokolovo, Aeroř¹⁸⁰“* Z tohoto hlášení plyne, fle téměř třetina organizací na obvod nedokázala včas odevzdat hlášení o konci stranického vzdělávání, ba co víc, mezi podniky, kterým se to nepodařilo odevzdat včas, byly to i nejvýznamnější podniky Prahy 9, což nesvědčilo o příliš velké ideologické vyspělosti těchto podniků, ale především to bylo selhání OV v záležitosti RSTTM. Hodnocení ohledně konce stranického vzdělávání vyšlo i v časopise Funkcionář, který o tom informoval v květnu 1951, nedlouho před skončením –kolení ohledně veřejného a správného ukončení –kolení.¹⁸¹

V roce 1951 se začaly objevovat vášně ekonomické potřeby reformu, který na změny reagoval změnami v řízení ekonomiky.¹⁸² Změny, které měly nastat, však musely být nějakým přijatelným způsobem dluhů vysvětleny, právě k tomuto velkému úkolu posloužil Rok

¹⁷⁹ AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KS Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, rozšířené Předsednictvo 3. 8. 1951.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ časopis Funkcionář, ročník 6, 25. 5. 1951, Jak zakončíme Rok stranického –kolení 1950-51, str. 563-568.

¹⁸² KAPLAN, Karel, Proměny české společnosti 1948-1960, I. díl, Praha, 2007, str. 91-94.

stranického –kolení. Stav socialistického vzdělávání pravděpodobně překročil únosnou mez, jelikož po předložení zprávy o stavu RSTM 3. 8. 1951 se o několik dní později, konkrétně 8. 8. 1951, sešlo rozšířené Předsednictvo spolu se zástupcem ÚV KSČ, které k ideologickému –kolení vydalo stanovisko již 26. 6. 1951.¹⁸³ Pouhý měsíc nato vydalo ÚV KSČ usnesení k přechodu z hospodářské demokracie na systém socialistického podnikového hospodářství.¹⁸⁴ Nelze také nezmínit úlohu sovětských poradců v československém hospodářství; ti měli vliv na rozhodování funkcionářů na ústřední úrovni.¹⁸⁵

Snaha RSTM dovést k dokonalosti nemusela vyplývat jen z nefunkčnosti systému RSTM, ale i z faktu nadcházejících velkých změn. Jako první na schůzi rozšířeného výboru promluvil předseda OV KSČ Praha 9 Khodl, který zhodnotil dosavadní práci na RSTM, která byla uvedena ve zprávě z 2. 8. 1951; totéž udělal i vedoucí marx-leninské poradny Hromas, ten zopakoval body ze své písemné zprávy, kterou předložil POV KSČ před týdnem.¹⁸⁶ V diskusi na toto téma padlo několik zajímavých poznámek nejen o RSTM. Mezi diskutujícími se objevilo několik postřehů k situaci v propagandistické práci. Nefunkčnost RSTM demonstroval i člen OV Chomát následovně: *„Organizace samozřejmě chtějí, abychom je navštívili, ale to není docela dost dobře možné, nebo máme i jiné funkce a bylo mi předloženo je navštívit 5 závodních organizací, do kterých však nemohu chodit, protože v té době pracuji do 14:00, a já mám takové zaměstnání, že mohu opustit závod až v 16:00. Bylo by třeba znovu rozdělit organizace jednotlivým členům OV a při rozdělování brát zřetel na jejich zatížení.“*¹⁸⁷ Pro ně, které členy OV byl nadlidský úkol stíhat 5 až 7 funkcí, své zaměstnání a rodinný život, nelze se proto divit, že to někteří členové strany přestali brát jako slib stran, ale spíše jako břímě. V podobném duchu se vyjádřila i členka OV Fialová: *„Špatná situace mezi základními organizacemi a OV bude stále, dokud nám organizace nedají funkcionáře, abychom mohli*

¹⁸³ AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KSČ Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, rozšířené Předsednictvo 3. 8. 1951.

¹⁸⁴ KAPLAN, Karel, Proměny české společnosti 1948-1960 I., Praha 2007, str. 91-94

¹⁸⁵ KAPLAN, Karel, Sovětské poradců v československu 1949-1956, Praha 1993, str. 42-44.

¹⁸⁶ AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KSČ Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, rozšířené Předsednictvo 3. 8. 1951.

¹⁸⁷ Tamtéž.

*instruktory, nebo stav instruktor okresních je hrozný.*¹⁸⁸ Druhý p ísp vek p idal jifl zmín ný len p edsednictva Chomát: *šNa-í chybou je, fle do masových organizací dáváme soudruhy, kte í mají plno funkcí, takže pak ani jednu funkci neplní ádn .* Krom jiných vystoupili v diskuzi i jiní lenové OV, ov-em pov t-inou s velmi podobnými p ípomínkami, pouze uvedení dva funkcioná i vystoupili s p ípomínkami, které vybo ovaly z pr m ru. Na jejich reakcích je vid t, fle a koliv se OV snaží v otázce masov politiké práce, nemá tu správnou podporu od organizací, které leckdy vyslaly instruktory, ale jejich ideologická úroveň nebyla na takové úrovni, aby se dala poufít v praxi. P í emfl OV nemohl personáln pokrýt takovou í i organizací, aby to sta ilo uspokojit v-echny zú astn né v etn vy-ích orgán strany. Na tomto zasedání také vystoupil zástupce ÚV KS Bed ich Kozelka. Tento p edvále ný len strany a organizátor komunistických stranických a odborových bun k v p edvále ném eskoslovensku se po válce podílel na p evzetí moci ve vyso anských továrnách pomocí jednotek Lidových milicí.¹⁸⁹ Kozelk v vliv stoupal bezprost edn po válce, kdy se díky svým organiza ním talentem a zásluhami p ed válkou, b hem nífl byl v zn n v koncentra ním tábo e Dachau, stal po návratu do vlasti vlivným lokálním p edstavitelem strany s kontakty do nejvy-ích pater komunistické politiky.¹⁹⁰ Kozelka se také stal poslancem a na IX. sjezdu strany byl zvolen do úst edního výboru strany.¹⁹¹ Ve svém diskusním p ísp vku se snažil reagovat na p ísp vky funkcioná z OV v diskuzi. Krom typických odpov dí na stále se opakující diskusní tematické okruhy se neopomn l vyjád it k p ísp vku lena OV Chomáta: *šMusíme se ptát, zda je nutno, aby s. Chomát m l tolik organizací na starosti. Je nutno do této práce zapojiti ONV a OOR apod. Je nutno tyto úseky skloubit dohromady. Je t eba, aby pomocí III. RSTTM jsme dostali daleko více marx. len. uv dom ní do na-ích funkcioná ských kádr . My pot ebujeme, aby v p í-tím RSTTM byli zapojeni v-ichni i význa ní funkcioná i.*¹⁹² Kozelka tak vyjád il zajímavý fakt, a to ten, fle do

¹⁸⁸ Tamtéfl.

¹⁸⁹ KOZELKA, Bed ich, Vzpomínky, Praha, 1968. Str. 58-81

¹⁹⁰ Tamtéfl.

¹⁹¹ Schematismus k d jinám Komunistické strany eskoslovenska 1921-1992, Základní informace o úst edních orgánech a biografické údaje o vedoucích p edstavitelích strany, Praha, 2010, str. 74-75.

¹⁹² AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KS Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, roz-í ené P edsednictvo 3. 8. 1951.

-kolení by m li být zapojeni nejen p etífení, ale i ostatní funkcioná i, což pravd podobn nebyla na okrese Praha 9 samoz ejmost.

3.6. III. RS™ setrvalý pád

Za átek III. RS™ se nesl v duchu je-t v t-í mobilizace nejl první dva ro níky, jelikož po p edchozích nezdarech se strana snažila je-t více zesílit tlak, nap íklad práv vysíláním vy-ích funkcioná jako v p ípad lena ÚV KS Kozelky. Na dal-ím srpnovém jednání se tento trend ukázal v plné síle.¹⁹³ POV KS Praha 9 se na tomto jednání usneslo, *šfe RS™ dostává nové rysy od kvantity ke kvalit .ō*¹⁹⁴ Usnesení ohledn III. RS™ cht lo POV OV KS projednat na zasedání aktivu funkcioná , kterého se m li ú astnit instrukto i, vedoucí desítkoví d v rníci a zástupci, kulturn propaga ních odd lení podnik Prahy 9.¹⁹⁵ Do -kolení m li být za azeni také nestraníci a kone n jmenovit každý len OV KS Praha 9 m l dostat organizaci, kterou m l nav-t vovat. Z 32 len OV (v tomto ísle je zahrnuto 18 len OV a zbytek jsou lenové sekretariátu zodpov dní za r znou agendu OV) obdržel každý jeden podnik okresu s výjimkou 3 len .¹⁹⁶ Takto p ípravené zm ny mohly souviset je-t s n kolika dal-ími chystanými událostmi nadcházejících m síc , p edev-ím v souvislosti se zbavením funkce generálního tajemní Rudolfa Slánského a s jeho následným politickým procesem.¹⁹⁷ Na to navazovala i vnitrostranická krize související práv s p ípravou politických proces s vrcholnými komunistickými funkcioná i.¹⁹⁸ Na sch zi ÚV KS v zá í do-lo k reorganizaci aparátu a nahrazení generálního tajemníka Slánského a dopln ní o zbylých n kolik tajemník , mezi nimiž se nov objevil nap íklad Antonín Novotný.¹⁹⁹ Gottwald nastínil, fe stranický aparát „*patn uplat oval vedoucí úlohu strany.ō*÷ Nov tedy tato agenda spadala pod reorganizovaný sekretariát a byla tak vyty ena cesta p íprav nového

¹⁹³ AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KS Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, sch ze na sekretariátu OV, 27. 8. 1951.

¹⁹⁴ Tamtéfl.

¹⁹⁵ Tamtéfl.

¹⁹⁶ AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KS Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, sch ze na sekretariátu OV, 27. 8. 1951, str. 7-10.

¹⁹⁷ KAPLAN, Karel, Zpráva o zavražd ní generálního tajemníka, Praha, str.358-365

¹⁹⁸ KNAPÍK, Ji í, V zajetí moci. Kulturní politika a její akté i 1948-1956, 110-116.

¹⁹⁹ Tamtéfl.

nomenklaturního řádu přijatého v roce 1952.²⁰⁰ Zvýšená pozornost ÚV a KV k OV KS Praha 9 tak nevycházela pouze z nespokojenosti s RSTM, což však strana nezakrývala, ale spíše z obavy z možných následků špatné ideologické výchovy členstva. Na mimořádné schůzi OV byl předten dopis z ÚV KS, reakce na něj jsou uvedeny v diskuzi pod textem. Paniku, kterou tento dopis vyvolal, shrnula členka OV Fialová: *šDopis ÚV o nedostatky práce v sekretariátu ÚV. Měly se přenést na nároky okres a na naše závody. Soudruzi, kteří se odtrhují od mas. Je potřeba si jich všímat.*²⁰¹

Téma RSTM se až do března 1952 neobjevuje na schůzích ani plénech předsednictva. Zpráva podobného typu jako ta ze srpna 1951 se ve stranických materiálech neobjevila. V usneseních se například objevují zmínky o školení instruktorů, ale nic víc.²⁰² Okresní tajemník, popř. předseda OV KS Praha 9 v prvních dvou ročnících RSTM reflektovali ve velké míře hodnocení RSTM. Ve srovnání s konferencemi se předseda OV KS Khodl o školení zmínil ve svém úvodním referátu pouze jednou, a to ve věci ústí, která spadla s předchozích 77 % na 63 %.²⁰³ Téma RSTM proti minulým konferencím zabralo v záznamu něco málo přes dva odstavce, což v porovnání s minulými konferencemi byl rapidní pokles. Jako problematickou část zdůraznil předseda Khodl besedy s ústředníky školení. Ty v mnoha organizacích probíhaly pouze sporadicky, kařdopádně podle předsedy Khodla základní organizace nedodržovaly předepsaný itinerář RSTM.²⁰⁴ OV se zajímal o situaci v ZO a potom, co obdržel hlášení z nich, a jak prohlásil předseda Khodl, řekl to následujícím způsobem: *šfie tomu tak skutečně je, ukazuje například z 29. Místní organizace, kde poklesla účast v marx-leninském kroužku z 19 zapsaných na 3. Po projednání RSTM na výboru a na POV se účast zlepšila na 13.*²⁰⁵ Princip dobrovolnosti v případě stranického školení přitom nefungoval. Problém dostat vybrané straníky popř. v nestránky na školení se mírnil až po intervenci samotného OV; kolik

²⁰⁰ KAPLAN, Karel, kádrová nomenklatura KS 1948-1956, Praha 1992, str. 17-24.

²⁰¹ AHMP 1207, a.j. 733, Pléna OV KS Praha 9 od 3.8. do 1.10. 1951, zápis z mimořádné schůze OV, 14. 9. 1951.

²⁰² AHMP 1207, a.j. 734, Pléna OV KS Praha 9 od 1.3. do 11.9. 1952, zápis z 1. 3. 1952.

²⁰³ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952, projev předsedy OV KS Praha 9 Khodla.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Tamtéž.

takových intervencí i případ bylo, není z materiálu strany patrné. Na druhou stranu se problém s vyhýbáním se kolení netýkal pouze kolených straník , ale také instruktor . Khodl uvedl podobný případ ze závodu Technometra kde se uitelé téměř nedostavovali na semináře. Po projednání v cí ve výboru, kdy tuto věc vzal do svých rukou sám předseda organizace, se účast zlepšila na 90 %.²⁰⁶ Předseda Khodl na konci svého referátu ohledně RSTM konstatoval fakt, že organizace kolení podceňuje, což se v II. RSTM projevilo v plné síle více než v předchozím prvním ročníku. Na konferenci vystoupil za ÚV KS ministr hospodářství Jonáš. Ten v noval krátkou část svého vystoupení RSTM naznačil, že je nezbytná pro jednotu strany.²⁰⁷ Konkrétně řekl: *šProto má tak obrovský význam RSTM, proto má tak obrovský význam propaganda marx-leninismu ve stranickém tisku, v přednáškách kde se členové strany seznamují se všemi politickými problémy a osvojují si teoretické znalosti marxismu leninismu.* Vzápětí k tomu připojil dotek ohledně nepátelských agentur a skrytého nepřítele.²⁰⁸ V průběhu roku 1952 se situace v Československu zotavovala, jifi od Slánského zatčení,²⁰⁹ s ním probíhaly výslechy a stranická základna na to musela být připravena. Někteří delegáti konference sdíleli podobný názor. V rámci diskusních příspěvků, které se týkaly RSTM, se vyhýbala přímé konfrontace na toto téma. Na závěr diskuse vystoupil za OV strany vedoucí okresní poradny a studovny a naznačil nespokojenost s diskusí na téma stranické práce, což zahrnovalo i RSTM. *šVypadá to jako bychom chodili kolem horké kaše, jako kdybychom se do toho báli íznout*²¹⁰

3.7 Marná snaha o změnu

V průběhu roku 1952 vyšlo v časopise Funkcionářke stranické výchově deset článků, přičemž polovina z nich se týkala programu, zahájení i přípravy RSTM.²¹¹ Ideologická připravenost delegátů, kteří k tomu ještě měli povinností další stranická periodika, však

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952, projev ministra Jonáše, str. 5.

²⁰⁹ KAPLAN, Karel, Gottwaldovi muffi, Litomyšl, 2004, str. 110-118.

²¹⁰ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952, projev vedoucího marxleninské poradny Hromase

²¹¹ časopis Funkcionář , ročník 6, 1952.

nebyla podle Hromase dostatející. Op t se vynořila otázka pozdního odevzdávání hlášení i nepoádání besed, což OV probíral již v roce 1951. K ideologické připravenosti se Hromas vyjádřil následovně: *š P i besed , kde se projednával hrdinný útok bolševiků na zimní palác, vystoupila soudružka a řekla, že ho dobyli proto, že se do Zimního paláce dostali přes nemocnici.*²¹² Tato citace podle vedoucího marx-leninské poradny dokazovala nevysplost leninismu, na rozdíl od předsedy Khodla konstatoval, že se II. ročník RSTM nepodařil.²¹³

Na předchozích konferencích docházelo k razantním změnám vedení. Na konferenci v roce 1952 nedošlo k celkové výměně na vedoucích postech, nýbrž předseďa Khodl se posunul na místo vedoucího tajemníka a jeho místo zaujal téměř dvakrát takový starý Jan TMvácha, kterému v tuto dobu bylo podle stranických záznamů 50 let. Zatímco od roku 1949 do roku 1951 se v záznamech OV objevovalo RSTM jako hlavní agenda, od roku 1952 se předem t zájmu OV KS Praha 9 posunul výrazně na řešení hospodářských témat, stranické kolení začalo ustupovat do pozadí. Hospodářský růst a s tím i výkon ekonomiky se nezrychloval, ba právě naopak začalo přibývat více ekonomických problémů, jak v průmyslové výrobě, tak v mezinárodní obchodní bilanci i ve spotřebě domácností.²¹⁴ Téma stranického vzdělávání ustupovalo a do středů pozornosti OV se dostávalo řešení kampaní k socialistickému soutěžení i údernickému hnutí.

Na jednání zájmové schůzky dorazil leninský výbor Praha TMgl, mezi známými tématy došlo i na RSTM. Svůj názor vyjádřil na kontrolu stranického kolení: *š Zprávy od aktivistů se budou muset podávat písemně, aby byli kontrolovatelní. Tento systém byl jediným možným, abychom měli situaci v rukou, a jsou jistě krásné výsledky, jak celá kampaň ukazuje.*²¹⁵ Aktivisté tedy mohli být buď stranictví instruktoři, nebo jiní pracovníci, kteří byli evidováni na kulturní propagačním oddělení. Je však s podivem, že neměli povinnost referovat písemně i přesto, že k tomu na všech stupních byli vyzváni, a ufltovali byli desítkoví důvodníci i jiný druh agitací pracovníků. Záznamy měli vést instruktoři a další pracovníci kulturní

²¹² AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952, projev vedoucího marxleninské poradny Hromase

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ PR CHA, Václav a kol., Hospodářský a sociální dějiny Československa 1918-1992, část II. Brno, 2009, str. 237-265.

²¹⁵ AHMP 1207, a.j.734, Pléna OV KS Praha 9 od 1.3. do 11.9. 1952, zápis z 25. 9. 1952.

propagandistického oddělení pro oblast. Vzorové dotazníky například k ukončení stranického kolení se objevovaly již od začátku I. RSTM různých stranických periodikách. Obsahovaly podrobné informace, jak stranické kolení zakončit a jak správně zaznamenat například ty nejlepší ústele, vycházely také seznamy otázek a odpovědí na různé dotazy straník, tyto články vycházely v průběhu roku 1950.²¹⁶ Nevyskytovaly se pouze ve Funkcionáři, ale i v jiných stranických periodikách, jako byla Rovnost a Rudé právo.²¹⁷ Na okresní konferenci se tématem zabýval i vedoucí tajemník Khodl, který shrnul po čtyřicetiletém kolení. Ve kolení nastala změna definovaná přijetím nových stanov strany v roce 1952. Stranické kolení změnilo strukturu, z tzv. kroufků se staly *stranické skupiny*.²¹⁸ Pro stranu to znamenalo větší byrokratickou záležitost, jelikož ze stanov vyplynulo, že vytvoření stranické skupiny je povinné v organizaci, kde jsou nejméně tři členové strany.²¹⁹ Celkově se kolení účastnilo 13 tisíc členů strany, z toho bylo 190 studujících nestraníky. Podle Khodla dosáhla účast 75%.²²⁰ Problém stejný jako v minulých letech nespočíval tolik v návratnosti kurzů, ale v jejich kvalitě. To, že se lidé účastnili, neznamenal, že si ze kolení něco odnesli. Organizace od roku 1949 dosahovaly poměrně vysokých úrovní, což se týká návratnosti kurzů, ale na druhou stranu se celou dobu odvolávaly na nedostatek shopných vykořeněných členů strany. Khodl uvedl například, na kterém tento stav demonstroval: *šVáfným nedostatkem výborů základních organizací bylo, že hodnotili RSTM hlediska účastí jako v Auto Praga a nezabývali se již jeho ideovou úrovní a možnostmi aplikace v kroufku a v závodě. Například v kroufku propagandisty s. P. byla v odborném učebním 13 se vyskytl problém v souvislosti s projednáváním stanov. A sice jaké jsou majetkové poměry členů vlády, jestli pak nemají infláky, nebo prý by nemohli být členy strany, jelikož by vykořisovali.*²²¹ Tento problém pravděpodobně souvisel s tím, že sice v rámci přijímání proli od začátku stranickým

²¹⁶ asopis Funkcionáři, ročník 5, 1950.

²¹⁷ KATKA, Václav, Neukáznost a neangaflování. Disciplinace členů KS v letech 1948-1952, Praha, 2014, str. 92.

²¹⁸ asopis Funkcionáři, ročník VI., 1952, stanovы strany, XI. Stranické skupiny v mimostranických, 839-854.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11.4. a 12. 4. 1953, projev vedoucího tajemníka Khodla.

²²¹ Tamtéž.

–kolením, ov–em nepro–li nebo velmi ledabyle pro–li debatními semináři. V souvislosti s procesem se Slánským se také v organizacích objevovaly názory, že například představitelé jsou příliš inou v–ech válek, či se objevovaly názory vyslovující vládu a ÚV nedávru apod.²²² Po tvrtém ročníku RSTMv–ak mnohé stranické výbory nedokázaly na tento styl konfrontace se straníky adekvátně reagovat, což negoval i vedoucí tajemník Khodl.²²³ Až u ústních kterých delegátů zaznala chvála, na které členové OV se ke stranickému –kolení stavěli kriticky.

Lenka OV Fialová vyjádřila nadpřetřleností některých instruktorů obavu: *š Zjistili jsme, že instruktor má kromě své funkce je–t dalších 6 funkcí. Proč musí je–t dlat v SM, ZR, ROH?õ*²²⁴ Strana na počátku 50. let tlačila na styk s masami, několikrát se ve sledovaném období objevoval nedostatek vyspělých straníků nejen na posty instruktorů ale i desítkových a úsekových důvůníků. Každý člen strany byl v nich jaké z uvedených masových organizací, a pokud v nich jaké nebyl, tak do ní jako funkcionář vstoupil. Vystoupením z této organizace by naopak mohl poru–it princip styku s masami Fialová sice chtěla straníky více smovat k funkci instruktora ve stranické skupině, na druhou stranu v–ak dala do protikladu oficiální stranickou poučku styku s masami.²²⁵ Ve sledovaném období si funkcionáři základních organizací opovžňovali OV KS Praha 9 na nedostatek vhodných kandidátů na instruktory ve svých organizacích které by mohli vyslat na –kolení k Roku stranického –kolení, ten se snažil právě pomocí ideové výchovy dožadovat instruktorů nalákat. Jedno z případných hledisek vysílání instruktorů vyjádřila znovu Lenka OV Fialová: *š Soudruhu z vesnického divadla, chtěla bych říci, jestliže soudruzi si nevychovali instruktora pro OV pak je ho těžké získat.õ* Přesně to vystihuje názor OV na tuto tematiku: pokud závodní organizace neměla vhodného kandidáta, nemohla počítat s pomocí OV, jelikož nebylo v silách OV nikoho takového organizaci najít.

Samotné ustavování stranických skupin provázely mnohé problémy, především organizačního rázu, stejně jako u instruktorů bylo někdy velmi složité najít vhodné kandidáty do nich a zařadit s ideologickou výchovou. Delegát z Auto PragaTMědivý k tomu dodal: *š Při ustavování vedoucích stranických skupin jsme poznali, jak hrubě jsme zanedbali ideologickou práci ve*

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11.4. a 12. 4. 1953, diskuze.

²²⁵ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11.4. a 12. 4. 1953, diskuze.

výchov členstva a kádr , protože nám nikdy dalo mnoho práce, nešlo nám podařit najít vedoucí stranických skupin.²²⁶ Pro organizaci leckdy tato změna nepřinesla zlepšení v ideologické práci, ale zdržení a organizační problémy s kterými se museli potýkat., jeden z členů OV zhodnotil konec IV. RSTM následovně: *„Je třeba si uvědomit, že hodnocen bude individuálně každý člen a kandidát strany, bude hodnoceno více jak 16 000 kandidátů a členů strany. Je třeba, abychom před námi viděli velké úkoly, které před námi stojí. Závěr RSTM nám musí dát stovky funkcionářů. Systém hodnocení –kolení se od začátku nemohl a nemohlilo se ani to, že OV stále nemohlo v případě zmíněné stovky funkcionářů.“*

3.8 Závěr RSTM

Stranické vzdělávání hrálo klíčovou úlohu především v prvních letech po převzetí moci komunisty. Ti potřebovali ideologicky pevnou masu straníků, kteří budou obeznámeni s marxismem-leninismem, tím pádem si při krizových rozhodnutích budou schopni si vyložit rozhodnutí strany a nebudou o těchto rozhodnutích pochybovat nebo tato rozhodnutí zpochybňovat. KS potřebovala vytvořit nový typ člověka ve smyslu výkladu termínu *Homo Sovieticus*, který použila Sheila Fitzpatrick. Strana tedy podle sovětského vzoru zavedla typ –kolení, kterým hodlala přetvořit československého občana v občana nového typu, tedy socialistického občana. V prvních dvou letech vládnutí vytvořila systém instruktorů, desítkových diváků a jiných tzv. agitkačních pracovníků, kteří měli –kolení uvést v život a docílit tak vytyčeného cíle. KS však nepočítala s problémy, které jí přinesla změna ekonomického řízení, a nepočítala s nespokojeností důlnictva. O to víc se snažila šprávně ideologicky vzdělat členy strany i nestraníky, počítala tak s tím, že „poučené důlnictvo nebude mít sklony k nespokojenosti, jelikož pochopí politiku strany. Problémem ovšem bylo to, že snaha vzdělat vzbuzovala odpor v samotných stranících. Od začátku roku 1949 proto zesilovala úsilí o stranické vzdělávání, nepočítala však s tím, že pokud má být důlnictvo vzděláno potěbuje i kvalitní učitele ze svých řad. Přestože se jí podařilo –kolení svých členů

²²⁶AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11.4. a 12. 4. 1953, diskuze.

nastartovat a vytvořit systém, jenž měl zajistit úspěšný chod celého stranického vzdělávání, nedokázala své členy přemluvit o užitečnosti celého projektu.

Stranickým kolením prošlo na Praze 9 okolo 45 tisíc lidí, 90 % z nich tvořili členové i kandidáti strany. Ideologická úroveň straníků však nevzrostla předpokládaným tempem, naopak po ústřední politice přitáně na vrub jednotlivým slofkám, které byly součástí projektu stranického vzdělávání, se zvyšovaly. Nedostatek učitelů, který pramenil z nedostatku učitelů straníků, se měl zmínit po prvním roce kolením, tato představa se však nenaplnila, ba naopak. Stalinismus ve smyslu ovládaných a ovládajících, jak s ním pracovala Hannah Arendtová, na příkladu stranického kolením nejenom, že selhal, ale v průběhu sledovaných let se ani neobjevil. Příčina tohoto stavu byla v tom, že strana nejenom, že nedokázala zmobilizovat učitelů dle instruktorů, ale také je nedokázala donutit k participaci na tomto projektu v míře, která by zajistila bezproblémový chod stranického vzdělávání.

V průběhu let se strana snažila změnit nastavení projektu ve snaze zvýšit jeho atraktivitu různými způsoby, ale čím více se o to pokoušela, tím více se jí tento úkol nedařil. Práv příklady z praxe jsou toho svědectvím. Typná docházka, fluktuace učitelů, nesoustřednost účastníků i někdy až komické nepochopení marxisticko-leninských pouček v praxi se stávaly běžnou součástí života komunistických funkcionářů. Na druhou stranu se samotným dleňákům vcelku dařila formulace a artikulace vlastních zájmů. Jednalo se právě o koordinované požadavky na veřejných stranických fórech, zejména na konferencích i veřejných akcích, kdy jednotliví straníci poufívali neúspěšnost Roku stranického kolením proti straně, tedy proti okresnímu výboru jako takovému.

Tento projekt neuspěl nejenom na Praze 9, ale i v ostatních krajích tehdejšího Československa, kde při srovnání situace s požadavky stranického kolením konstatují i jiní autoři podobnou situaci, a sice tu, že stranické vzdělávání v podobě RSTM selhávalo od začátku do konce. Po čtvrtém ročníku RSTM se na stranické konferenci v roce 1953 opakuje stejná fráze o tom, že kolením by mělo přinést stovky schopných vyspělých soudruhů, kteří budou zárukou dalšího kvalitního vzdělávání. Při pohledu do materiálu strany, především ze schůzí je však patrné, že kolením nepřišlo stovky, ale pouhé desítky schopných instruktorů použitelných pro další kolením.

Lze se jen dohadovat, proč se ve stanovách strany v roce 1952²²⁷ objevil nový prvek, a sice tzv. stranické skupiny, které změnily strukturu –kolení. Na druhou stranu i po této změně strana nevyhnula komickým situacím, jelikož očekávané zlepšení nejenom nenastalo, ale některé skupiny musely být rozpuštěny kvůli své nefunkčnosti. Z hlediska funkčnosti RSTM se úsilí, které do tohoto projektu bylo vkládáno, nejen nevrátilo, ale naopak strana ubralo to síly v jiných oblastech. Výsledky to KS sice přineslo, ale vynaložené úsilí zdaleka neodpovídalo výsledku, který strana očekávala.

²²⁷ časopis Funkcionář, ročník 6, 1952, stanovy strany, XI. Stranické skupiny v mimostranických, str. 839-854.

4. Socialistické soutěžení před rokem 1948

Pro pochopení socialistické ekonomiky je nutné podívat se do poválečného uspořádání československého hospodářství. Jedním z klíčových momentů, který určil budoucí vývoj, byl Košický vládní program a znárodnovací dekrety prezidenta Beneše.²²⁸ Dekret č. 105/1945 z října 1945 měl velký vliv pro československý průmysl.²²⁹ První záblesk budoucích změn přišel po květnových volbách 1946, ve kterých v českých zemích drtivě vyhráli komunisté.²³⁰ Po volbách nastala pro československo doba dalších změn, která ovlivnila charakter budoucího směřování republiky. Jednou z klíčových událostí se stalo přijetí prvního šdvouletého hospodářského plánu v roce 1947 na základě zákona č. 192/1946 Sb.²³¹ Svým zaměřením měla tato tzv. dvouletka modernizovat zaostalé oblasti prostřednictvím industrializace, dále se vnovala alokací pracovních sil a bytové výstavby.²³² Dvouletka byla spuštěna v říjnu 1946 a skončila v prosinci 1948.²³³ Pro vývoj nejen československa, ale i zbytku Evropy měl nesmírný význam Marshallův plán; ten se stal ve vývoji studené války počátkem soupeření bipolárního světa na dalších čtyřicet let. Pro československou politiku se Marshallův plán²³⁴ stal jakýmsi lakmusovým papírkem budoucího směřování země, jelikož po poátečním souhlasu československá vláda po nátlaku z Moskvy plán odmítla. Nastavila se tak cesta k převzetí moci ve státě komunisty.

²²⁸ KAPLAN, Karel, *Znárodnění a socialismus*, Praha 1968, str.7-23.

²²⁹ PRŮCHA, Václav a kol., *Hospodářské a sociální dějiny československa 1918-1992*. 2. vyd. Brno: 2004-2009, str.114-118.

²³⁰ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. Vyd. 1. Praha, 2008, str. 42-61.

²³¹ RÁKOSNÍK, Jakub. *Sovětizace sociálního státu: lidově demokratický režim a sociální práva obyvatel v československu 1945-1960*, Praha, 2010, str. 108.

²³² Tamtéž.

²³³ KABELA, Jiří. *Z kapitalismu do socialismu a zpět: teoretické vyšetřování přechodu československa a české republiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, str. 112.

²³⁴ VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. Vyd. 1. Praha, 2008, str. 81-90.

4.1 Změny po roce 1948

Struktura československého hospodářství se vyznaovala silným zastoupením průmyslu a státnictvo v ní hrálo podstatnou roli. Největší podíl z celkového počtu 1,864 mil. mld. Kč uplatnil v průmyslu a státnictví 63,9%, toto číslo se pohybovalo na 1,191 mil. mld. Kč. Na prvním místě, co se týče počtu lidí, se umístilo strojírenství a kovoprůmysl (274,2 tis.), následovaly doly (113,8 tis.) a hutnictví (70 tis. lidí).²³⁵ Československá společnost si udržovala celkově silný průmyslový charakter. Po převzetí moci komunisty nastaly další změny ve struktuře ekonomiky, a to konkrétně v dalším znárodnění průmyslových podniků a přípravě pětiletého plánu v rámci tzv. ostrého kurzu.²³⁶ Počítalo se i s rozsáhlými provrkami lenství ve straně.²³⁷ Další ekonomické směřování mělo směřovat k sovětizaci československé ekonomiky a přijetí centralizovaného modelu řízení hospodářství. První kroky k vytvoření plánovaného hospodářství byly podniknuty schválením tzv. plánovacího zákona č. 60/1949 Sb., který zřídil plánovací úřad jako vrcholnou organizaci hierarchické struktury plánovacích slufeb; předseda tohoto úřadu byl z titulu funkce zároveň ministrem.²³⁸ Pro situaci na Praze 9 měl tento obrat nesmírný význam především z důvodu charakteru Prahy 9 jako průmyslového regionu. Mezi další důležité aspekty pro československý průmysl patřilo ustanovení Rady vzájemné hospodářské pomoci, a jejím výkonným orgánem bylo tzv. byro, které řídili sovětsí poradci.²³⁹ V praxi to tedy znamenalo přímý vliv sovětského pojetí ekonomiky na československou ekonomiku.

²³⁵ KAPLAN, Karel, *Proměny české společnosti (1948-1960)*. část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007. 313 s. Česká společnost po roce 1945.

²³⁶ KALINOVÁ, Lenka, *Společenské proměny v ústave socialistického experimentu: k sociálním dějinám v letech 1945-1969*, Praha, 2007, str. 114.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ KABELE, Jiří, *Z kapitalismu do socialismu a zpět: teoretické vyšetřování přechodu československa a české republiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, str. 123-126.

²³⁹ KAPLAN, Karel, *Sovětsí poradci v československu 1949-1956*. Praha, 1993, str. 44-49.

4.2 Pracovní iniciativy-definice

Komunistická strana v 50. letech spustila několik kampaní za zvýšení produktivity dlnictva. Tyto kampaně byly podobné na dlníky jako stimul a pínést vy—í výkon pro ekonomiku eskoslovenska. Tyto kampaně však byly sved v Sov tském svazu ve 30. letech. P edev—ím p i budování velkých pr myslových komplex jako například v Magnitogorsku se tyto kampaně vyskytovaly v masovém mnofství,²⁴⁰ hlavně v pr b hu p íletých plán , a m ly za cíl zvýšení produktivity za poufítí níf—í strojní mechanizace. Nep ím enost cíl s dosahováním vy—ích výsledk vedla k paradoxní zavádění nových zp sob mechanizace do výroby. Zvýšení výkonnosti p edstavovalo zvlá—tní druh nové racionalizace.²⁴¹ Toto tzv. socialistické sout flení se v Sov tském svazu roz—i ovalo za pomcí údernických hnutí skrze r zné mobiliza ní a informa ní kampaně, které m ly p íspít ke zvýšení produktivity celého hnutí. Celá kampa podle Stephena Kotkina mohla sloufít k odd lení r zných skupin sov tských pracovník : od t ch, kte í m li afl militantní snahu se stát leny hnutí, afl po ty pracovníky, kte í nebyli tak zaujatí; poslední skupina d lník se snafla vyhnout participaci na celém projektu. Na druhou stranu vyvolávaly tyto kampaně nadm rné vyuffívání zdroj , cofl na ve 30. letech 20. stol. zp sobilo v Sov tském svazu pokles flivotního standardu jak ve m st , tak i na venkov . Situace na Praze 9 na po átku 50. let se v porovnání se Sov tským svazem lí—í, jelikofl se kampaně socialistického sout flení a údernického a novátorského hnutí za ínají teprve rozbíhat. Svoji roli hraje například i to, fle sov tský reffim m l p i spu—t ní t chto socialistických pracovních iniciativ²⁴² za sebou jifl n kolik let vládnutí,²⁴³ kdefito eskoslovenský reffim musel se v krátké dob vypo ádávat s razantními zm nami ve struktu e své ekonomiky.²⁴⁴

²⁴⁰ KOTKIN, Stephen, *Magnetic mountain: Stalinism as a civilization*, Berkeley: University of California Press, 1997, str. 203-206.

²⁴¹ Tamtéfl.

²⁴² HEUMOS, Peter, *Vyhr me si rukávy, nefl se kola zastaví! D lníci a státní socialismus v eskoslovensku 1945-1968*. Praha, 2006. Str. 28-40. Tento termín Peter Heumos v textu zmí uje opakovaně k popsání nejenom socialistického sout flení, ale i ostatních iniciativ jako novátorského a údernického hnutí.

²⁴³ SERVICE, Robert, *Soudruzi: sv tově d jiny komunismu*, Praha, 2009, str. 81-149.

²⁴⁴ KAPLAN, Karel, *Sov t—í poradci v eskoslovensku 1949-1956*. Praha, 1993, str. 44-61.

eskoslovensko se stalo velmocí v surovinové t flb , bylo na t etím míst v Evrop , na druhou stranu pom r vyt fřených surovin nemohl uspokojit výrobu.²⁴⁵ P íznivá situace se ov-em nevyskytovala ani v podnicích, kde asto sed li nekompetentní editelé, nedocházelo k investicím do vybavení, výzkumu ani k nivelizaci mezd.²⁴⁶ Ochota d lník ú astnit se t chto pracovních iniciativ m la sestupnou tendenci, cofl souviselo z pohledu komunistického reffimu s nedostatkem sil na trhu práce, motivace se zapojovat do ehokoli, co bylo nad rámec pracovních povinností, byla nízká, a pokud byla, tak spí-e na p ilep-ení ke svým stávajícím výd lk m a za pat i né finan ní ohodnocení.²⁴⁷ V Sov tském svazu problém zapojování d lník spojili s vytvo ením tzv. stachanovského hnutí, které se objevilo v polovin 30. let na základ výkonu Alexe Stachanova.²⁴⁸ D lníci, kte í se stali úderníky, tak pomáhali vytvá et oficiální d lnickou sov tskou kulturu. Stachanovského hnutí se v Sov tském svazu zú astnili celé skupiny d lník a nebylo to jen v pr myslu, ale postupn í v dal-ích sektorech ekonomiky jako nap íklad v zem d lství kolchozníci i ve -kolství u itelé apod.²⁴⁹ Stephen Kotkin v Magnitogorsku popsal podobnou situaci v Magnitogorsku, jelikofl n kte í stachanovci, kte í do Magnitogorsku p í-li z jiných ástí Sov tského svazu, se rychle zau ili ve svých profesích i si osvojili jiné. Pro tyto d lníky, kte í se p ípojili k stachanovskému hnutí, to znamenalo citelný sociální vzestup. Kotkin popsal ukázkový p íklad d lníka- je ábníka: *š Druhý za Zuevem byl Ogorodnikov, který po rychlém vzestupu vyd lával 17 774 rubl , ást z t chto pen z pouflil na stavbu svého nového domu. ,M j d m stál 17 000 rubl , ÷ uvedl Ogorodnikov.š*²⁵⁰ Problémem t chto pracovních iniciativ bylo také nadm rné vyuffívání surovin a stroj , které p íspívalo k jejich opot ebovávání a docházelo tak k tlaku na vy-í investice do strojního za ízení, cofl v-ak zp sobovalo rozsáhlej-í opravy a zpofld ní výroby.²⁵¹

²⁴⁵ KAPLAN, Karel, Sov t-tí poradci v eskoslovensku 1949-1956. Praha, 1993, str. 101-112.

²⁴⁶ KAPLAN, Karel, Prom ny eské spole nosti (1948-1960). ást první. Praha, 2007, str. 213.

²⁴⁷ HEUMOS, Peter, Vyhr me si rukávy, nefl se kola zastaví! D lníci a státní socialismus v eskoslovensku 1945-1968. Praha, 2006, str. 34-36.

²⁴⁸ FITZPATRICK, Sheila, Everyday Stalinism: ordinary life in extraordinary times: Soviet Russia in the 1930s [online]. New York: Oxford University Press, 1999, str. 74-76.

²⁴⁹ Tamtéfl.

²⁵⁰ KOTKIN, Stephen. Magnetic mountain: Stalinism as a civilization., Berkeley: University of California Press, 1997, str. 210-212

²⁵¹ HEUMOS, Peter, Vyhr me si rukávy, nefl se kola zastaví!: d lníci a státní socialismus v eskoslovensku 1945-1968. Praha, 2006, str. 34-36.

Situace se zdála z československého pohledu podobná především v sociálním vzestupu některých podniků, a to ať do té doby nebyl Ústřední rada odborů zřízena v březnu 1951 vydávat tzv. údernické kníčky, které svým majitelům zajišťovaly snadný přístup k různým druhům zboží a služeb. Do 1. září 1950 bylo v českých zemích vydáno 142 217 tisíc kníček, na Slovensku 129 000 a na celém území Československa 271 217 a k 1. listopadu 1950 dalších 73 110 kníček, dohromady bylo vydáno neuvěřitelných 344 372 údernických kníček, a to jen v roce 1950.²⁵² V prosinci 1950 vzrostl počet údernických kníček na 482 602. Ovšem po první provaze výkonostních norem byly údernické kníčky 1. března 1951 definitivně zrušeny. Převzetí sovětského vzoru spolupráce výrobních prostředků jako výraz sovětizace nevedly podle Petra Heumose v Československu k hmatatelným výsledkům. Na druhou stranu převodní idea socialistického soutěžení rozvíjela myšlenku přispění k netrvalé stimulaci ekonomiky, ať údernickým nebo stachanovským hnutím.²⁵³ Provazy norem 1950-1952 realizované ve třech etapách přinesly sice výsledky, ale za cenu masivních konfliktů s důlnictvem. Vrchol stachanovského hnutí byl v letech 1951-1952 a socialistické soutěžení zafílo svůj vrchol v roce 1952.²⁵⁴

4.3 rok 1950-rozjezd

Socialistické soutěžení i jiné pracovní iniciativy začaly reálně vyúfňovat počátkem roku 1950 a to trvalo ať do první poloviny 60. let, na rozdíl od jiných akcí, které měly podnítit zájem o stranu jako například systém stranického vzdělávání neboli Dny komunistické výchovy, později nazvané jako Rok stranického kolení, které bylo zahájeno na podzim 1949.²⁵⁵ Ve slovníku KS je heslo socialistické soutěžení vyloveno jako pracovní iniciativy na obnovu republiky,

²⁵² Funkcionář: časopis pro funkcionáře KS. Praha: Ústřední výbor KS, 1945-1954, rok 1950, Úkoly závodní organizace strany v boji za zkvělitelnost socialistického soutěžení, str. 1189-1192.

²⁵³ HEUMOS, Peter. Vyhráme si rukávy, neř se kola zastaví!: dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968. Praha, 2006. str. 34-36.

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ KATKA, Václav, Neukáznost a neangaflování: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952. Praha, 2014, str. 96

kdy jednotlivé pracovní kolektivy přijímaly výzvy k soutěžení, p vodn soc. soutěžení za alo v Sov tském Rusku v roce 1919.²⁵⁶

Pom ry v OV KS Praha 9 na po átku roku 1950 nebyly po organiza ní stránce nijak uspokojivé. Situaci totiž jíl v roce 1949 probíralo na svém zasedání P edsednictvo Krajského výboru KS Praha. Zpráva p edložená lenem KV KS Praha N mcem na sch zi 8. zá í 1949²⁵⁷ se zabývala p edev-ím organiza ní stránkou okresních organizací, tedy pr b hy sch zí, pln ním stranických úkol apod. Také se zabývala obvodními výbory strany v n kterých obvodech. Mezi ty mi zmi ovanými obvody v zápise byla zmín na i Praha 9. N mec podal následující zprávu, která popisovala d ní na okrese a do budoucna ukazovala nap íklad p í iny neúsp chu pracovních iniciativ. N mec konstatoval: *š Praha 9, soudruzi mají co d lat, aby zmohli v-echny problémy, které tento okres má. Zabývají se vřdy jedním závodem a tento problém vy erpá vlastn sch zí P edsednictva a nedostanou se k e-ení stranických úkol .*²⁵⁸ Na tuto zprávu reagoval len Pléna KV Praha Martinic:²⁵⁹ *š P edpokládám, že Praha 9 je nejd lefít j-í ze v-ech pražských okres . Kraj se okres m vřdy velmi málo v noval a na sch zí odd lení PPO²⁶⁰ je okres Praha 9 vřdy kritizován, ale dostalo se nám velmi malé podpory od kraje. Tajemníci byli vřdy mladí soudruzi, kte í nem li řádné zku-enosti.*²⁶¹ Odd lení pro plánování a pr myslovou výrobu tedy soustavn kritizovalo po ínání OV KS Praha 9, ale nena-lo dostate ný zp sob pomoci, jak je z vyjád ení patrné, a nikdo z diskutujících v etn p edsedy KV KS Antonína Novotného tento fakt

²⁵⁶ P íru ní slovník k d jinám KS . Sv. 2, P-Z. 1. vyd. Praha, 1964, str. 816-817

²⁵⁷ NA.KS -ÚV-100/4 , a.j. 160, sv. 22, sch ze P edsednictva KV KS Praha, zápis 8. 9. 1949, str. 3.

²⁵⁸ Tamtéřl.

²⁵⁹ Jméno lena KV Martinic se objevuje na okresní konferenci OV KS Praha 9 v ásti náhradník do OV, jeho vyjád ení šale dostalo se nám ō nazna uje, že byl lenem OV KS Praha 9 jíl v roce 1950, z materiál strany to v-ak nelze doložit. AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14. 4. a 15. 4. 1950, str. 105.

²⁶⁰ Tato zkratka se pravd podobn týká odd lení plánování t řkého pr myslu. KAPLAN, Karel. Aparát ÚV KS v letech 1948-1968: studie a dokumenty. Praha, 1993, str. 119: V této ásti je odd lení plánování a t řký pr mysl. Toto odd lení m lo ur eného vedoucího zodpov dného za plánování t řkého pr myslu a krajské plánovací orgány. Vedoucí tohoto odd lení se tímto zp sobem staral o krajské organizace KS , které spravovali pr myslovou výrobu na okresech.

²⁶¹ NA.KS -ÚV-100/4 , a.j. 160, sv. 22, sch ze P edsednictva KV KS Praha, zápis 8.9.1949, str. 3.

nezpochybnil.²⁶² Na konci této diskuze reagoval na p ísp vky v diskuzi i Antonín Novotný: *š Z pražské organizace jsme uvolnili na 4 tis. lidí do r zných mimostranických funkcí, nap íklad kolik lidí jsme vzali z Kladna, Třerova závodu, eskomoravské, a tito lidé nám zatím chybí.š*²⁶³ Novotný tak reagoval na p edev-ím personální nevybavenost KV KS Praha, který p es ve-kerou snahu nedokázal reagovat na vzniklou situaci, a to p edev-ím z personálních d vod . e-ení problém tak ponechával ist na okresní úrovni, která v-ak p id lené úkoly nejenfle nesta íla zpracovávat, ale p edev-ím pak plnit. OV KS vzniklou situaci e-ilo od ledna 1950 a to na P edsednictvu OV KS Praha 9.

Na lednovém zasedání hodnotilo P edsednictvo tzv. Údernický m síc, který probíhal od 28. íjna 1949 afl do listopadu a zahrnoval i Vít zný íjen. Název této iniciativy zn í p ízna n , tedy Údernický m síc m síc. Tento bod na sch ze OV KS Praha 9 popsal tajemník Okresní odborové rady a len OV Mí ek jako úsp -ný. P ízna né pro výsledná ísla této akce bylo to, fle nem íla valnou váhu p edev-ím v tom smyslu, fle se sice oficiáln p ekro íly tzv. m kké normy, ale tyto normy samy o sob byly pro d lníky snadno p ekro íitelné, tudífl nep íspívaly k vy-í produktivit .²⁶⁴ Snadno to lze demonstrovat na p íkladu nedostatku údernického m síce, o kterém Mí ek v tomto materiálu také referoval: *š Nejvážn í-ím nedostatkem je, fle nevíme, zda po pr b hu sm ny z stane n jaká trvalá hodnota /výsledky trvalého rázu/, zde je úkolem ak ní trojky [zjistit,] za jakých podmínek a jakým zp sobem bylo zvý-ených úkol dosafleno.š*²⁶⁵ Okresní výbor KS Praha 9 tak splnil zadaný úkol, ale ve výsledku byl bezradný, jelikofl výsledky vze-lé z kampan údernického m síce se prakticky nedaly pouflít. Plénum OV KS Praha 9 se údernickým m sícem zabývalo také o m síc pozd í na své sch zi v únoru 1950.²⁶⁶ Údernický m síc v-ak spojilo OV KS Praha 9 s propagací dal-í pracovní iniciativy s názvem Mládefl hospodá em závodu.²⁶⁷

²⁶² NA,KS -ÚV-100/4 , a.j. 160, sv. 22, sch ze P edsednictva KV KS Praha, zápis 8.9.1949, str. 3.

²⁶³ NA,KS -ÚV-100/4 , a.j. 160, sv. 22, sch ze P edsednictva KV KS Praha, zápis 8.9.1949, str. 4.

²⁶⁴ KALINOVÁ, Lenka, Spole enské prom ny v ase socialistického experimentu: k sociálním d jinám v letech 1945-1969, Praha, 2007, str. 162.

²⁶⁵ AHMP 1207 a.j. 756, Byra OV KS Praha 9 od 3. 1. do 31. 1. 1950 , 3. 1. 1950.

²⁶⁶ AHMP 1207, a.j. 732, OV KS Praha 9, sch ze OV 1. 2. 1950.

²⁶⁷ Tamtéfl.

V materiálech se též objevuje propojenost údernického m síce s r znými tzv. masovými organizacemi jako například Okresním národním výborem (ONV), Okresní odborovou radou (OOR), československým svazem mládeže (SM) a Okresním akčním výborem Národní fronty (OAV-NF). Pro tyto pracovní kampaně bylo velmi důležité, aby pronikly do masových organizací. Strana k tomuto účelu používala velmi účinný nástroj, a to personální propojení funkcionářů, a užívalo se jednalo o funkcionáře strany i ONV, nebylo proto výjimkou, že měli více jak dvě funkce. Tento trend je na Praze 9 nejlépe viditelný právě ze zápisů okresních konferencí Prahy 9, a to po celé zkoumané období 1948-1953.²⁶⁸ Jednotliví delegáti často vystupují pod svými domovskými základními organizacemi nebo pod různými jinými masovými organizacemi jako byly právě zmínované ONV, SM, OOR apod. Tento princip lze také pozorovat na dublování státní politických orgánů, přičemž stranické orgány existovaly v podstatě jako paralelní k výše zmíněným a jako doplňková struktura státní správy.²⁶⁹ Na Praze 9 je tak okresní výbor jakýmsi hybatelem dle a skrze státní politické orgány, jako bylo ONV, ovládá i masové organizace jako OOR i SM. Propagace pracovních iniciativ probíhala především stranickým tiskem, a to skrze Rudé právo a další stranická periodika. Tomuto tématu se například v roce 1950 v nově založeném časopisu Funkcionář, který v roce 1950 publikoval dvacet článků na téma socialistické soutěžení.²⁷⁰

Na stejném zasedání OV února 1950 se objevila zmínka o dleňských dopisovatelích, kteří měli údernický m síce propagovat v tisku. V zápisu OV je tato zmínka: *š Propagace v tisku není dostatečná. Dleňští dopisovatelé nejsou tentokrát agilní. Nezasílají své příspěvky dennímu tisku.*²⁷¹ Tyto připomínky měla řešit tzv. akční trojka, což byl další způsob komunikace s dleňskými závody například po vzoru desítkových dleňských instruktorů, referentů na schůzích. Tito propagační pracovníci měli zajišťovat tzv. styk s masami a byli

²⁶⁸ AHMP 1507, a.j.719-722 Okresní konference strany 1950-1953.

²⁶⁹ CAJTHAML, Petr, Nomenklatura jako a další mechanismy uplatnění moci KSČ ve společnosti, IN: KALOUS, Jan, KOCIAN, Jiří a ADAMEC, Jan. Český a slovenský komunismus (1921-2011). Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012, str. 203-209.

²⁷⁰ Funkcionář : časopis pro funkcionáře KSČ. Praha: Ústřední výbor KSČ, 1945-1954, ročník 1950.

²⁷¹ AHMP 1207, a.j. 732, OV KSČ Praha 9, schůzka ze OV 1. 2. 1950.

v podstatě nejlépe obyčejným straníkem.²⁷² Ze zápisu je patrné, že na lokální úrovni selhávala funkce tisku, který měl být podle Pléna OV daleko aktivnější. Na druhou stranu stranický tisk se tomuto tématu v noval den po schůzi OV.²⁷³ Článek v Rudém právu se zaměřil na vítězství komunistů, ale měl také výchovnou funkci, a to nejen kvůli zvyklostem produktivity, ale proto že na něj navazovaly i další aktivity spojené se socialistickým soutěžením, a to například známkování a uzavírání socialistických smluv.²⁷⁴ Rudé právo také nezapomnělo dodat, že by se uzavírání smluv a závazků měly účastnit stranické organizace, vedení podniků, samotní zaměstnanci a závodní organizace.²⁷⁵ Strana tak pokračovala s kampaní na celostátní úrovni a jednotlivé lokální kampaně pracovních iniciativ ponechávala podle zásad demokratického centralismu na krajských nebo okresních organizacích, a ušlo to v tomto případě byl údernický měsíc, i práce s mládeží, což na které stranické organizace nezvládaly. Propagační výsledky pracovních iniciativ v tisku měly na starost dleňti dopisovatelé, kteří ovšem neplnili stranické zadání a vesměs nepatrně nebo vůbec informovali o průběhu iniciativ na Praze 9, což vedlo k tomu, že tak významný průmyslový okres byl v porovnání s jinými průmyslovými částmi republiky málo viditelný. Články dleňních dopisovatelů se povětšinou objevovaly ve stranických periodikách se širokým nákladem, kupříkladu v Rudém právu.

Okresní konference KS v roce 1950 udala socialistickému soutěžení nový impuls k dalšímu rozvoji. V referátu vedoucího tajemníka se objevuje zajímavý mezník, a to v podobě IX. sjezdu strany, kde strana přijala novou koncepci socialistického soutěžení. Právě IX. sjezd strany nastínil tzv. Deset Gottwaldových bodů. Mezi těmito body figuroval na prvním místě bod plnění Pětiletého hospodářského plánu, který Gottwald zhodnotil následovně: *šVe všech oborech našeho hospodářství musíme plnit a splnit pětiletý hospodářský plán a to nejen kvantitativně, nýbrž také kvalitativně. Akce dle republiky konaná na poslední den sjezdu strany ukázala mimo jiné, jak mnoho skrytých rezerv v hospodářství máme. Běží o to tyto*

²⁷² KATKA, Václav, Neukáznění a neanglovaní: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952. Praha, 2014, str. 80-85.

²⁷³ Rudé právo, ročník 53, číslo 28, 2.2.1950, s. 2. Závody nastupují k údernickým směrům na poslední únorového vítězství.

²⁷⁴ Tamtéž.

²⁷⁵ Tamtéž.

*rezervy najít a mobilizovat.*²⁷⁶ Z Gottwaldova projevu je patrná snaha o splnění PL podle představ strany, a také to, že strana, potažmo stát má je-tímto zdroje, ze kterých může čerpat. Strana tak poslala do ústředí vzkaz, že je potřeba co zlepšovat, jen se musí chtít. Potřebná podpora v-tímto produktivitě však musela být podpořena právě pracovními iniciativami, kterými by přinesla úroveň stranou v roce 1950.

To, jak probíhalo plnění plánu na závodech, popsal vedoucí tajemník na příkladu z ledna 1950, kdy byl plán v průměru plněn na 90 %, kdežto v únoru, měsíci údernické práce se pohybovalo plnění plánu na 105 %. V čem byl tedy problém? Vedoucí tajemník shrnul tento problém následovně: *„Myslím, máme-li být úspěšní, je pravé problémy hledat ve vnitřních nedostacích naší práce, - v první řadě pak v tom, že po skončení prvního roku 5PL, poturmovtina, kterou jsme dotáhli v-echna zdrfění, jsme trochu polevili ve svém úsilí.*²⁷⁷ V postupu v plnění plánu se objevuje *turmovtina*, která v dobovém slovníku vyjadřovala hanlivý pojem týkající se plnění nadměrného množství úkolů a následným nedodržováním stanovených termínů, což plynulo z nemohlosti tyto úkoly reálně plnit.²⁷⁸ Celorepublikové srovnání ukazuje, že problém se *turmovtinou* neexistoval pouze v pražském kraji, ale i na jiných místech republiky. Stejný problém se například vyskytl i v brněnském kraji.²⁷⁹ Fenomén *turmovtiny* se však projevoval nejenom na lokální úrovni, ale zabývala se jím i *rodinná periodika*, klasickým příkladem je *Rudé právo*, které informovalo o tomto jevu především v roce 1951 v článcích o vnitrostranických problémech.²⁸⁰ Mezi pojmy, které lze zařadit vedle *turmovtiny*, patří i boj proti tzv. *lokálnímu patriotismu*. Tento pojem se objevoval velmi často ve slovníku funkcionářů nejen členů OV, ale i bývalých straníků. Vyjadřoval neschopnost jednotlivých podniků sdílet s ostatními organizacemi nové nápady v rámci socialistického produktivismu. Jedním ze straníků, který tento pojem použil na okresní konferenci 1950, byl delegát z KD Sokolovo Úněšov: *„Ať se nám bylo hodně pomohlo,*

²⁷⁶ KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA. Ústřední výbor. Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany československa: v Praze 25.-29. května 1949. Praha, str. 99

²⁷⁷ AHMP 1207, a.j. 719 Konference OV KS Praha 9 ze 15. 4. a 16. 4. 1950 a 15. 4. a 16. 4. 1950

²⁷⁸ KATKA, Václav. Neukázněnost a neangažovaní: disciplinace členů Komunistické strany československa v letech 1948-1952. Praha, str. 110

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ Tamtéž.

kdyby byl OV pravidelná a v-ír-ím m-ítku organizoval vým-nu výrobních a politických zku-eností nap- mezi Stalingradem a Sokolovem. Kolik cenných poznatk- a skv-ých výsledk-, které se zrodily dole, z iniciativy d-lník-, jsme mohli získat my od Stalingradu a naopak, kdyby byl OV zahájil boj proti zbyte-nému lokálnímu patriotismu, který vede k tomu, že si dv- tak významné organizace, nechávají si pro sebe své ,výrobní tajemství-; místo aby si navzájem soudružsky pomáhaly.õ²⁸¹ Pro r-zné druhy socialistického produktivismu p-edstavovaly tyto jevy v podnicích vcelku výrazný problém.

Po spu-t-ní r-zných pracovních iniciativ se místo úsp-ěného startu začaly objevovat partikulární problémy v produktivit-ě a množství, které negativn-ě ovliv-ovaly výrobu a bránily OV KS- Praha 9 v jejich dal-ším rozvoji. Strana se jífl od po-átku potýkala s problémem odmítání socialistického sout-ěžení a setkávala se s tvrdým odporem proti této iniciativ-ě. Reflím se musel snažfl p-ekonávat odpor d-lník- k socialistickému sout-ěžení, proto vyufflval ú-častníky socialistického sout-ěžení, p-edevším ty, kteří m-ěli za úkol propagovat samotné socialistické sout-ěžení. T-ěmito d-lníky, kteří vystupovali na r-zných veřejných shromážd-ěních, byli tzv. úderníci. Jedním z nich byl Karel Doutná-, v této době jeden z nejslavn-j-ích úderník-ů eskoslovenska. Tento d-lník se velmi často objevoval v r-zných filmových týdenících- i novinových- lánkách. Jako jeden z mála d-lník-ů vydal pam-ěti, ve kterých lí-čil své zku-enosti s údernickým hnutím, popisoval metody a zd-raz-oval deflmitost údernického a stachanovského hnutí v Sov-etském svazu.²⁸² Doutná- byl jakýmsi eskoslovenským Stachanem, jehož úkolem bylo vysv-ělovat d-lník-ům výhody a p-ínosy sovs-etského systému. Doutná- vystoupil na konferenci v roce 1950 s p-íspěvkem, který se týkal socialistického sout-ěžení. Jeho vystoupení nevybo-ovalo z p-edepsané scény e. Strana v této době také začala motivovat d-lníky i finan-ční, což zmínil i Doutná-. Krom klasického scéná-ře zpevo-vání norem Doutná- na záv-ěr svého p-íspěvku dodal: *š-Tak lze soudruzi a soudružky zpevo-vat normy a je-t- si vyd-ělati.õ²⁸³* Finan-ční motivace nebyla ov-šem ni-čím výjime-čným v procesu podpory socialistických iniciativ. Situace se velmi podobala stavu v Sov-etském svazu 30. let, kdy VKS(b) vyufflvala r-zných bonus-ů pro

²⁸¹ AHMP 1207, a.j.719, Konference OV KS- Praha 9 z 15. 4. a 16. 4. 1950, projev delegáta Ungra, str. 21.

²⁸² DOUTNÁ-, Karel, Denn-ě plním p-řet-norem, Praha: Mladá fronta, 1952.

²⁸³ AHMP 1207,a.j. 719, Konference OV KS- Praha 9 z 15. 4. a 16. 4. 1950, str. 11.

dlníky.²⁸⁴ Strana tak chtěla demonstrovat fakt, že je možné pomoci budovat socialismus a je třeba z toho vytěžit, což byl pro dlníky výrazný podnět k ústí. Úderníci byli považováni stranou za elitu dlnictva, časopis Funkcionář informoval o přijímání nejlepších úderníků do strany v článku z roku 1950: *š Vždy tito dlníci svými iny ve výrob denně dokazují nové vlastenectví. V nich vyrůstají nám novodobí hrdinové, jak řekl soudruh Zápotocký, hrdinové socialistické výstavby. Ukazují iny, že s nimi ve výstavbě socialismu máme plně pořádkat.*²⁸⁵ Úderníci a budovatelé jsou zde líčeni jako poslové nového šlepeho socialistického světa, který oni jednoduše budují, a jsou vykreslováni jako ti, kteří jsou hodni následování. Pokud se tedy přidají další, bude možné vybudovat v podstatě ráj na zemi. Do mnoha veřejných projevů té doby se tedy promítá myšlenka jakéhosi ráje, který je možné vybudovat s novým slovem, v tomto případě s úderníky-stachanovci jako symbolem nového společenského řádu. Tehdejší básnická tvorba byla do značné míry nesena vizemi budoucího šlepeho světa, který měl být oproti odlišnějšímu a zkaženému.²⁸⁶

Ideu nového řádu strana propagovala skrze pracovní kampaně. K propagaci kromě toho využívala různé další způsoby, a to nejen klasické komunikační prostředky jako tisk, rádio, kulturní schůzky, ale i různé veřejné projevy jako například Májové přívody. Plénum OV KS Praha 9 však zvolilo velmi originální způsob propagace nejenom socialistického soutěžení, ale dalších systémových prvků, které souvisely se centralizovaným systémem řízení ekonomiky. Vybralo do májového alegorického přívodu v roce 1950 pět nejvýznamnějších podniků Prahy 9 a k tomu několik malých závodů, které měly symbolizovat konkrétní prvky systému. Pro představu KD Stalingrad měly symbolizovat údernické hnutí,²⁸⁷ KD Sokolovo Pětiletku, Tesla socialistické soutěžení a Auto Praga zlepšovatelské hnutí. Krojované skupiny symbolizovaly malé závody a konečně místní organizace udržení míru a oporu v Sovětském svazu. Vedení OV KS Praha 9 se tak snažilo představit tento okres jako přímé srdce Prahy a využilo k tomu právě alegorii všech pracovních iniciativ socialistického

²⁸⁴ KOTKIN, Stephen, *Magnetic mountain: Stalinism as a civilization*, Berkeley: University of California Press, 1997, str. 202-216.

²⁸⁵ Funkcionář : časopis pro funkcionáře KS . Praha: Ústřední výbor KS , 1950, Nejlepší úderníky do strany, str. 678-680.

²⁸⁶ MACURA, Vladimír et al. *Časťný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*. Praha, 2008. *Časťné zítky*; sv. str. 14-36.

²⁸⁷ AHMP 1207, a.j. 732, Plénum OV KS Praha 9 od 1. 2. do 1. 12. 1950, zápis z 19. 4. 1950.

produktivismu. Při prvomájovém průvodu tak mohl OV demonstrovat industriální identitu okresu skrze průmyslové podniky svého okresu.

Stav, ve kterém se pracovní iniciativy na Praze 9 nacházely, je patrný ze zápisu Pléna OV, z května 1950: *š. S. Mílek podal informace o průběhu příprav údernického měsíce a akce Mládež hospodá em závodu, jeho průběh je stále neuspokojivý.*²⁸⁸ Mládež hospodá em závodu však nebyla jediná kampaň zaměřená na zvýšení produktivity. Po bok této kampaně se přidala kampaň Mistr svého oboru. K zlepšení stavu socialistického soutěžení se strana pokusila využít různé druhy kampaní, které měly pomoci úroveň soutěžení zlepšit. Jedním ze způsobů jak zlepšit úroveň socialistického soutěžení byla kampaň za zpevnění norem. V podstatě se jednalo o změnu mzdových tarifů, jež se měly nově vyměňovat podle individuální výkonnosti pracovníků. Platné tarify vycházely z předpokladu kvalifikovanosti pracovníků, ovšem měla na ně vliv i mimokvalifikační kritéria podle typu odvětví.²⁸⁹ Tyto normy však byly snadno překročitelné a při nepříliš velkém úsilí umohly snadno zvyšovat výdělky. Kampaň za zpevnění šmrkových norem vedla k jejich charakteristickému pojmenování.²⁹⁰ Strana na tuto situaci musela nějakým způsobem reagovat, a proto od roku 1950 probíhala již zmíněná kampaň za zpevnění norem, která později přispěla ke změnám v socialistickém soutěžení. Tyto změny sice nepřinesly kýžené výsledky, jelikož neustále docházelo k překročení výkonnostních norem, a to až o 160-200%.²⁹¹ Překročení norem se v materiálech objevovalo již od ledna 1950, a to ve velmi podobném rozsahu.²⁹² Nastalé změny se zaměřovaly na úsporu materiálu, strojního zařízení a odstranění ztrát ve výrobě, hovorově nazývaném jako odstranění zmetků.

Na kampaň za zpevnění norem navazovaly různé kampaně; mezi nejvíce citované patří kampaň švrstícného plánování, což u důlnictva splyně naděšení způsobilo averzi k těmto druhům kampaní.²⁹³ Vstícné plánování a zpevnění norem však přinesla další problémy a

²⁸⁸ AHMP 1207, a.j. 732, Pléno OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12, zápis z 25. 5. 1950

²⁸⁹ KALINOVÁ, Lenka. Společenské proměny v úse socialistického experimentu: k sociálním dějinám v letech 1945-1969., Praha: Academia, 2007, str. 162.

²⁹⁰ Tamtéž.

²⁹¹ Tamtéž.

²⁹² AHMP 1207 a.j. 756, Byro OV KS Praha 9 od 3. 1. do 31. 1. 1950, zápis z 2. 1. 1950.

²⁹³ Tamtéž.

vedlejší nechtěné efekty. Na jednání v úřadovně probíralo Plénum OV zpevnění norem, kromě jejich typického zpevnění se objevila střílnost, kterou měl prozkoumat člen OV Mílek. Jednalo se o pravdivost tvrzení zástupce z KD Modany o zmetcích v KD Stalingrad, tedy podniku, který byl pro OV klíčový.²⁹⁴ Strana se právě takové problémy snažila krotit v podobě článků ve stranických periodikách, jako příklad je možné uvést článek časopisu Funkcionář s názvem *Je váš plán kampaně vstřícného plánování dobrý?*. V tomto článku jsou v podstatě vypsány metodické pokyny na sestavování tohoto druhu plánů, mezi nejdůležitějšími body je zde na prvním místě uvedeno zpevnění metodických norem, dále správná spolupráce všech ústavních složek, tedy závodního výboru, instruktora vedení podniku a následná propagace vstřícného plánování masovými složkami, jako byly ROH a SM ve spolupráci s KS.²⁹⁵ Plánování kampaně vstřícného plánování mělo probíhat ve všech brigádách, které měly za pomoci vedoucích těchto brigád koordinovat postup mezi sebou.²⁹⁶

Právě kampaně vstřícného plánování se stala tématem Pléna OV KS Praha 9 na zasedání 9. - 17. 7. 1950.²⁹⁷ Ve zprávě, kterou podal vedoucí tajemník Tauber, je zaznamenáno toto: *š. S. Tauber informoval sekretariát o kritice plánu, která byla přednesena na krajském sekretariátu a která se týká především Stalingradu a Auto Praga.*²⁹⁸ Následné usnesení se však týká nejenom dohledu nad těmito velkými podniky, ale i nad dalšími velkými podniky Prahy 9, jako bylo KD Sokolovo, Aero i Odkolek, kterým se přidaly ještě další tyto podniky,²⁹⁹ které se v materiálech strany jinak vyskytují spíše zřídka. Podle usnesení měla podíl na plánu i Okresní odborová rada Prahy 9, ta měla v každých 14 dní informovat informovat OV o průběhu plánu.³⁰⁰

²⁹⁴ AHMP 1207, a.j.732, Plénum OV KS Praha 9 od 1. 2. do 1. 12. 1950, zápis z 25. 5. 1950.

²⁹⁵ Funkcionář : časopis pro funkcionáře KS . Praha: Ústřední výbor KS , 1950, Nejlepší úderníky do strany, str.678-680.

²⁹⁶ Tamtéž.

²⁹⁷ AHMP 1207, a.j. 732, Plénum OV KS Praha 9, 17. 7. 1950.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ Tamtéž.

Na prosincovém jednání shrnul ve svém referátu situaci za rok 1950 p edseda OV KS Praha 9 Kopecký následovně : *š Socialistické soutěžení, které má být hlavním cílem ve zlepšení práce, nemá takovou úroveň, jakou bychom chtěli mít. Vyhledáme sice na závod nejlepší pracovníky, vyhledáme a upravujeme toto vyhledávání pravidelně v okresním měřítku, ale ještě jsme nezajistili, aby toto soutěžení bylo v cíli každého jednotlivce.*³⁰¹ Kopecký tak vcelku trefně poukazuje na úkaz, že sice socialistické soutěžení probíhalo, ale ne v požadované míře a pro požadovaný počet lidí. K práci OV dodal toto: *š Podíváme-li se na to bez rýhových brýlí vidíme, že se to stalo záležitostí několika obecních soudruhů na okresním sekretariátu a okresní odborové radě, kteří shánějí podklady, aby byli schopni tuto soutěžení vyhodnocovat, ale to základní, co mají udělat politici a funkcionáři, kteří mají mít s takovou soutěžením, kteří mají zajistit, aby každý občan našeho okresu získal na výsledky této soutěžení, pro to jsme neudělali nic.*³⁰² Kopecký tak shrnul dva momenty, které dominovaly celému roku 1950, jednak úporná snaha OV KS Praha 9 prosadit soutěžení nejen do továren, ale i do ostatních základních organizací, což se i přes velké nasazení nepovedlo, a zadruhé neochota některých funkcionářů KS (nejen lokálních) se na soutěžení z mnoha důvodů podílet.

4.4 ROK 1951-první úspěchy

Socialistické soutěžení mělo pokračovat i na krajskou úroveň strany. Krajský výbor KS projednával otázku socialistického soutěžení na svém zasedání v lednu 1951.³⁰³ Zprávu přednesl člen krajského výboru Tauber; ten byl od roku 1945 členem strany a působil jako tajemník SM v Praze, v roce 1949 na IV. Krajské konferenci byl zvolen do Krajského výboru KS Praha a od 1. 2. 1949 zastával funkci vedoucího tajemníka Praha Sever, ve stejnou dobu také zastával pozici vedoucího tajemníka OV KS Praha 9,³⁰⁴ a to až do okresní

³⁰¹ AHMP 1207, a.j.732, Pléna OV KS Praha 9 od 1.2 do 1.12. 1950, zápis z 1. 12. 1950

³⁰² Tamtéž.

³⁰³ NA.f. KS -ÚV-100/04, KS - Ústřední výbor 1945-1989-Praha-oddělení-organizační oddělení, M. Těrmová, a.j. 166, sv.24

³⁰⁴ AHMP 1207, a.j. 719, Konference OV KS Praha 9 ze 15.4. a 16. 4. 1950, str.56-57.

konference 1951,³⁰⁵ kdy nebyl zvolen ani jako člen Okresního výboru o údajně kvůli tomu, že jako mladý komunista trávil válku nikoliv v SSSR, ale ve Velké Británii, což byl spíše zástupný důvod než relevantní důvod pro jeho odvolání.³⁰⁶ Ve svém úvodu konstatuje zpráva neschopnost vedoucích tajemníků kraje v novatářských továrnách Pražského kraje. Tato zpráva se také týkala soutěžení v pražském kraji za rok 1950, jehož průběh hodnotí velmi optimisticky, konkrétně hodnotí úderníka Soukupa a jeho novátorské hnutí, které též zapadalo do rámce pracovních iniciativ 50 let. Na druhou stranu poukazuje na nedostatky z roku 1950 a to konkrétně tyto: *šNepodařilo se nám dosud u části osazenstva překonat předsudky a pochybnosti proti zavádění nových pracovních metod.*³⁰⁷ taktéž je ve zprávě obsaženo, že se stále nedaří zavádět metody úderníka Soukupa za pomoci všech sloček na závod.³⁰⁷ Ve zprávě se mezi dalšími objevuje i úderník Karel Doutná z KD Sokolovo, který prosazuje též novátorskou metodu v rámci socialistického soutěžení. Nedílnou součástí soutěžení byly i socialistické závazky, o kterých se v dokumentu hovoří zhruba takto: *šJeden nedostatek je také v tom, že závazky nejsou konkrétní, a to proto, že nejsou známy výrobní úkoly.*³⁰⁸ Z pohledu krajské organizace se rámcem pro socialistické soutěžení stal československý svaz mládeže, který spolu s ROH a stranou aktivně spolupracoval na pracovních iniciativách. Včetně těchto hnutí stáli mládežníci Doutná a Svoboda. Zprávy z krajské úrovně a okresní úrovně se převážně shodují v optimismu v zavádění nových metod práce. Odlišnosti za rok 1950 lze sledovat v uvádění soutěžení do praxe. Vedoucí tajemník Tauber shrnul vedoucí úlohu strany na okresní konferenci ve svém úvodním příspěvku, ve kterém delegáty upozornil na spolupráci strany s masami, a to za pomoci agitace a tvorby iniciativy důlníků, *Jaké zprávy má strana v tomto procesu vyuffit, nastínit posléze: šNa závodech to znamená novátorské hnutí, zpevnění norem, převedení do mas, a to musí dělat všichni členové strany, to, soudruzi, znamená, že skutečně tímto vyjde strana po únorovém zasedání posílena a zocelena.*³⁰⁹ Strana se snažila usměrnit socialistické soutěžení v podobě článků ve stranických

³⁰⁵ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str.105.

³⁰⁶ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str.42

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Tamtéž.

³⁰⁹ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14. 4. a 15. 4. 1951, str.7.

periodikách jako například v článku *Nedostatky socialistického soutěžení*.³¹⁰ Ten obsahoval výzvu k uzavírání závazků, ale také k soutěžení o nejlepšího pracovníka: *Š Udržuje se stále názor, že nejlepší je ten, který vykonává kvalifikovanou práci, a nikoliv ten, který pracuje produktivněji. Při zavádění nových forem soutěžení bojovali funkcionáři strany a odbor málo proti těmto problémům, nevysvětlovali dostatečně důležitost nových pracovních metod.*³¹¹ Strana tak na jednu stranu veřejně podporovala zbudování nové společnosti nejen navenek, ale i vnitřek svých stranických řad, jak je patrné z projevu vedoucího tajemníka Taubera. Na druhou stranu se pak ovšem nemohla divit viditelným problémům v hospodářství, takže musela sáhnout k omezením některých sociálních výhod dělníků jako zastavení vydávání údernických knífků a omezení vánočních poplatků na sklonku roku 1951.

Vedoucí tajemník však upozornil i na záškodnickou činnost.³¹² Tajemník Tauber uflil tento pojem tzv. záškodnické činnosti, když mluvil o falšování různých hospodářských výsledků podniků, které se halí do statistik a grafů, a tím dochází ke zkreslování hospodářské situace podniků a závodů. *Činnost, která znamená zastírat pravý stav v cí nepravdivými úspěchy a tak obelhávat stranu.*³¹³ V Sovětském svazu stachanovské hnutí nebylo oblíbené především z důvodu zvyklostí například mezi průmyslovými dělníky a editeli podniků, tyto tlaky vyvolala hlavně náročnost úkolů, které před obě skupiny kladlo stachanovské hnutí.³¹⁴ Falšování údajů v průmyslu, na které upozornil tajemník Tauber, mohlo vycházet i z usnesení ÚV KS z února 1951, které zavedlo opatření pro splnění Pětiletého plánu. Pětiletý plán byl přijat v listopadu 1948 zákonem č. 241/1948 Sb.³¹⁵ Kontrola plánu a kritika jejich plnění za první čtyři měsíce v textilním strojírenství a v dolech neprobíhala hladce. Kritika tohoto stavu zazněla na sociálně politické radě ÚV KS. Přesuny pracovníků a jejich fluktuace

³¹⁰ Funkcionáři : zpráva pro funkcionáře KS . Praha: Ústřední výbor KS , 1951, Nedostatky socialistického soutěžení, str. 93-95, 22. 2. 1951.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² KATKA, Václav. Neukázněnost a neanglovaní: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952. Praha, str. 171

³¹³ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str.14

³¹⁴ KOTKIN, Stephen, Magnetic mountain: Stalinism as a civilization., Berkeley: University of California Press, 1997, str. 213

³¹⁵ PRŮCHA, Václav a kol. Hospodářská a sociální dějiny Československa 1918-1992. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2004-2009, str.

dosahovaly vysokých úseľ. Zkreslování P íletých plán ť tak mohlo být jednou z konsekvencí, kterou nastínil vedoucí tajemník Tauber ve svém p ísp vku, plány neodpovídaly realit ě a výkon ekonomiky nedosahoval p edpokládaných výsledk ů.³¹⁶ V jeho p ísp vku se objevil v souvislosti se ťturmovťtinou jeťt jeden problém, a to objektivní ťfkosti a neodkryté rezervy, které vedoucí tajemník popsal následovně: *ť Ukazuje se na to, kdo v-echo mimo závod je vinen, ťle plán není pln ěn a p ítom se v-ak na vlastní neodkryté rezervy, to znamená na vlastní podíl za nespln ění plánu, rádo zapomíná.ť*³¹⁷ Na lednovém zasedání KV v-ak ekl vedoucí tajemník Tauber toto: *ť Poukazuje na ten nedostatek, ťle na-e stranické organizace p ebírají mnohdy úkoly, které jim nep íslu-í, a potom na vlastní práci jim nezbyvá as.ť*³¹⁸ Stranickými organizacemi jsou my-ěeny p edev-ím závodní organizace strany v podnicích. Základní organizace strany v-ak na závodech nem ějí p íli- ěsu spolupráci s ostatními slofkami systému, jako bylo vedení podniku a masové organizace typu SM, ROH ě Sfí. Pak by zdánliv ě protich dné výroky vedoucího tajemníka Taubera dávaly více smyslu. Problémy eskoslovenské ekonomiky tak začínaly nabírat nový rozm ěr, p edev-ím po strukturální stránce. ťturmovťtina a objektivní ťfkosti tak byly jenom výrazem zoufalství OV KS , která se sice snažila plnit hospodá ské úkoly P íletého plánu, ale p edev-ím v pr ěmyslových ástech -el tento úkol jen za pomoci fal-ování údaj ů pr ěmyslové výroby.

Socialistické sout ělení p íná-elo ěi aspekt emancipa ní, p edev-ím pro ťeny, které se více zapojovaly do výroby. Delegátka z podniku Panar mluvila jako mnoho jiných delegátek o prosp ěnosti zapojení delegátek do socialistického sout ělení a o spolupráci ťlen, které jsou v r zných organizacích. Sama ov-ěm uvedla problémy, které se v tomto procesu objevují: *ť Ku p íkladu jak p sobí na ťeny ědi ky tramvají, kdyťl p ijede do stanice a tam sly-í, ějá si po kám na druhou, tady je ťlenská-; nebo kdyťl ťeny p ijdou do továrny a dílovedoucí si je prohlíží jako zboží na trhu. Takovým jednáním nezískáme dal-í pracovnice, nýbrťl odradíme ty, které se zapojily.ť*³¹⁹ Kampaní za získávání ťlen do zam stnání se stranické vládní a odborové orgány zabývaly od roku 1949 do roku 1959, bohužel tento trend odmítání ťlen do

³¹⁶ KALINOVÁ, Lenka, Spole ěnské prom ěny v áse socialistického experimentu: k sociálním d ějinám v letech 1945-1969, str. 156.

³¹⁷ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS ě Praha 9 ze 14. 4. a 15. 4. 1951, str.14.

³¹⁸ NA.f. KS -ÚV-100/04, KS ě Úst ední výbor 1945-1989, Praha - organiza ní odd ělení, M. ťermová, a.j. 166, sv. 24.

³¹⁹ AHMP 1207, a.j. 720, Konference OV KS ě Praha 9 ze 14.4. a 15. 4. 1951, str.82

zaměstnání byl konstantní a neměl až do roku 1955 sestupnou tendenci. Strana musela v roce 1955 konstatovat, že stav zapojování členů zaměstnání do zaměstnání je neuspokojivý.³²⁰ Na konferenci v roce 1951 došlo k odvolání právnického tajemníka Taubera. Všechny OV tak stanuli Jan Khodl na předsednickém postu a Jan Lukavský na pozici vedoucího tajemníka.

Opatření ÚV týkající se zavedení II. a III. směny projednalo OV KS Praha 9 v srpnu 1951.³²¹ Na tomto jednání se projevil setrvanost rozhodnutí ÚV KS, jelikož kromě rozboru plnění plánu jednotlivých podniků OV probíralo právní obsazenost II. a III. směny, které z hlediska OV nebyly obsazovány dostatečným počtem zaměstnanců. Referát ohledně výsledků podniků, plnění plánu a obsazování směny podal vedoucí tajemník OV KS Jan Lukavský: *Špatně je, že závody dostávají dostatek pracovních sil, neprojevuje se to ve směnnosti a závody vyžívají kdejakého starého stroje na první směnu, než aby vyžily dobré a kvalitní stroje na více směny.*³²² Odpor a nesouhlas dělnictva vyvolával tyto vedlejší jevy, tedy malou obsazenost II. a III. směny, fluktuaci a další jevy navázané na nesouhlas například s provedením norem.³²³ Místní normy však mohly komplikovat výrobu i na prvních směnách, ti, co upozorovali na prvních směnách na tento problém, mohli být přeloženi na jiná pracoviště. Příkladem může být dělník z jednoho největšího závodu na okrese Praha 9 KD Sokolovo, o kterém se zmínil tajemník Lukavský: *Šel jsem se podívat, když soudruh poukázal na množství norem na druhém stroji, tak mu řekl: miste, když jseš tak chytrý, tak nám to ukáž, a přeložili ho.*³²⁴ I na jiných místech, například ve Vítkovcích, kde se objevovaly podobné výrobní problémy, byli dělníci tímto způsobem zastrahováni.³²⁵

Zavedení II. a III. směny souviselo s usnesením z února 1951, které drasticky zvýšilo úkoly stanovené plánem.³²⁶ Právnický odpor pro myšlenku dělnictva proti těmto opatřením způsoboval

³²⁰ KAPLAN, Karel. Proměny české společnosti (1948-1960). část první. Praha, 2007, str. 134

³²¹ AHMP 1207, a.j. 757 Byra OV KS Praha 9 od 3.1. do 31.12. 1951, sch. ze 27.8.1951

³²² Tamtéž.

³²³ HEUMOS, Peter. Vyhráme si rukávy, než se kola zastaví!: dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968. Praha, 2006. Str. 20-28

³²⁴ AHMP 1207, a.j. 757 Byra OV KS Praha 9 od 3.1. do 31.12. 1951, sch. ze 27.8.1951

³²⁵ HEUMOS, Peter, Vyhráme si rukávy, než se kola zastaví! Dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968. Praha, 2006, str. 20-28.

³²⁶ Tamtéž.

t enice a nepokoje v podnicích, jedním z nich problém byl bojkot práce ve směnách i masová fluktuace.³²⁷ Prameny Pléna OV KS Praha 9 koní v září roku 1951. Na rozšířeném aktivu funkcionářů ze dne 15. 9. se sešli funkcionáři OV s dalšími masovými organizacemi. Na tomto zasedání se Předsednictvo OV prostřednictvím usnesení zavázalo OOR, SM, ONV a plánovací přemyslové oddělení ke plánu kampaně v rámci vstředního plánování, ten měl být předložen do 25. 9. 1951.³²⁸ Strana však potřebovala plán na rok 1952 zviditelnit, k tomu poufíla stranická periodika, například časopis Funkcionář z 21. 11. 1951.³²⁹ Na poměry stranického tisku byl článek z tohoto vydání jedním z nejrozsáhlejších na toto téma ve sledovaném období. Článek se zabýval organizací politickým zajištěním, získáváním straníků a vstředním plánováním, které mělo být základem pro rozvíjení socialistických iniciativ pro další rok 1952. V článku ale byly zmínky o socialistickém soutěžení, více se v něm objevují zmínky o úsporách, zvyšování produktivity; tím, co se stalo akcentováno, byly socialistické závazky.³³⁰ Pozadu nestalo ani Rudé právo, které poufívalo pro propagaci Přítelého plánu a socialistických pracovních iniciativ různé formy závazků, například výkonové výzvy k narozeninám Klementa Gottwalda nebo na počest jiných stranických funkcionářů.³³¹

4.5 ROK 1952-zetelný neúspěch

Téma socialistického soutěžení se znovu objevilo na jednání OV KS Praha 9 a na okresní konferenci v březnu 1952. Předseda OV KS Praha 9 Jan Khodl přednesl referát týkající se problému v přemyslové výrobě. Khodl zmínil podléhání tzv. objektivním příčinám, které způsobovaly především ve špatné struktuře organizování výroby, což podle Khodla způsobovalo problémy v hospodářství a dodávkách nejen v Československu, ale i v dodávkách do dalších

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ AHMP 1207, a.j.733, Pléna OV KS Praha 9 od 3. 8. do 1. 10. 1951.

³²⁹ Funkcionář : časopis pro funkcionáře KS . Praha: Ústřední výbor KS , 1951, 21. 11. 1951, str. 992-1001.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Rudé právo, ročník 32, číslo 53, 22.11.1950, šplněním závazků oslavují naši pracující 55. narozeniny Klementa Gottwalda.

stát RVHP.³³² Khodl citoval p ípad z KD Stalingrad, *škde do-ło k fale-nému hlá-ení u n kterých jmenovitých úkol . N které výrobky ur ené pro lidové demokracie byly hlá-ené jako hotové, i kdyfl tomu tak nebylo. Tato neodpov dnost n kterých vedoucích ve Stalingradu je v c velmi váfná a nelze ji p ehlíftet. Takové jednání nem fle pln ní plánu nejmen-ím posloufít.*³³³ Zp sob plánování, excesivní p ekra ování norem pomocí socialistického sout flení nutily reflim upravit pracovní iniciativy. Pokusili se o to skrze úpravu t chto iniciativ nap íklad pomocí vst ícného plánování nebo novátorských hnutí. Navzdory t mto snahám se v-ak vyskytovaly p ípady, které poru-ovaly regule stanovené stranou. Khodl citoval jeden z p ípad které se odehrály na Praze 9 a sice, *šfle p edseda závodní organizace Stavostroje Hofhanzl bez v domí editele dal p íkaz, aby byl dán jinému státnímu podniku d lefítý detail výrobku, a v d sledku toho Stavostroj nesplnil m sí ní plán, nebo tento výrobek sám pot eboval.*³³⁴ V n kterých aspektech mohla strana problémy zveli ovat i jim p idávat na významu jako nap íklad v tomto p ípad . Selhání jednotlivce, které m fle po-kodit celek, mohlo mít disciplina ní charakter na celé osazenstvo podniku, výroky p edsedy organizace tak nemusely mí it pouze na chyb jící materiál i sou ástky, ale i na to aby straníci v d li, fle se mají ob tovat pro v c, a také to, jaké m fle mít ur íté jednání následky pro celek.³³⁵ To m lo vliv nejen na P íletý plán, ale i na pracovní iniciativy, které tímto trp ly, a p es v-echna vyjád ení o pokroku se OV KS Praha 9 neda ilo cíle stanovené stranou plnit.

Khodl také poukázal na to, fle nedostatek materiálu neznamená problém pro výrobu, a to demonstroval na náv-t v sov tské delegace ze za átku roku 1952. Khodl tím cht l názorn ukázat princip socialistického sout flení: *šÚkolem stranických zvlá-t pak odborových organizací je, aby svou politickou inností zm nily u pracujících kapitalistický názor na práci na názor socialistický. A nedostatky, které máme v organizaci práce, p ísunu materiálu, jakofl i adu jiných máme, fle neumíme sout fít, fle socialistickou sout fl nezam ujeme práv k t mto problém m.*³³⁶ Problém tedy nebyla nechú k socialistickému sout flení jako taková,

³³² AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15. 3. a 14. 3. 1952, str. 2.

³³³ Tamtéfl.

³³⁴ Tamtéfl.

³³⁵ FIDELIUS, Petr, e komunistické moci, Praha, 1998, str. 128.

³³⁶ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952, str.4

ale nepochopení jakou úlohu soutěžení má lo hrát. Možnost správně pochopit a nechat se vést nastínila i Sheila Fitzpatrick ve své práci *Everyday stalinism*.³³⁷ Přeměnou kámen la probíhá skrze sovětský režim: *šNa práci v sovětském režimu bylo pohlíženo jako na emancipační zkušenost v-eobecně sdílenou a prodchnutou pocitem prospěšnosti. Pod starým režimem byla vyerpávající a sebezníující. V socialismu práce naopak naplňuje*.³³⁸ Pojetí práce se představitelé snažili v-típit jednotlivým dělníkům a chtěli toho využít skrze ROH, které ovšem selhávalo v úloze tzv. převodové páky, a to především kvůli tomu, že po Únoru zmíněno nejenom druhinnosti, ale leckdy se stavělo z hlediska dělníků proti jejich zájmům, na což dělníci nebyli před únorem 1948 zvyklí.³³⁹ Předseda Khodl však měl hned několik připomínek k fungování odborů a to především v tom smyslu, že se nepostavily k socialistickému soutěžení dost agilně. K uzavírání závazků však dodal toto: *šTento problém se netýká jenom provrky norem, ale i socialistického soutěžení v bec, nebo máme adu p ípad , kdy soudruh na pracovišti by mohl uzavít hodnotný závazek, který však uzavřen není jenom proto, že mistr se k požadavku dělníka staví záporně, a na-e stranické i odborové organizace nevidí, že socialistická smlouva zavazuje jak mistra, tak dělníka*.³⁴⁰ Odbory se v těchto případech raději nestavěly na řádnou stranu a raději nechávaly konflikty týkající se uzavírání závazků a pracovních iniciativ být. Pokud by se dělník a mistr domluvili, pak by odbory zakročily v tom smyslu, že by závazek registrovaly. Z úst předsedy Khodla je také patrné, že snaha o zlepšení situace končila na drobných detailech, které strana sice mohla teoreticky ovlivnit, ale v praxi na ní byla krátká díky nefunkčnosti svých partnerů a nedisciplinovanosti dělníků.

Situaci mezi oběma stranami si můžeme ilustrovat na následujícím příkladu. Delegátka B. Lehradská z KD Sokolovo, jednoho z největších podniků Prahy 9, si stěžovala na získávání straníků a především na nedostatečné uvědomění mnoha straníků a hlavně členů při získávání

³³⁷ FITZPATRICK, Sheila, *Everyday Stalinism: ordinary life in extraordinary times: Soviet Russia in the 1930s*, Oxford University Press, 1999.

³³⁸ Tamtéž.

³³⁹ KAPLAN, Karel, *Proměny české společnosti (1948-1960)*. část první. Praha, 2007, str. 201-216.

³⁴⁰ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952.

do různých akcí n kdý i mezinárodního významu: *š Kdyflnebudu moci jít nakoupit, nebudeme mít maso, a nakonec nám ekne: M ta politika stejn nejde do hlavy.š*³⁴¹

fiena a její úloha v 50. letech se posunovala ze soukromé sféry do té veřejné, ideologická role fleny se měla přesouvat do veřejného prostoru, což v praxi, jak je vidno nemuselo leckdy fungovat. Paulina Bren demonstrovala roli fleny v 50. letech na příkladu populární hry z roku 1949 šParta brusí e Karhanaš, kde je flena brusí e Karhana popsána jako brzda vývoje socialismu a je veřejně pojednána jako flena starých lidí, když upřednostuje zájem osobní nad zájem veřejný.³⁴² Lenka OV KS Praha 9 Charvátová zhodnotila správnou socialistickou flenu v intencích manželky brusí e Karhana, tedy správná socialistická flena by měla uvažovat, postarat se o děti i manžela. Charvátová shrnula, jakým způsobem by se v akrom starosti o domácnost měla fleny zabývat do výroby a do socialistického soutěžení: *š Nebojte se svoje manželky použít, aby pracovaly, aby plnily svoje povinnosti, a uskočte se ve svém pohodlí. Ony na to mají právo, proto flé jim toto dává ústava 9. května. Dává jim tato práva i naše strana, aby plnily povinnosti, chodit na schůzky a zúčastňovat se veřejného života.š*³⁴³ Oficiální představa fleny byla emancipovaná pracující flena, ale ve skutečnosti převládal pohled na flenu v továrnách spíše jako na flenu brusí e Karhana nejlépe na socialistickou emancipovanou flenu.

Vrátíme-li se zpět k chronologickému vývoji, tak nově byl na pozici předsedy OV zvolen Jan Tmácha a na pozici vedoucího tajemníka se dostal Jan Khodl, tedy předseda předchozího OV KS Praha 9.³⁴⁴ Na květnové schůzi OV KS Praha 9 se socialistické soutěžení spojilo s pořídkem na akumulaci, tento pojem ve slovníku 50. let znamenal nahrazení pojmu kapitál, v podstatě znamenal peněžní prostředky, materiál i mzdy dělníků.³⁴⁵ Díky závazkům měla být uspořádána jedna miliarda, ale toto číslo bylo zpochybněno již v referátu předsedy OV KS Tmáchy. V diskusi vznikla otázka, jakým způsobem je nastaven právní systém

³⁴¹ Tamtéž.

³⁴² BREN, Paulina. Zeliná a jeho televize: kultura komunismu po pražském jaru 1968, Praha, 2013, str. 299-301

³⁴³ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 15.3. a 14. 3. 1952.

³⁴⁴ ³⁴⁴ AHMP 1207, a.j. 721, Konference OV KS Praha 9 ze 14. 3. a 15. 3. 1952.

³⁴⁵ BOTTOMORE, T. B., ed., A Dictionary of Marxist Thought. 2. Rev. Ed. Oxford: Blackwell, 1991, str. 2-4.

akumulace, a jestli je v bec nastaven vhodným zp sobem. Bývalý p edseda ONV a len OV KS Praha 9 Bou-e se k t mto bod m vyjád il následovn : *šAkumulace není dostate n kontrolována, je málo závod , které by mzdový fond nutil plnit plán. Závazek 1/2 miliardy, to jsou vlastní úspory na strojích, surovinách, ná adí atd., jsou zde mofnosti svolat hospodá e závod a vysv tlit jim mofnosti.*³⁴⁶ Pracovní iniciativy byly v této dob v plném proudu a strana za ala zji-ovat, fle apely na hospodárnost, zvy-ování produktivity nejsou na závod v bec pln ny, ba naopak, fle trend je naprosto opa ný. Bou-e v-ak je-t dodal: *šPr m r mezd ve výrob byl 17 % a dnes je 30 % a to je nezdravé.* Pom r mezi výkonností a produktivitou se za al pom rn výrazn vychylovat od p edstav KS p esn v dob , kdy pracovní iniciativy m ly být v plném proudu. Problém, který v tu dobu nastal, vyjád il len OV KS Dobrý: *š ísla ukazují, fle se neplní prvovýroba, t fko budou dohán t. Nikdo se o to nezajímá, peníze se dají.*³⁴⁷ V polovin roku 1952 se tak dostavily první váflné potífle.

Na situaci z kv tna 1952 lze aplikovat teorii sociálního prostoru a pole moci.³⁴⁸ OV KS se afl do této doby snažil prosadit pracovní iniciativy v prostoru Prahy 9. Konstituování této aktivity probíhalo od po átku roku 1949 pomocí ve ejných manifestací, zejména na konferencích strany. Jako komunisté se hlásili ke stejnému projektu, tedy m li na uskute n ní zájem. Ov-em od této doby se pozice strany a d lník m ní, tudífl politický projekt pracovních iniciativ se rozpadá vlivem r zných vn jích a vnit ních vliv , které jsou pro tento projekt nezbytné, jako nap íklad nedostatek materiálu, nepln ní plánu, zpev ování norem a dal-ích jev , které jsou na tento proces navázány. Posun ve vid ní pracovních iniciativ nenastal ani 11. 9. 1952 na Plénu OV KS Praha 9. len OV Fi-ar konstatoval -patnou spolupráci Okresního odborového hnutí a závodních rad. V této souvislosti se zde objevil bod socialistického sout flení jako sou ásti politické práce, jelikofl podle Fi-ara byla KS vedoucí slofkou NF. Popsal také systém kontroly pln ní plánu a celkové kontroly podniku, z ehofl je patrné, fle vfdy zálefllo na individuální iniciativ lena OV, nikoli na spole né snaze OV

³⁴⁶ AHMP 1207, a.j.734, Pléna OV KS Praha 9 od 1. 3. do 11. 9. 1952, zápis z 17. 5. 1952.

³⁴⁷ Tamtéfl.

³⁴⁸ BOURDIEU, Pierre, Teorie jednání, Praha, 1998, str. 37-40, zejm. str. 38-39: *šJinak e eno symbolická práce konstituování i posv cení, nutná k tomu, aby vznikla jednotná skupina (prosazování ur itých jmen, zkratek, odznaky p íslu-nosti, ve ejné manifestace ap.), má tím v t-í nad ji usp t, ím víc jsou doty ní sociální akté i svou vzájemnou blízkostí v prostoru spole enských pozic, a také dispozicemi a zájmy s t mito pozicemi spjatými, vedeni k tomu, aby se hlásili jak jeden k druhému, tak k jednomu a témufl (politickému i jinému) projektu.*

dostát zadaným cílem. Fišar konstatoval: *š Jestliže tak budete chápat svůj úkol, pak s. Charvát jako člen OV nepůjde do závodu Bateriene jako kontrola, ale jako rádce a pomocník stranické organizace. Pak s. Mastný nebude zajišťovat svůj úkol v závodě Hera tak, že si ve vrátnici popovídá s předsedou závodní organizace, pak s. Týpka když dostane úkol vypracovat zprávu o družstevnictví, u níž tak žádná v as.č³⁴⁹ Strana se tak bránila v i lajdáckému postupu některých funkcionářů výzvami k dodržování státní a stranické disciplíny při plnění plánovacích úkolů.³⁵⁰ Strana využívala nástroje kritiky a sebekritiky i pro nedisciplinované straníky, také se odvolávala na morálku komunistických funkcionářů, kteří na sebe měli být daleko přesnější. O komunistické morálce napsala Jarmila Taussigová útlý text pro ústřední vzdělávání pro základní organizace s názvem: *Co je to morálka*. Tento text byl určen pro studijní ústředí straníků a Taussigová v něm například popisuje morálku napříč staletími. Vlastenectví popisuje ve smyslu sepejetí s národem ve smyslu socialismu.³⁵¹ Práv komunistickou morálku popisuje takto: *š Tento pocit vlastenectví dodává dnes členům naší strany nesmírnou trpělivost, aby dlešli od domu, od školky až do vesnice vysvítlovali každému, co prospívá národu a co mu škodí, a vyvraceli mu všechny lži a předsudky, které v něm neustále udržují a flíví reakce.č³⁵² Straníční funkcionáři spadali do kategorie straníků s výjimkou uvolněných o komunistické morálce, naproti tomu je zřejmé, že i přes hrozbu trestu, jako byly dlešky i přesnější tresty jako vyloučení,³⁵³ strach z postihu nepociťovali.**

V následné diskuzi se objevil příspěvek člena OV Homoly, ten ve svém příspěvku znovu opakoval nedostatek lidí pro II. a III. směry. Na to navázal další člen OV, Nosek, který nastínil problém socialistického soutěžení v plnění plánu, a označil to za spojené nádoby;

³⁴⁹ AHMP 1207, a.j.734, Pléna OV KS Praha 9 od 1. 3. do 11. 9. 1952, zápis z 11. 9. 1952.

³⁵⁰ KAPLAN, Karel, Proměny české společnosti (1948-1960). část první. Praha, 2007, str. 114.

³⁵¹ TAUSSIGOVÁ, Jarmila, Komunisté a morálka. V Praze: Ústřední výbor Komunistické strany československa, 1948. 37 s. Sběrka přednášek pro základní organizace KS ; sv. 2. Den komunistické výchovy; sv. 2.

³⁵² TAUSSIGOVÁ Jarmila, Komunisté a morálka. V Praze: Ústřední výbor Komunistické strany československa, 1948. 37 s. Sběrka přednášek pro základní organizace KS ; sv. 2. Den komunistické výchovy; sv. 2, str. 28.

³⁵³ KATKA, Václav. Neukázněná a neanglovaní: disciplinace členů Komunistické strany československa v letech 1948-1952, Praha, str. 194-212

přitom také zmínil, že by se OV měla vzpamatovat a pokračovat dál, ovšem jako hlavní problém viděl, že se v-ech zkušeností, které nám soudruzi přinářejí, sledujeme, že přitom neplní na velkých závodech je nedostatek materiálu, nedostatek pracovních sil. Když se na to podíváme, vidíme například, že materiálu je ve Stalingradu dost, ale absencí hodin je stále dost.³⁵⁴ Na okrese bylo akcentováno několik možných důvodů, pro pracovní iniciativy zaostávaly za plánovaným výsledkem. Jako první byl zmíněn nedostatek materiálu a surovin a jako druhý nedostatek schopných lidí, kteří by v nich v kterých podnicích mohli pracovat bez obtíží. Strana proto na Praze 9 nemohla garantovat včasné a kvalitní plnění plánu, což komplikovalo její postavení v pražském kraji.

4.6 ROK 1953- Katastrofální výsledky

Po těchto letech pracovních iniciativ na okrese Praha 9 a nepříliš úspěšných kampaních vstoupila Praha 9 do velmi turbulentního roku. Hospodářské problémy suflující z Československa narostaly a potěšila změna tlačitelská KS k rozhodnutí uinit razantní kroky, které by tento trend zvrátily. Problémy v přemyslu narostaly již od roku 1950 a začaly se postupně projevovat jak v přemyslu, tak v zemědělství.³⁵⁵ Kritika však sílila i v jiných zemích východního bloku. Po smrti Stalina se začala prosazovat změna v řízení ekonomiky a sociální politiky, nejprve v NDR a potom i v dalších zemích, šlo o tzv. *Nový kurz*.³⁵⁶ Ekonomický vývoj měl bezprostřední vliv na plánování na Praze 9, a to především v plánování pracovních iniciativ v roce 1953. První zmínky ohledně těchto pracovních iniciativ lze dohledat na okresní konferenci OV KS Praha 9 v dubnu 1953. Tato konference byla hluboce ovlivněna smrtí Stalina a Gottwalda, což se projevilo ve většině přijímání závazků napříč delegáty konference. V příspěvcích je také kladen větší důraz na posílení aktivity pracovních iniciativ od socialistického soutěžení přes novátorské hnutí i stachanovce. Předseda OV KS Praha 9 Khodl zahájil konferenci svým referátem o stavu organizace na Praze 9. Dotkl se tématu socialistického soutěžení a především závazků: *ŠNa mnohých závodech bylo 80 %*

³⁵⁴ AHMP 1207, a.j.734, Pléna OV KS Praha 9 od 1.3. do 11.9. 1952, zápis z 11.9. 1952.. str. 4

³⁵⁵ KAPLAN, Karel, Proměny české společnosti (1948-1960). část první. Praha: dějiny, 2007, str. 104.

³⁵⁶ PRCHA, Václav a kol., Hospodářské a sociální dějiny Československa 1918-1992, 2004-2009. 2 sv., str. 278-279.

pracujících zapojeno do soutěže o z hospodárnost výroby, ale tyto závazky byly zaměřeny pouze na hospodárnost, ne na plnění jmenovitých úkolů.³⁵⁷ Také navrhl výmnu neschopných kádrů v případech, kdy nedosahují požadovaných výsledků.³⁵⁸

Z hlediska neplnění plánu a pozastavení socialistického soutěžení hrály také dodávky elektrické energie do továren, což předseda Khodl hodnotil následovně: *ŠNapříklad tím, že závody Stalingrad, Sokolovo, Aero, Auto Praga a celá řada dalších zaplínily, že byla vypínána ve městech celá Praha, a tím doslova narušovaly chod výroby v ostatních závodech v této oblasti.*³⁵⁹ Hospodářské problémy v letech 1950-1952 tak začaly ohrožovat nejen Prahu 9 ale celou republiku například ve vypínání elektrického proudu a přerušování směn, tím docházelo ke zdržení ve výrobě a nespokojenosti dělníků. Vytvoření II. a III. směn tak mohlo souviset právě s těmito problémy. Situaci komentoval například člen OV Porkát, který se zaměřil na plnění plánu a závazků největších podniků na okrese: *ŠJe to Sokolovo, Stalingrad a Autopraga, největší závody. Chlouba našeho průmyslu a my nemáme tyto závody vytahovat jako vzorné závody, když ony nám neplní plán, když ony nám neplní své závazky a jen slibují, že příští rok již splní.*³⁶⁰ Na jednu stranu byly závody nuceny do pracovních iniciativ, na druhou stranu se zapojovaly do iniciativ na úsporu materiálu a přitom nemohly plnit závazky, které nedokázaly plnit z důvodu nárocnosti na výrobu a mzdové prostředí. Okresní výbor s touto diskrepancí mohl udělat jen málo, jelikož tyto rozdíly pramenily z nastavení ekonomiky a nemohly přilíchno společného s řízením na lokální úrovni. V rámci zmínovaných problémů shrnul delegát podniku Auto Praga Tědívý: *ŠNení dodržována správná pracovní doba, a máme i mnoho našich pracujících odmítá pracovat v těmto provozu, který je důležitý pro zvýšení a zlevnění výroby, přihlídneme-li dnešní energetické situaci.*³⁶¹ Tědívý shrnul dlouhodobou situaci v podnicích na Praze 9, o které se vesměs diskutovalo v různých případech na konferenci v roce 1953.

³⁵⁷ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11. 4. a 12. 4. 1953, str. 7.

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11. 4. a 12. 4. 1953, str. 9.

³⁶⁰ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11. 4. a 12. 4. 1953, člen OV KS Praha 9 Porkát.

³⁶¹ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11. 4. a 12. 4. 1953. Auto Praga, delegát Tědívý.

Problém však nebyl jen v n kolikast nném provozu, ale i s produktivitou práce a inovacemi. Po p eru-ení dodávek ze západu eskoslovenská technika nem la afl na pár výjimek p ístupu na západní trhy,³⁶² docházelo k zastarávání strojního za ízení, které brzdilo rozvoj ekonomiky. K tomu aby se realizovalo socialistické sout flení v praxi bylo pot eba závazk , o kterých na konferenci v roce 1953 mluvil len OV Porkát. Na n j reagoval delegát jednoho z nejv t-ích podnik , KD Stalingrad: *š My jsme d lali závazky shora, my jsme je i diktovali, ale ani jeden tento halasný závazek nebyl podlofen závazky t ch, kte í je m li plnit.*³⁶³

Stranická periodika pokračovala v publikování lánk na téma socialistické sout flení i v roce 1953. V asopise Funkcioná byl zve ejn n láněk s názvem *Prohloubit a dále rozvíjet socialistické sout flení.*³⁶⁴ Tento láněk nep inesl fládnou novou zku-enost, která by mohla p isp t k v t-ímu uv dom ní straník . P edev-ím opakoval zab hnutý ideologický scéná o kontaktu s masami skrze socialistické sout flení.

Konference v roce 1953 odhalila slabiny systému p edev-ím v podnicích, kde spí-e nefl pevná organizace vládl chaos. Jelikofl OV a závodní organizace nespoupracovaly na dostate né úrovni, docházelo k fal-ování údaj a pro nad ízené orgány z tohoto stavu plynul velmi nep esný obraz reality. V dubnu 1953 se socialistické závazky dostaly na po ad jednání Pléna OV KS , které se zybývalo tím, jak posílit vazby mezi OV a nejv t-ími podniky okresu. Pro posílení vazeb se výbor rozhodl kooptovat do OV KS Praha 9 p edsedy dvou nejv t-ích závod , KD Stalingrad a KD Sokolovo, Zíbara a Mare ka³⁶⁵ P edseda OV Khodl upozornil na zásadní nepln ní plánu od velkých podnik Stalingrad, Sokolovo, Auto Praga a také na p ekrá ování odb ru elektrické energie, p i emfl na ranních sm nách se elektrické energie nedostávalo a na II. a III. sm nách byly p ebytky 20 %.³⁶⁶ Komplikace byly i

³⁶² PR CHA, Václav a kol., *Hospodá ské a sociální d jiny eskoslovenska 1918-1992, 2004-2009*. 2 sv., str. 261-262.

³⁶³ AHMP 1207, a.j. 722, Konference OV KS Praha 9 ze 11.4. a 12. 4. 1953. KD Stalingrad, delegát delegát Pe-ula.

³⁶⁴ Funkcioná : asopis pro funkcioná e KS . Praha: Úst ední výbor KS , 1953, str. 70-73.

³⁶⁵ AHMP 1207 a.j. 737, Pléna OV KS Praha 9 od 22. 1. do 18. 12. 1953, zápis ze sch ze 12. 4. 1953, str. 2.

³⁶⁶ AHMP 1207 a.j. 737, Pléna OV KS Praha 9 od 22. 1. do 18. 12. 1953, zápis ze sch ze 12. 4. 1953, 20. 5. 1953, str. 2.

v uzavírání závazků jednotlivých závodů, jelikož pouhá polovina, tedy 10 závodů z celkového počtu 20, uzavřela závazky k socialistickému soutěžení.

4.7 1953- konec socialistického soutěžení

První zasedání již probíhalo v duchu nové reformy, provázené a drakonickými opatřeními proti stávkujícím dělníkům.³⁶⁷ Ve sledovaném období je také možné sledovat největší množství stávek a proti komunistickému režimu.³⁶⁸ Rok 1953 tak byl definitivní tečkou za sérií pracovních iniciativ, které ustoupily do pozadí, a namísto nich se začaly objevovat problémy výrobního a organizačního rázu, jejichž počátek se objevil již v roce 1951 a pokračoval až do konce sledovaného období do dubna 1953.

Od začátku roku 1950 však lze spatřovat v socialistickém soutěžení a dalších pracovních iniciativách spatřit problémy organizačního typu jako –turnov–tinu loálmní patriotismus i neskutečnou produkci vadných výrobků. Snaha režimu o popularizaci byla sice vytrvalá ale nepřinesla výsledky, jelikož i přes rozsáhlou popularizaci ve stranickém tisku se produktivita práce nezvyšovala, ba naopak měla spíše setrvalou tendenci. Snaha zvýšit produktivitu měla vliv i na zavádění II. a III. směny, u kterých, měla závodní organizace problém ji obsadit

Na přelomu let 1952-1953 začali československou dohánět ekonomické problémy, tyto problémy se projevovaly na průmyslové a zemědělské výrobě. Pro Prahu 9 to znamenalo výpadky elektrické energie, neplnění plánů a uzavírání papírových závazků, u kterých bylo jasné, že je nelze splnit, čím dál tím víc se zde projevuje neschopnost ze strany OV daným výzvám čelit.

³⁶⁷ HEUMOS, Peter, Vyhráme si rukávy, neř se kola zastaví! Dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968. Praha, 2006. Str. 20-28.

³⁶⁸ HEUMOS, Peter, Vyhráme si rukávy, neř se kola zastaví! Dělníci a státní socialismus v Československu 1945-1968. Praha, 2006. Str. 64

5. Závěr práce

Ve své práci jsem zkoumal několik tematických okruhů souvisejících přímo s okresem Praha 9 v 50. letech 20. století. Ve své práci jsem si položil několik otázek, které se bytostně týkaly zvolené části Prahy. Jako první se v mé práci objevila otázka hladkého převzetí moci ze strany OV KS Praha 9. V této otázce lze konstatovat, že strana byla na převzetí velmi dobře připravena a OV KS Praha 9 neměl sebemenší problémy ani po uchopení moci kontrolovat situaci na okrese Praha 9.

Po převzetí moci se stalo pro komunisty jednou z naprosto klíčových priorit stranické vzdělávání, tato priorita se zrcadlila i v prioritách na lokální úrovni a objevovala se na všech úrovních stranických schůzí, ať už v podobě usnesení, zprávách o činnosti, nebo v debatách členů Okresního výboru. V průběhu sledovaného období se každým rokem minimalizovalo vedení Okresního výboru a pro předsedu OV a vedoucího tajemníka stranické organizace znamenalo prioritu, ať už byli straníci na těchto klíčových pozicích jakkoli úspěšní. Vždy však záleželo na tom, kdo z nich dokázal být silnějším hráčem ve své funkci. Tito dva vedoucí komunisté ovlivňovali svými rozhodnutími vývoj organizace daleko více, než by se na první pohled mohlo zdát.

V prvním zkoumaném roce došlo k úspěšnému nastartování Dne komunistické výchovy, které posléze nahradil Rok stranického členství. OV pod vedením nového okresního tajemníka spustil celookresní vzdělávání, z organizačního hlediska narážel na překážky spíše technického typu, jako byla nevybavenost Okresní poradny a studovny nebo nemožnost sehnat pro tuto instituci potřebné místo pro její působnost. Z hlediska organizačního zajistil OV spolupráci s masovými organizacemi, což měl být jeden z důležitých bodů pro fungování celého projektu do roku 1951. Celý projekt měl na okrese Praha 9 na starosti kulturní propagační oddělení, jeho činnost po celý rok 1951 vykazovala problémy organizačního charakteru jako například neplnění usnesení či nedostatek vhodných pracovníků. Nedostatek pracovníků se však netýkal pouze tohoto oddělení, ale i Okresní poradny a studovny, která nejenže neměla personál, ale ani schopné učitele, které by mohla pokrývat.

Straníci, kteří navštěvovali kurzy RSTTM však neměli příliš zájmu o členství, v důsledku toho u nich vyvolávalo odpor po celé sledované období. Účast v celém sledovaném období nepřesahovala více než 8 %, spíše se pohybovala pod touto hranicí, a až po zásahu ze strany

OV nebo po na popud OV n která ze společenských organizací zvýšila úast p ímým zásahem u p íslu-né základní organizace strany.

Dal-í dv sledovaná období nic nového nepřinesla. V zápisech se začínají objevovat dal-í stíflnosti na nekáze straník a na stavu -kolení nic nezmenily ani p ímé intervence nad ízených stranických orgán . Celkov lze ve zkoumaném období zaznamenat výrazný pád zájmu straník o -kolení a neschopnost í spí-e nemoflnost zlomit odpor, který byl motivován p edev-ím nechutí se zú astnit socialistických pracovních iniciativ.

V otázce pracovních iniciativ v-ak byla situace je-t o n co hor-í. Okresní výbor celou situaci e-il mnohými usneseními nebo p íkazy, ale naráflel p ítom na r zné p ekáflky, pov t-inou ze strany d lnicтва, které sice uzavíralo závazky a plnilo plán; ov-em ke konci sledovaného období, to znamená na konci roku 1952 a na po átku roku 1953, bylo jifl jasné, flé údaje, které OV dostával od základních organizací, neodpovídaly realit , a flé pracovní iniciativy, jakými bylo údernické í stachanovské hnutí, produktivitu nezvy-ovaly, p estofle by tomu po et závazk odpovídal. V polovin roku tento fakt konstatují í stranické dokumenty OV KS Praha 9.

Odpov na otázku, zdali OV KS Praha 9 koncentroval takovou moc, aby dokázal odpov dn ídit jak pracovní iniciativy, tak stranická -kolení lze v zásad ozna it jako kladnou. Výsledek se ov-em nedostavoval takový, jaký by si OV p álo.

V pr b hu sledovaného období docházelo k vzr stu v aktivit pracovních iniciativ, postupn v-ak nastala sestupná tendence, která začala ohroflvat pln ní plánu; ke konci sledovaného období ufl OV na vývoj nem l p íli- vliv, navzdory tomu, flé se snaflil svoji autoritu dále uplat ovat.

Sledované tematické celky, tj. jak socialistické sout flení, tak pracovní iniciativy ukázaly, flé se na Praze 9 neuplat oval íst totalitární model, ale spí-e se dá hovo it o tom, flé se jednotliví akté í spolu spí-e museli z nutnosti spolupracovat nefl flé by je OV ovládalo a koliv se snaflilo, aby tomu tak bylo nebo to alespo tak vypadalo

Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny

NA, f. 1261/0/11, KS - Ústřední výbor, 1945-1989, Praha oddělení organizační oddělení.
M. Vermová

AHMP, f.1507, Komunistická strana Československa - obvodní výbor Praha 9 (1948-1982)

Elektronické zdroje

<http://www.psp.cz/docs/laws/dek/281945.html>.

Periodika

Rudé právo 1950-1952

Funkcionář : časopis pro funkcionáře KS . Praha: Ústřední výbor KS , 1945-1954.

Oficiální literatura

JANOVSKÁ, Jarmila, (napsala Ing. Jarmila Taussigová) *Komunisté a morálka*. V Praze: Ústřední výbor Komunistické strany Československa, 1948. 37 s. Sběrka přednášek pro základní organizace KS ; sv. 2. Den komunistické výchovy; sv. 2.

KOMUNISTICKÁ STRANA ČESKOSLOVENSKA. Ústřední výbor. Protokol IX. řádného sjezdu Komunistické strany Československa: v Praze 25.-29. května 1949. Praha: Ústřední výbor KS , 1949. 575 s.

DOUTNÁ , Karel. Denně plním povinnostem. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1952. 31 s.

Příruční slovník k dějinám KS . Sv. 1, A-O. [1. vyd.]. Praha: NPL, 1964. 598, [1] s.

Příruční slovník k dějinám KS . Sv. 2, P-Z. 1. vyd. Praha: NPL, 1964. s. 605-1050, [4] s.

Paměti

KOZELKA, Bedřich. Vzpomínky. 1. vydání. Praha: Práce, 1968. 185 stran. Kroniky práce a boj ; svazek 39.

Odborná literatura

BLAIVE, Muriel. Promarná pfeřitost: eskoslovensko a rok 1956 , Praha: Prostor, 2001

BOTTOMORE, T. B., ed. *A Dictionary of Marxist Thought*. 2. Rev. Ed. Oxford: Blackwell, 1991

BOURDIEU, Pierre. *Teorie jednání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998. 179 s.

BREN, Paulina. *Zeliná a jeho televize: kultura komunismu po pražském jaru 1968*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2013. 458 s

CUHRA Jaroslav, ERNÁ Marie, Praha 2012, str.201-215, „Nomenklatura a další mechanismy uplatňování moci KS ve společnosti“; KALOUS, Jan, KOCIAN, Jiří a ADAMEC, Jan. *eský a slovenský komunismus (1921-2011)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012. 459 s.

CAJTHAML, Petr, Nomenklatura jako a další mechanismy uplatňování moci KS ve společnosti, IN: KALOUS, Jan, KOCIAN, Jiří a ADAMEC, Jan. *eský a slovenský komunismus (1921-2011)*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012, str. 203-209.

FIDELIUS, Petr. *e komunistické moci*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 1998. 216 s. Paprsek; sv. 2

FITZPATRICK, Sheila. *Everyday Stalinism: ordinary life in extraordinary times: Soviet Russia in the 1930s* [online]. New York: Oxford University Press, 1999

Getty John Archibald, *Origins of the Great Purges. The Soviet Communist Party Reconsidered, 1933-1938*, Cambridge, Cambridge University Press, 1987

GOLDMAN, Wendy Z. *Vytváření nepřítelů: udávání a zastrahování ve stalinském Rusku*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2014.

- HEUMOS, Peter. *Vyhr me si rukávy, neř se kola zastaví!: d lníci a státní socialismus v eskoslovensku 1945-1968*. Praha: Ústav pro soudobé d jiny AV R, 2006. 143 s.
- KALINOVÁ, Lenka. *Spole enské prom ny v ase socialistického experimentu: k sociálním d jinám v letech 1945-1969*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007. 363 s.
- KAPLAN, Karel. *Aparát ÚV KS v letech 1948-1968: studie a dokumenty*. Praha: Ústav pro soudobé d jiny AV R, 1993. 151 s.
- , *Aparát ÚV KS v letech 1948-1968: studie a dokumenty*. Praha: Ústav pro soudobé d jiny AV R, 1993. 151 s
- , *Gottwaldovi muři*. Praha: Paseka, 2004.
- , *Nejv t-í politický proces: "M. Horáková a spol."*. 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé d jiny Akademie v d eské republiky, 1995. 347 s
- , *Nekrvavá revoluce*. V SFR vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1993. 447 s.
- , *Národní fronta 1948-1960*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2012. 907 s.
- , *P t kapitol o únoru*. Vyd. 1. Brno: Dopln k, 1997. 557 s.
- , *Sov t-í poradci v eskoslovensku 1949-1956*. Praha: Ústav pro soudobé d jiny AV R, 1993. 146 s.
- KAPLAN, Karel a PALE EK, Pavel. *Komunistický režim a politické procesy v eskoslovensku*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. 253 s.
- KATKA, Václav. *Neukázn ní a neangastování: disciplinace len Komunistické strany eskoslovenska v letech 1948-1952*. Praha: Ústav pro studium totalitních režim , 2014. 291 s. Monographiae; sv. 2
- KABELE, Ji í a HÁJEK, Martin. *Jak vládli?: pr vodce hierarchiemi reálného socialismu*. 1. vyd. Brno: Dopln k, 2008. 213 s.
- KABELE, Ji í. *Z kapitalismu do socialismu a zp t: teoretické vy-et ování p erod eskoslovenska a eské republiky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. 582 s

- KOTKIN, Stephen. *Magnetic mountain: Stalinism as a civilization* [online]. Berkeley: University of California Press, 1997
- KNAPÍK, Jiří. *V zajetí moci: kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. 399 s.
- LUKEŠ, Igor. *eskoslovensko nad propastí: selhání amerických diplomatů a tajných slufleb v Praze 1945-1948*. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2014. 383 s.
- MACURA, Vladimír et al. *Čestný vzkaz (a jiné studie o socialistické kultuře)*. V tomto uspořádání vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 351 s.
- PRŮCHA, Václav a kol. *Hospodářské a sociální dějiny eskoslovenska 1918-1992*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2004-2009. 2 sv.
- RÁKOSNÍK, Jakub. *Sovětizace sociálního státu: lidová demokratická revoluce a sociální práva občanů v eskoslovensku 1945-1960*. Vyd. 1. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010. 503 s.
- RUPNIK, Jacques. *Dějiny Komunistické strany eskoslovenska: od počátků do převzetí moci*. Vyd. v tomto překladu 1. Praha: Academia, 2002. 284 s.
- SERVICE, Robert. *Soudruzi: světové dějiny komunismu*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2009. 482 s.
- SPURNÝ, Matěj. *Nejsou jako my: česká společnost a menšiny v pohraničí (1945-1960)*. Praha: Antikomplex, 2011. 373 s.
- TÁBORSKÝ, Eduard. *Prezident Beneš – mezi Západem a Východem*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. 327 s.
- VEBER, Václav. *Osudové únorové dny 1948*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. 426 s.

Seznam zkratek

AHMP-Archiv hl. m. sta Prahy

CTM- eskoslovenský svaz mládeže

Sfi- eskoslovenský svaz žen

DKV-Dny komunistické výchovy

KV-Krajský výbor

ML-marxismus-leninismus

NA-Národní archiv

OOR-Okresní odborová Rada

ONV-Okresní národní výbor

OPS-Okresní poradna

OV-Okresní výbor

OAV-NF- Okresní akční výbor Národní fronty

PPO-Propaganda-plánovací oddělení

RP-Rudé právo

RVHP- Rada vzájemné hospodářské pomoci

RSTMRok stranického kolení

P ílohy

Č.1

Rok 1949-RS¥	na závod	v míst	celkem
základních skupin..	617	156	773
po et zapsaných	10899	2971	13870
krouOk	158	27	185
po et zapsaných	2238	341	2579

V roce 1950-RSŠ

ROK 1950-RS¥	na závod	v míst	celkem
základních skupin..	685	137	822
po et zapsaných	12287	2602	14889
krouOk	148	32	180
po et zapsaných	2428	435	2863

Č.2

Počet školních útvarů a učitelů II. RSŠ na okrese Praha 9	Základních kurzů	Kroužků	Večerních škol	
	Stalingrad	120	42	
Sokolovo	62	63	4	proškoleny 24, pokračuje
Auto Praga	83	57	3	probíhá
Aero	21	22	3	proškoleny 20, pokračuje
Tesla II.	14	11	3	zahájeno 11.9.1950
	300	195	17	44 proškolemo
Malé závody	145	85	4	proškoleny 83, pokračuje
Místní organizace	98	60	14	proškoleny 58, probíhá

Č.3 Přehled RSŠ ročník 1951

<u>Ú ast na RSŽ</u>	rozhodující	poradní	hosté
<u>Základní</u>	125		43
<u>marx. "leninský kroužek</u>	170	30-31	73
<u>Ve erní zkola</u>	47	15-	38
<u>samostatn studující</u>		3	1
CELKEM	342	48	

Č. 4 srovnání rok 1949 a 1950

ROK	POČET ČLENŮ	ZAPSANÝCH V RSŠ	v %	ZAPSANÝCH %	ČLENŮ STRANY %
1950-1951	17800	15049	84.5	77.2	65.4
1949-1950	18500	15924	86	86.6	82.6

Č. 5 Účast delegátů okresní konference 1953 na RSŠ

<u>Ú ast na RSŽ</u>	rozhodující	poradní	hosté
<u>Základní</u>	44	NIKDO	
<u>marx. "leninský kroužek</u>	63	2	6
<u>marx len kroužek II.</u>	110	40	16
<u>Ve erní zkola</u>	17	17	12
<u>samostatn studující</u>	10	5	15
<u>CELKEM</u>			

Úderníci konference 1951

<u>KOLIK P ÍTOMNÝCH JE</u>	rozhodující	poradní	hosté
<u>ÚDENÍK</u>	113	3	30
<u>Zlepšovatel</u>	64	7	27
<u>len JZD II. typu</u>	1	-	-
<u>Celkem</u>	178	10	57

